

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ'NİN
SOSYAL VE KÜLTÜREL UYUM FAALİYETLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI
ANALİZİ: TÜRKİYE VE ALMANYA ÖRNEKLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Merve Burcu EROL ŞATIR

Eskişehir 2024

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ'NİN
SOSYAL VE KÜLTÜREL UYUM FAALİYETLERİ KARŞILAŞTIRMALI
ANALİZİ: TÜRKİYE VE ALMANYA ÖRNEKLERİ**

Merve Burcu EROL ŞATIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi. Volkan ŞEYŞANE

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Haziran 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

.....'nın “.....
.....” başlıklı
tezi .../.../20.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Anadolu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği”nin ilgili maddeleri uyarınca,
..... Anabilim/Anasanat dalında Yüksek
Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Unvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı)	:	
Üye	:	
Üye	:	
Üye	:	
Üye	:	

.....
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ’NİN SOSYAL VE KÜLTÜREL UYUM FAALİYETLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ: TÜRKİYE VE ALMANYA ÖRNEKLERİ

Merve Burcu EROL ŞATIR

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Haziran 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi. Volkan ŞEYŞANE

Kitlemel göçler, tarih boyunca dünya genelinde büyük sorunlara yol açmış ve uluslararası toplumun karşılaştığı zorlukları artırmıştır. Özellikle Arap Baharı sonrası Suriye’deki iç savaş, milyonlarca insanın yerinden edilmesine neden olarak acil çözüm gerektiren bir kriz yaratmıştır. Bu bağlamda, Türkiye, dünya genelinde en çok mülteci kabul eden ikinci ülke olarak Suriyeli mültecilere ev sahipliği yaparken, Almanya ise dördüncü sırada yer alarak mültecilerin entegrasyonunda etkin rol oynamıştır. Türkiye’de, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) mültecilerin barınma, eğitim, sağlık ve iş bulma süreçlerini desteklerken, Almanya’da da dil öğrenimi, kültürel uyum ve işgücü piyasasına katılım gibi entegrasyon faaliyetlerini yürütmektedir. Bu tez, BMMYK’nın uluslararası normlar ve insani değerler çerçevesinde göç politikalarının nasıl şekillendiğini inceleyerek, Türkiye ve Almanya’daki mültecilerin sosyal ve kültürel uyum politikalarını karşılaştırmaktadır.

Tez, BMMYK’nın devletler üzerinde farkındalık yaratarak mültecilerin entegrasyonuna dair normlar oluşturduğunu ve bu normların devlet politikalarını etkileyebilecek güçte olduğunu savunmaktadır. Teorik çerçevesini sosyal inşacılık kuramı üzerine kuran tez, BMMYK’nın faaliyetlerini bir norm olarak kabul edip Türkiye ve Almanya’nın uyum politikalarını karşılaştırmaktadır.

Anahtar Sözcükler: BMMYK, Türkiye, Almanya, Göç, Mülteci

ABSTRACT

COMPARATIVE ANALYSIS OF SOCIAL AND CULTURAL COHESION ACTIVITIES OF THE UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES: THE CASES OF TÜRKİYE AND GERMANY

Merve Burcu EROL ŞATIR

Department of International Relations

Anadolu University, Graduate School, December 2023

Advisor: Assist. Prof. Dr. Volkan ŞEYŞANE

Throughout history, mass migrations have posed significant challenges, intensifying difficulties for the international community. The Syrian civil war, sparked by the Arab Spring, displaced millions, creating a crisis that required urgent international response. In this context, Türkiye, as the second-largest host of refugees globally, has provided shelter to millions of Syrians, while Germany, ranking fourth, has played a key role in refugee integration. In Türkiye, the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) supports refugees by facilitating access to housing, education, healthcare, and employment. In Germany, UNHCR aids in language acquisition, cultural adaptation, and labor market integration. This thesis explores how migration policies are shaped by international norms and humanitarian values, comparing the social and cultural integration of refugees in Türkiye and Germany.

The thesis posits that UNHCR has established norms for refugee integration, influencing state policies. Using social constructivism as its theoretical framework, it examines UNHCR's impact on the integration policies of Türkiye and Germany, highlighting the organization's critical role in global migration management, and compares the integration policies of Türkiye and Germany. In this regard, it highlights the critical role of UNHCR in global migration management.

Keywords: UNHCR, Türkiye, Germany, Migration, Refugee

TEŞEKKÜR

Tezimin bu aşamasına gelmesinde bana destek olan, yol gösteren ve ilham veren birçok insan var. Bu sayfada, onların her birine minnetlerimi sunmak istiyorum.

Değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi. Volkan ŞEYŞANE'ye bana rehberlik ettiği ve akademik yolculuğumda ışık tuttuğu için derin teşekkürlerimi sunarım. Onun bilgeliği, sabrı ve anlayışı, çalışmamın her aşamasında bana ilham kaynağı oldu.

Tez çalışmama desteklerini ve katkılarını esirgemeyen değerli jüri üyelerime; Dr. Öğr. Üyesi Selma ŞEKERCİOĞLU BOZACIOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul GÖKÇEKUYU hocalarıma çalışmama bilgi birikimlerini sundukları için içten teşekkürlerimi sunarım.

Sevgili aileme, özellikle de bana sabrın ve azmin gücünü öğreten annem ve babama, verdikleri sonsuz sevgi ve destek için teşekkür ederim. Onların inancı ve teşviki olmadan bu başarıyı elde etmem mümkün olmazdı.

Bu yolculuğun başından beri yanımda olan ve her daim desteğini hissettiren sevgili hayat arkadaşıma da teşekkür ederim. Sabrı, anlayışı ve sevgisi ile bu süreçleri beraber yaşadık. Bana inandığı, güç verdiği ve her anımda yanımda olduğu için ona sonsuz minnettarım.

Bu süreçte, 6 Şubat depreminde aramızdan ayrılan canlarımızı da anmak istiyorum. Onların anısını bu çalışmamla ölümsüzleştirebilmeyi diliyorum. Bu büyük acı, bizlere hayatın ne kadar değerli ve kırılgan olduğunu bir kez daha hatırlattı.

Son olarak, bu araştırmanın her aşamasında bana ilham veren ve çalışmamın değerini artıran tüm akademisyenlere, araştırmacılara ve kaynaklara teşekkürlerimi sunarım.

Bu teşekkür, sadece bir sonucun değil, aynı zamanda bana verilen desteğin ve güvenin de bir ifadesidir. Sonsuz teşekkürlerimle...

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Merve Burcu EROL ŞATIR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	11
1. KURAMSAL ÇERÇEVE: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE İNŞACI YAKLAŞIM VE NORM ÖĞRETİCİSİ OLARAK ULUSLARARASI ÖRGÜTLER	11
İKİNCİ BÖLÜM	23
2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ'NDE GÖÇÜN TARİHİ VE GÖÇ YÖNETİMİ.....	23
2.1. Türkiye Cumhuriyeti Göç Tarihi ve Yönetimi	23
2.2. Almanya Federal Cumhuriyeti Göç Tarihi ve Yönetimi	41
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ GÖREVLERİ VE SUNDUĞU ÇÖZÜMLER	49
3.1. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Öncesi Oluşumlar	53
3.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin Kuruluşu	55
3.3. BMMYK'nın Mülteciler için Sunduğu Kalıcı Çözümler	57

3.3.1. Gönüllü Geri Dönüş.....	57
3.3.2. Üçüncü Ülkeye Yeniden Yerleştirme	58
3.3.3. Uyum ve Entegrasyon Süreci	59
3.4. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye'deki Sosyal ve Kültürel Uyum Faaliyetleri	64
3.4.1. Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (World Academy for Local Governments and Democracy - WALD).....	70
3.4.2. Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (Project on Promoting Integration of Syrian Kids into the Turkish Education System - PIKTES).....	71
3.4.3. Sosyal Hizmet Merkezleri (The Social Service Centres - SSCs).....	71
3.4.4. Ulusal Uyum Stratejisi ve Eylem Planı	72
3.4.5. Bölgesel Mülteci Dayanıklılık Planı (Regional Refugee Resilience Plan – 3RP).....	74
3.5. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Almanya'daki Sosyal ve Kültürel Uyum Faaliyetleri	77
3.5.1. Sürdürülebilir Entegrasyon Uygulamaları (Sustainable Practices of Integration - SPRING)	80
3.5.2. Alman Akademik Değişim Servisi (German Academic Exchange Service DAAD).....	81
3.5.3. Albert Einstein Alman Akademik Mülteci Girişimi (Deutsche Akademische Flüchtlingsinitiative Albert Einstein - DAFI).....	81
3.6. BMMYK'nın Sosyal ve Kültürel Uyum Faaliyetlerinin Türkiye ve Almanya Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi.....	82
SONUÇ	87
KAYNAKÇA	92

KISALTMALAR DİZİNİ

3RP	: Regional Refugee and Resilience Plan (Bölgesel Mülteci Dayanıklılık Planı)
AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AMIF	: European Union's Asylum, Migration and Integration Fund (AB İltica, Göç ve Entegrasyon Fonu)
BAMF	: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Federal Göçmenler ve Mülteciler Dairesi)
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BMZ	: Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (Almanya Federal Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Bakanlığı)
CEAS	: Common European Asylum System (Avrupa Birliği Ortak Avrupa İltica Sistemi)
DAAD	: German Academic Exchange Service (Alman Akademik Değişim Servisi)
DGMM	: Göç Yönetimi Genel Müdürlüğü (Directorate General of Migration Management)
EASO	: European Asylum Support Office (Avrupa İltica Destek Ofisi)
ECOSOC	: Economic and Social Council (Ekonomik ve Sosyal Konsey)
GGM	: Gümrükler Genel Müdürlüğü
GIZ	: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (Alman Uluslararası İş birliği Kurumu)

GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HCR	: High Commissioner for Refugees (Mülteciler için Yüksek Komiserlik)
ICJ	: International Court of Justice (Uluslararası Adelet Divanı)
ICMDP	: İnternational Centre For Migration Policy Development (Uluslararası Göç Politikaları Merkezi)
IOM	: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
MC	: Milletler Cemiyeti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NAVRR	: Supporting the Nationally Supported Voluntary Return Mechanism in Turkey (Ulusal Destekli Gönüllü Geri Dönüş Mekanizması)
NSDAP	: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi)
OAU	: Organization of African Unity (Afrika Birliği Örgütü)
PIKTES	: Project on Promoting Integration of Syrian Kids into the Turkish Education System (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi)
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SHM	: Sosyal Hizmet Merkezleri
SPRING	: Sustainable Practices of Integration (Sürdürülebilir Entegrasyon Uygulamaları)
SUY	: Sosyal Uyum Yardımı

UNDP	: United Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fond (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
UDHR	: Universal Declaration of Human Rights (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi)
UMÖ	: Uluslararası Mülteci Örgütü (International Refugee Organization-IRO)
WALD	: World Academy for Local Governments and Democracy (Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi)
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Göç, tarih boyunca toplumların temel dinamiklerinden biri olarak ekonomik, sosyal ve politik faktörlerin etkisiyle şekillenmiştir. Uluslararası Göç Örgütü'nün (*International Organization for Migration - IOM*) tanımına göre göç, hem uluslararası sınırların geçilmesi hem de bir ülke içinde yapılan yer değiştirmeler olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, göçün nedeni, yapısı veya süresine bakılmaksızın, insanların yer değiştirdiği tüm hareketleri kapsamaktadır. Uluslararası göç, bireylerin geçici veya kalıcı olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere, kendi ülkelerinden ya da mevcut ikamet ettikleri ülkeden ayrılması olarak ifade edilmektedir (IOM, 2019, s.137). Günümüzde ise göç zorunlu olarak; savaşlar, doğal afetler, siyasi baskılar ve insan hakları ihlalleri gibi sebeplerle milyonlarca insanın yaşamını derinden etkilemekte ve uluslararası toplumun önemli bir gündem maddesi haline gelmektedir. Zorunlu göç, küresel ölçekte önemli sosyal, ekonomik ve politik etkileri olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Mülteciler, sığınmacılar ve göçmenler, günümüzün en karmaşık ve tartışmalı konularından biri olan zorunlu göç hareketlerinin farklı boyutlarını temsil etmektedir. Bu kavramlar, genellikle birbirleriyle karıştırılsa da her biri uluslararası hukukun ve devlet politikalarının farklı boyutlarını ifade etmektedir. Confucius'un "İsimler doğru olmazsa adresler doğru olmaz." dediği gibi bu üç kavramı birbirinden ayırmak gerekmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından milyonlarca insan sığınmak için ülkelerinden kaçmak zorunda kalmıştır. Hükümetler, 20. yüzyılın fiilen tanınan ilk mültecileri olan bu kişilere seyahat belgeleri sağlamak üzere bir dizi uluslararası anlaşma hazırlayarak yanıt vermişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında milyonlarca kişinin zorla yerinden edilmesiyle sayıları önemli ölçüde artmıştır. Buna yanıt olarak uluslararası toplum, temel insan hakları doğrultusunda çatışma ve zulümden kaçmak zorunda kalan insanlara yönelik muameleyi korumayı amaçlayan bir dizi yönerge, yasa ve sözleşmeyi istikrarlı bir şekilde bir araya getirmiştir (UNHCR, 2022).

Dünya genelinde mültecilerin korunmasında kritik öneme sahip belgelerden biri 1951 Cenevre Sözleşmesi, resmi adıyla "Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme", uluslararası mülteci hukukunun temelini oluşturan bir anlaşmadır. 1951 yılında İsviçre'nin Cenevre kentinde yapılan Birleşmiş Milletler konferansında kabul edilerek 1954 yılında yürürlüğe konmuştur. Bu anlaşma, mültecilerin haklarını ve devletlerin

mültecilere karşı yükümlölükleri belirleyen en önemli uluslararası belge niteliğindedir. 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesine göre *mülteci*,

Irkı, dini, uyruğu, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve o ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut uyruğu yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu zulüm korkusu nedeniyle dönmek istemeyen kişilerdir (UNHCR, 2011, s.14-17).

Bu sözleşme başlangıçta, yalnızca 1 Ocak 1951 yılı öncesi gerçekleşen olaylar sebebiyle Avrupa'dan kaçan mültecilerle sınırlı tutulmuş olsa da bu sınırlama, 1967 Protokolü ile kaldırılmıştır. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ise, 1951 Sözleşmesi'nin sınırlamalarını ortadan kaldırarak, mülteci korumasını küresel ve zamansız hale getiren bir belge konumundadır (UNHCR, 2011, s.4).

BMMYK'ya göre mülteci, BMMYK'nın yapıtaşı olan tüzüğündeki vasıflara uyan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü yanlısı olan bir ülke sınırlarında bulunması veya burada bulunan hukuki belgelerin uyarınca mülteciye ev sahipliği yapan ülke nezdinde mülteci statüsünde kabul edilip edilmemesi fark etmeksizin, Yüksek Komiserlik tarafından, Birleşmiş Milletler himayesinde korunan ve buna hak kazanan şahıstır. "İrkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi" olarak tanımlanmıştır (Redpath-Cross ve Perruchoud, 2011, s.42).

1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin mülteci tanımına ek olarak, 1969 Afrika Birliği Örgütü (*Organization of African Unity- OAU*) Sözleşmesi bir mülteciyi 'kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler' olarak tanımlamıştır. Bu sözleşme, 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin mülteci tanımını genişleterek, Afrika'daki mülteci krizlerinin temel sebeplerini ve özgün koşullarını dikkate almıştır (UNHCR, 2007, s.4).

1984 Cartagena Bildirisi ise Latin Amerika'daki mülteci sorunlarına yönelik bölgesel bir çerçeve oluşturan ve mülteci tanımını genişleten önemli bir belgedir. 1984

yılında Kolombiya'nın Cartagena kentinde düzenlenen mülteci konulu bir kolokyumda kabul edilmiştir. Bu bildiri, Latin Amerika ülkeleri arasında mülteci korumasını güçlendirmek ve uyumlu politikalar geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. 1984 Cartagena Bildirisi 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'ne benzer şekilde mültecilerin "yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için" kendi vatandaşı olduğu ülkesinden kaçan kişileri de bu çerçeveye içine aldığı belirtilmiştir (Redpath-Cross ve Perruchoud, 2011, s.62). Bildiri, Latin Amerika ülkeleri arasında iş birliği ve dayanışmanın önemini vurgulamakta ve mültecilerin korunması için ortak politikalar geliştirilmesini önermektedir. Ayrıca, mültecilerin gönüllü geri dönüşlerini, yerel entegrasyonlarını ve üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilmelerini desteklemektedir (UNHCR, 2007, s. 1-6).

1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin ana prensiplerinden biri olan geri göndermeme (*non-refoulement*) ilkesi, bir mültecinin hayatını veya özgürlüğünü tehlikeye atacak bir ülkeye geri gönderilmemesini şart koşmaktadır. Belge, mültecilerin onurlu ve bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri için yerlerinden edildikleri süre boyunca barınma, çalışma ve eğitim hakları da dahil olmak üzere mültecilere yönelik muameleye ilişkin temel asgari standartları ana hatlarıyla belirtmektedir. Aynı zamanda bir mültecinin ev sahibi ülkelere karşı yükümlülüklerini de tanımlamaktadır (UNHCR, 2022).

Bu bağlamda bu tezde BMMYK'nın da kabul ettiği gibi 1951 Mülteci Sözleşmesi'ne göre belirtilen yerinden edilmiş insanlar ele alınmaktadır. BMMYK bu tanımlamalar çerçevesinde mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin temel haklarını korumak, acil insani yardım sağlamak, kalıcı çözümler geliştirmek ve mülteci krizlerine uluslararası düzeyde dikkat çekmek gibi çeşitli görevler üstlenmiş bir ulusların üstünde olan bir kuruluş ya da hükümetin gereklilikleri için görevli olarak atanmış bir kuruluş değildir. BMMYK'nın uluslararası korumadaki asıl misyonu, devletler için farkındalık yaratmak, sığınma ihtiyacı duyan kişileri mültecileri koruma altına almak için kendi sorumlulukları çerçevesinde hareket etmektir.

Ulusal ve uluslararası hukuka göre, bir kişinin mülteci statüsüne sahip olup olmadığı, BMMYK veya devletler tarafından belirlenmektedir. Türkiye'deki mülteci hukuku, 2013 tarihli "645 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" (YUKK)

ile düzenlenmiştir. Bu kanun, mülteci tanımını ve mültecilerin haklarını açıklamaktadır. Kanuna göre mülteci statüsünü şu şekilde tanımlanmaktadır:

MADDE 61 – Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir (645 Sayılı YUKK, m. 61).

Bu maddeye göre, Türkiye, mülteci statüsünü sadece Avrupa ülkelerinden gelen kişiler için tanır. Bu durum, Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi sınırlamadan (çekince) kaynaklanmaktadır.

Türkiye'deki mülteci hukukunda, Avrupa dışından gelen ve uluslararası koruma ihtiyacı olan kişilere ise "şartlı mülteci" statüsü tanınmaktadır. YUKK'de şartlı mülteciliği şu şekilde düzenlemektedir:

MADDE 62 – Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir (645 Sayılı YUKK, m. 62).

1951 Sözleşmesi'ni imzalayan ülkelerin tamamı, kendi sınırlarında bulunan mültecileri korumak ayrıca onlara uluslararası standartlar çerçevesinde davranmak yükümlülüğündedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024). 1951 Cenevre Sözleşmesi, temel olarak "mülteci" statüsüne odaklanmakta ve mültecilerin haklarını, tanımlarını ve korunmalarını düzenlemekte, "sığınmacı" (asylum seeker) kavramına ise yer vermemektedir.

Türkiye mülteci hukukuna göre günümüzde Türkiye'de hâkim olan geçici koruma statüsü şu şekilde tanımlanmaktadır:

MADDE 91 – Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir (645 Sayılı YUKK, m.91).

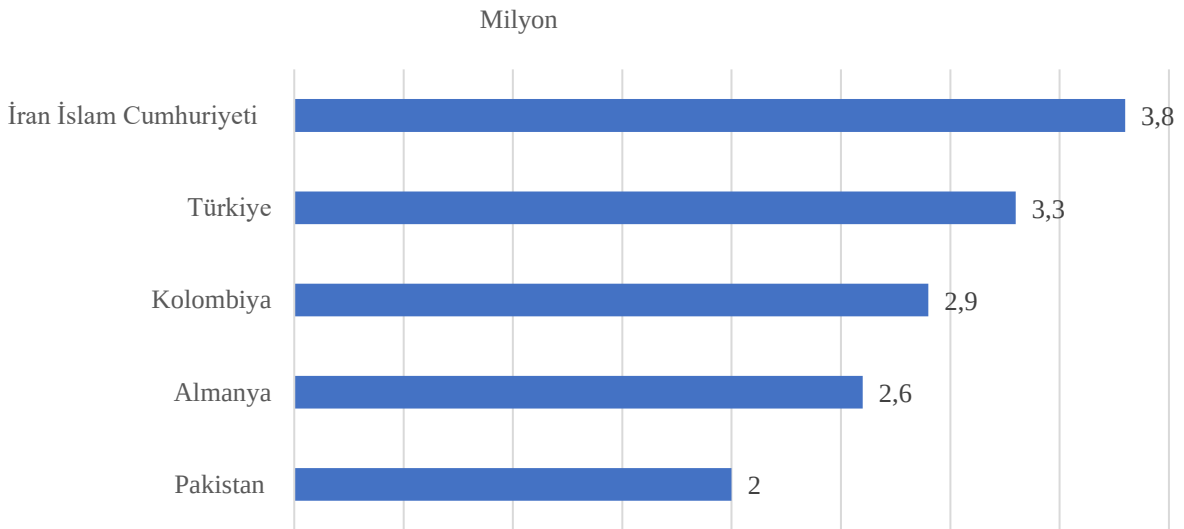
Suriyeliler için getirilen geçici koruma rejimi, başlangıçta kısa vadeli bir çözüm olarak düşünülmüştür. Ancak Suriyelilerin Türkiye’de kalış süresinin uzaması, bu statünün yeterliliği ve uzun vadeli çözümler üzerine tartışmalara yol açmıştır. Geçici koruma altında olan Suriyelilerin entegrasyonu düşünüldüğünde, özellikle dil bariyerleri, kültürel farklılıklar ve ekonomik sorunlar nedeniyle entegrasyonun zorlaşabileceği görülmektedir. Bu tezde de uluslararası mülteci hukuku ve uygulamalarına uyumlu olarak “mülteci” terimi kullanılarak hukuki statüden ziyade insani duruma odaklanılmıştır.

Sığınmacı, ciddi zarar ve zulüm tehdidinden kaçmak için kendi ülkesi olmayan topraklarda güvenlik arayan ve uluslararası veya ulusal mevzuat uyarınca mülteci kabulü başvurusunun neticesini bekleyen kişidir. Sığınmacılar, başvurularının sonucunu beklerken uluslararası koruma altında olup geri gönderilmeme ilkesinden yararlanırlar. Başvurunun olumsuz neticelenmesi sonrasında, bu şahıslar ülke sınırlarını terk etmek zorunda kalabilirler. Mültecilere eğer insani veya başka sebeplerle ülkede kalma izni verilmemişse ve geri göndermeme ilkesi ihlal edilmeden, bu kişiler yasadışı olarak sınır dışı edilebilirler. (Redpath-Cross ve Perruchoud, 2011, s.74). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin (*Universal Declaration of Human Rights* - UDHR) 14. maddesine göre, herkesin zulümden kaçmak için başka ülkelere sığınma talebinde bulunma ve sığınma hakkına sahip olma hakkı vardır. Ancak, bu hak, siyasi olmayan suçlar veya Birleşmiş Milletler’in amaç ve ilkelerine aykırı fiiller nedeniyle yapılan kovuşturmalarda geçerli değildir (UDHR, m. 14).

Göçmen kavramının ise uluslararası düzeyde evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamakla birlikte, göçmen genellikle zorlayıcı dış faktörler olmadan, kendi özgür iradesi ve kişisel sebepleriyle göç etmeye karar veren bireyleri ifade etmektedir. Bu nedenle, sosyal ve maddi koşullarını daha iyi konuma getirmek için ve kendileri ile ailelerinin beklentilerini geliştirmek düşüncesiyle vatandaşlığı olmayan bir ülkeye

taşınan kişiler ve aile bireyleri bu kapsamda değerlendirilmektedir. IOM; göçmeni, sebeplerine, istekli olup olmamasına, göç yöntemine ve bir düzen içerip veya içermemesine bakılmaksızın yabancı bir ülkede bir yılı aşkın süre kalan birey olarak açıklamaktadır. Bu tanıma göre, iş insanları veya turistler gibi kısa süreli seyahat edenler göçmen statüsünde bulunmamaktadırlar. Ancak, tarımsal faaliyetler için ürün ekimi veya ürün hasadı yapmak için kısa zamanlı seyahat etmekte olan mevsimlik işçi grupları benzeri kısa süreli göçmenler de bu kapsama girebilmektedir (Redpath-Cross ve Perruchoud, 2011, s.37).

Tezin odaklandığı BMMYK, mültecilerin korunması, yerleştirilmesi ve desteklenmesi konusunda küresel çapta kritik roller üstlenmektedir. BMMYK bahsi geçen mülteciler için gönüllü geri dönüş, yeniden yerleştirme ve uyum/entegrasyon gibi çözüm önerileri sunmaktadır. Özellikle Arap Baharı sonrasında artan mülteci krizi, 2021 yılında Türkiye'nin mülteci sayısı olarak 3.7 milyon mülteci ile dünyada ilk sırada, Almanya'nın ise 1.2 milyon mülteci ile dünyada beşinci sırada (UNHCR, 2021, s. 1) yer almasına neden olmuştur. BMMYK 13 Haziran 2024 yılı verilerine göre Dünyadaki mültecilerin ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer insanların yaklaşık beşte ikisine Kolombiya, Almanya, İran İslam Cumhuriyeti, Pakistan ve Türkiye ev sahipliği yapmaktadır. Bunlardan İran 3.8 milyon ile birinci, Türkiye 3.3 milyon ile ikinci, Kolombiya 2.9 milyon ile üçüncü ve Almanya 2.6 milyon ile dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 1: BMMYK 13 Haziran 2024 Verileri (UNHCR,2024)

Bu bağlamda bu tezde BMMYK'nın mülteci sorunuyla ilgili nasıl bir uyum faaliyeti yürüttüğü ya da bu konudaki rolünün ne olduğu hem “mülteciler” hem de ev sahibi ülkeler açısından ele alınmıştır. Bu tezin argümanı, uluslararası örgütlerin kabul ettiği uluslararası normların ve kimliklerin, devletlerin davranışlarını etkileme ve oluşturma gücüne sahip olduğu iddiasıdır. Bu kapsamda tezde, inşacı yaklaşım çerçevesinde, BMMYK'nın bir uluslararası örgüt kimliği ile yerinden edilmiş insanlar için sunduğu sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerinin Türkiye ve Almanya üzerindeki etkisi açıklanmıştır. İnşacılar sadece devlet değil uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları gibi devlet dışı aktörleri de eşit derecede uluslararası arenada rol oynayan aktörler olarak kabul etmektedir. Bu açıdan realizm devleti tek aktör olarak görürken liberalizm ise devlet dışı aktörleri kabul etse de devletin hizmetleri için var olduğu fikrine sahip çıkmaktadır. Sosyal inşacılık bu devlet dışı aktörlerin aktörlerin; normların, kimliklerin ve sosyal gerçekliklerin inşasında önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Böylece politikaların nasıl belirli değerler, normlar ve çıkarların çevresinde şekillendiğini analiz etmektedir. Bu bağlamda, sosyal inşacılık, devletlerin ve uluslararası örgütlerin göç politikalarının nasıl geliştirildiğini ve uygulandığını anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Bu bilgiler ışığında bu tez göç/mültecilik alanında bir norm öğreticisi olarak BMMYK'nın nasıl ve ne ölçüde Türkiye ve Almanya'daki sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerini etkilemektedir? araştırma sorusuna yanıt aramaktadır. Tezde uluslararası örgütlerin, kabul ettiği uluslararası normların ve kimliklerin, devletlerin davranışlarını etkileme ve oluşturma gücüne sahip olduğu kabul edilmiştir. Bu kabul, BMMYK'nın sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerinin etkinliğini ve yetkinliğini Türkiye Cumhuriyeti ve Federal Almanya Cumhuriyeti üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Bu incelemedeki amaç sadece karşılaştırma yapmak değil inşacı yaklaşımın yapı taşı olan norm'u bu karşılaştırma ile temellendirerek uluslararası örgütlerin bir norm öğreticisi olarak devletlerin faaliyetlerini etkileme ve ikna edebilme kabiliyetinin olduğunu Finnemore'unda kabul ettiği gibi gün ortaya koymaktır. Çünkü inşacılar uluslararası yapıya normları ve hukuku da dahil ederek insani müdahale ve göç gibi alanlarda uluslararası çıktılarını etkilediğini kabul etmiş ve uluslararası arenada küreselleşen dünyada uluslararası aktörlerin de kimlik, değer ve norm oluşturduğunu iddia etmiştir

(Finnemore, 1993, s. 593). Burada norm öğreticisi, toplumsal normları ve değerleri belirleme ve öğretme işlevini üstlenen bir kavram olarak ele alınmıştır.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, inşacılık teorisinin Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplini içerisindeki yerinden bahsederken inşacılığın temel metinleri incelenerek temel ilkeleri ve uluslararası siyaseti açıklama yöntemi incelenmiştir. Bu bölümde Uluslararası kurumların, norm girişimcilerinin yeni normları teşvik etmeleri ve savunmaları için bir platform sağladıkları kabul edilerek Finnemore ve Sikkink'in norm dinamiklerinden *normun ortaya çıkışı (norm emergence)*, *basamaklanması (cascade)* ve *içselleştirilmesi (internalization)* kavramları açıklanmıştır (Finnemore ve Sikkink, 1998, s.887-917). Finnemore Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO*) bilim politikalarını bir norm öğreticisi olarak kabul ederek devletlere önerilerde ve etkilerde bulunduğunu belirtmiştir. Buradaki amaç BMMYK'yi bir norm öğretici olarak kabul ederek sosyal inşacılık çerçevesinde açıklamak olmuştur. Tezin çerçvelendiği araştırma sorusunun teorik alt yapısı bu bölümde ortaya konulmuştur. Martha Finnemore'un (1993) "International Organizations as Teachers of Norms: The United Nations Educational Scientific and Cultural Organization and Science Policy" adlı çalışmasında ortaya koyduğu norm öğreticisi olarak uluslararası örgütler kuramsal çerçevesi bu bölümde anlatılarak BMMYK'nın sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerinin Türkiye'nin ve Almanya'nın politikalarına etkisi ile diğer bölümlere devam edilmiştir.

İkinci bölüm, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nin göç rejimini ve göç tarihini sunarak günümüze etkilerinin sürdüğü göç rejiminin arka planı açığa çıkarmak olmuştur. Bu bölümde Türkiye'nin ve Almanya'nın genel olarak göçlere karşı çıkarları doğrultusunda açık kapı politikası uyguladığı söylenebilir.

Üçüncü bölüm, tezin ana aktörü olan BMMYK'ye neden ihtiyaç duyulduğu, tarih boyunca başka hangi kurumlar oluşturulduğu ve İki büyük savaşa ve getirilerine engel olmak amacıyla kurulan Milletler Cemiyeti (MC) ve Birleşmiş Milletler'in (BM) göç sorunu için nasıl çözümler bulduğu açıklanmıştır. Ayrıca bu bölümde yerinden edilmiş insanlar için çözüm önerileri sunan BMMYK'nın Türkiye ve Almanya ile yürüttüğü faaliyetler açıklanırken özellikle bu uluslararası örgütün bahsi geçen iki ülke

üzerinde sosyal ve kültürel uyum faaliyetleri detaylandırılmıştır. Üçüncü bölümün sonunda, BMMYK'nın sosyal ve kültürel uyum faaliyetleri Türkiye ve Almanya üzerinden karşılaştırılarak tezin ana argümanları açıklanmıştır. Bu bağlamda göç/mültecilik alanında bir norm öğreticisi olarak BMMYK'nın nasıl ve ne ölçüde Türkiye ve Almanya'daki sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerini etkilediği bu bölümde örnekler verilerek tezin çıkış noktası olan araştırma sorusu ile gerekçelendirilmiştir.

Bu ana bölümler tezin ilk çıkış problemi olan Arap Baharı sonrasında artan mülteci krizinin günümüzde Türkiye'yi mülteci sayısı olarak dünyada ikinci sıraya, Almanya'yı ise dördüncü sıraya getirmesi sonucunda Suriye'den gelen yerinden edilmiş insanların bu ülkelerde nasıl uyumlaştırılacağı çerçevesinde ele alınmıştır. Bu arka plandan hareketle dünyada mülteci barındıran ülke konumunda ikinci sırada olan Türkiye 08.08.2024 verilerine göre 3.101.008 Suriyeli mülteci barındırmaktadır (GİB, 2024).¹ Avrupa'da en çok mülteci kabul eden ülkenin Almanya olması bu tezde Almanya'nın bir diğer seçiliş nedeni olmuştur. 2024 Şubat raporuna göre Almanya'da 759.29 Suriyeli mülteci ve sığınmacı bulunmaktadır (UNHCR, 2024, s.1). Bahsi geçen bu iki ülke geçmişten beri göç dalgalarına maruz kalsa da en çok göç dalgasını barındıran dönem yani 2010 yılında Tunus'ta başlayan ve 2011 yılında Suriye'de iç savaşa neden olan Arap Baharı sonrasındaki Suriye'den yapılan zorunlu göçler bu tezin çerçevesini oluşturmaktadır. Tezde 2022 yılında patlak veren Ukrayna-Rusya çatışmasından dolayı yerinden edilmiş insanlar ve 7 Ekim 2023'te yeniden alevlenen İsrail-Filistin çatışması sonucu olan zorunlu göçler yer almamaktadır.

Tez, özgünlük açısından kıyaslandığında literatürde uyum politikaları ile birçok çalışma yer almaktadır. Örneğin Murat Erdoğan tarafından hazırlanan “*Suriyeliler Barometresi*” raporu, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların durumunu, toplumla entegrasyonunu, karşılaştıkları zorlukları ve Türk halkının Suriyelilere yönelik tutumlarını kapsamlı bir şekilde analiz eden bir çalışmadır. Bu rapor, genellikle anketler ve saha araştırmalarına dayalı olarak hazırlanmış ve hem Suriyelilerin hem de Türk toplumunun görüşlerini ele almaktadır (Erdoğan, 2022, s.22).

¹ Tezde, “mülteci” terimine yapılan atıflar, başta Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği olmak üzere Türkiye'nin yasal ve siyasi çerçevesine uygun olarak geçici koruma sağlanan Suriyelileri, uluslararası koruma başvuru sahiplerini ve statü sahiplerini kapsayacak şekilde ifade edilmiştir.

2020 yılında Ahmet İçduygu tarafından kaleme alınan “*Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead*” başlıklı makalede ise Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların mevcut durumunu ve uzun vadeli entegrasyon süreçlerinden bahsedilmektedir. Makale, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de karşılaştıkları zorluklar, entegrasyon politikalarının etkinliği ve sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi üzerine odaklanmaktadır (İçduygu, 2020, s. 2-6). Makalede Suriyeli sığınmacılara yönelik politikalarının geliştirilmesinde BMMYK’nın önemi vurgulansa da BMMYK’nın çalışmaları spesifik olarak yer almamaktadır.

Literatüre bakıldığında uluslararası bir örgüt olan ve etkisi giderek artan, BMMYK’nın ülkelere sağladığı/sunduğu ve ülkelerle ortaklaşa yürüttüğü, yerinden edilmiş insanlar için oluşturduğu sosyal ve kültürel uyum faaliyetleri hakkında spesifik araştırmalar yer almamaktadır. Aynı zamanda BMMYK’nın faaliyetleri açısından Türkiye ve Almanya karşılaştırması da yapılmamıştır. Bu arka plandan hareketle hassas bir terazi üzerinde duran bu iki ülkenin bir uluslararası örgütle yürüttüğü sosyal ve kültürel uyum faaliyetleri çalışmanın önemini gün geçtikçe artıracaktır. Çalışmada ağırlıklı olarak BMMYK’nın yayınladığı küresel raporlar kullanılmış olup analizler birincil kaynaklara dayalı olarak yapılmıştır. Diğer yandan bu faaliyetlerin gün yüzüne çıkarılması ve karşılaştırılması devlet politikalarının sosyal ve kültürel entegrasyon konusunda nasıl şekillenmesi gerektiği açısından da fikir vereceği düşünülmektedir. Göç/mültecilik alanında uluslararası örgütlerin sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerini nasıl/ne ölçüde etkilediği ve bu mülteciler için nasıl bir uyum politikası izlediği çalışmanın çıkış noktası olmuştur. Bu yönleriyle bu tezde BMMYK norm öğreticisi olarak kabul edilerek örgütün sosyal ve kültürel uyum faaliyetleri belirli sınırlarla Türkiye ve Almanya üzerinden ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE İNŞACI YAKLAŞIM VE NORM ÖĞRETİCİSİ OLARAK ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

Uluslararası İlişkiler disiplinindeki üçüncü büyük tartışma konusu, ontolojik olarak, toplum aktörlerinin bencil faktörler olarak konu edinilmesini eleştirmekte olan eleştirel teorilerle ilgilidir. Bu teoriler, aktörlerin kendi çıkarlarının içerisinde bulundukları sosyal yapılardan farklı bir konumda değerlendirilemeyeceğine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, aktörler de toplumsal sınırlar içinde olup, onlara ait kimlikleri ve çıkarları da toplumsal olarak inşa edilmektedir. Soğuk Savaşın sona ermesiyle beraber ortaya çıkan bu tartışmalar konstrüktivizm yani bugünkü adıyla inşacılık teorisi olarak karşımıza çıkmıştır (Arı, 2014, s.32). Uluslararası İlişkiler disiplini içerisindeki bu teori 1980’lerde devletler, diğer aktörler ve yapılar (uluslararası sistemdeki anarşi gibi) arasındaki etkileşime odaklanan önemli tartışmalardan oluştuğu ve Soğuk Savaş sonrası dönemde aktörler arasındaki sosyal etkileşimlerin ve ilişkilerin uluslararası siyaseti nasıl şekillendirdiğini anlamaya yönelik bakış açıları geliştirmiştir (Agius, 2022, s. 5).

İnşacılık teorisinin dünya işlerinin nasıl döndüğü ile ilgili derin biçimde kökleşmiş varsayımları, realist ve liberal teorilere meydan okumaktadır. Bu iki teorisinin Soğuk Savaşın sona ermesini açıklayamaması inşacılığın Uluslararası İlişkiler disiplinine girişini hızlandırmıştır (Smith vd., 2016, s.79). Bu tez kuramsal çerçevesini inşacı yaklaşım üzerinden kurmayı seçmiştir. Bunun nedeni inşacı yaklaşımın normlar, kimlikler ve fikirlerin önemine vurgu yaparken bu kavramların uluslararası örgütlerin işleyişinde merkezi bir rol oynadığını savunmasıdır. İnşacı yaklaşım uluslararası sistemin sosyal olarak inşa edildiğini ve uluslararası örgütlerin ve devletlerin, normlar, kimlikler ve çıkarlar gibi sosyal etkileşimler aracılığıyla şekillendiğini ve bu etkileşimlerin sürekli olarak yeniden üretildiğini vurgulamaktadır. Bu yönüyle tez uluslararası örgütlerin ve devletlerin normatif güçlerini ve rollerini anlamak için sosyal yapıların ve normların analizine imkân tanıyan İnşacı yaklaşım ile çerçevesini sunmuştur.

İnşacı teorisyenlere göre, uluslararası örgütler yalnızca devletlerarası iş birliklerinin düzenleyicisi değil, aynı zamanda normların ve değerlerin taşıyıcısı ve yayılmasının

aracıları olarak görülmektedir. Alexsander Wendt, “Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics” adlı makalesinde uluslararası sistemin anarşik yapısının devletlerin sosyal etkileşimleriyle inşa edildiğini savunmuştur. Wendt’e göre kimlik, bir devletin kendini nasıl gördüğünü ve diğer devletlerle ilişkilerini nasıl tanımladığını ifade ettiğini belirtmektedir. Çıkarlar ise, bu kimliklere bağlı olarak belirlenmekte ve değişmektedir. Uluslararası örgütler, bu sosyal etkileşimlerin gerçekleştiği platformlar olarak, devletlerin kimlik ve çıkarlarının şekillenmesinde ve dönüştürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, uluslararası örgütler, devletlerin kimlik ve çıkarlarını inşa eden ve yeniden tanımlayan normların/kuralların oluşmasına aracılık ederek, uluslararası sistemdeki anarşinin niteliğini etkileyen kritik aktörler olarak görülmektedir. Wendt’in bu söylemlerinden uluslararası örgütlerin, bu sosyal etkileşimlerin şekillenmesinde önemli aktörler olduğu, varsayımı çıkarılmaktadır (Wendt, 1992, s. 409).

İnşacılığın üçüncü büyük teori olarak ayrılan diğer yönlerini ele almak gerekmektedir. Realizmin “Uluslararası ilişkilerde dostluklar düşmanlıklar yoktur, yalnızca güç ilişkileri ve çıkarlar vardır” söylemi inşacılar tarafından bireyselci, maddeci, araçsal rasyonaliteyi barındıran, çıkarıcı ve bencil olarak görülmektedir. Bu bakış açısının toplumu, sosyo-kültürel süreçleri ve bağlamları reddetmesi inşacılığı realizmden ayıran bir özelliktir (Küçük, 2014, s.326). Yani realistler aktörleri bencil unsurlar içerisinde kabul ederken inşacılar, aktörleri; kimlikleri, içinde yer aldıkları sosyal çerçevede var olan kurumsallaşmış değerler, normlar ve fikirler tarafından oluşturulan sosyal varlıklar olarak görmektedir (Arı, 2014, s.34). Diğer yandan İnşacılığın uluslararası dünyayı toplumsal bir gerçeklik olarak ele alması, uluslararası ilişkilerin açıklanmasına katkı sunmuştur (Agius, 2022, s.7). İnşacılık kavramını “bizim yaptığımız dünya” görüşü (Onuf, 2013) ile Uluslararası İlişkiler literatürüne yerleştiren isim Nicolas Onuf olmuştur. İnşacılığın meta-teorik ve teorik önermelerini ortaya koyarak bütün sosyal gerçekliklerde olduğu gibi uluslararası ilişkilerin de bireyler aracılığıyla inşa edilmesinin mümkün olduğunu öne sürmüştür.

İnşacılığı geliştiren ismin Alexander Wendt olduğu kabul edilmektedir (Demirtaş, 2014, s.169). Wendt, *Social Theory of International Politics* adlı kitabında uluslararası ilişkilerde yapılandırmacı bir yaklaşımı savunur. Wendt, uluslararası sistemin sosyal yapıların ve normların etkisi altında olduğunu, devletlerin kimliklerinin

ve çıkarlarının bu yapılar tarafından şekillendiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda devletlerin davranışlarının yalnızca maddi güçle değil, aynı zamanda sosyal etkileşimlerle de belirlendiğini öne sürmektedir (Wendt, 2003, s.203). İnşacı yaklaşıma göre norm, fikir ve kimliklerin bireysel hareketlerini yönlendirme gücü önemliyken rasyonalistler için maddi unsurlar önem arz etmektedir (Yalvaç, 2014, s.74). Wendt'in "Constructing International Politics" adlı makalesinde yapısalcı bir realist olan John Mearsheimer'e yanıt olarak uluslararası ilişkiler alanında kendi inşacı yaklaşımını ortaya koymuştur. Neorealistler ile inşacı yapısalcılar arasındaki temel farkın, yapı kavramında ortaya çıktığını belirtmiştir. Neorealistler yapının yalnızca maddi yeterliliklerin dağılımından oluştuğunu savunurken, inşacılar yapının sosyal ilişkileri de içerdiğini savunmuşlardır. Wendt, kimliklerin ve uluslararası toplumsal yapıların karşılıklı olarak birbirini inşa ettiğini ve bu yapıların çıkarları ile dış politikayı etkilediğini iddia etmektedir (Wendt, 1995, s.71-72). İnşacılık aslında dünyayı yapı-söküme yerleştirmektedir, bu durum bir inşa süreci projesi olarak tanımlanabilir (Viotti ve Kauppi, 2014, s.279).

İnşacılığın temel ilkeleri ve uluslararası siyasetteki rolüne bakıldığında; İnşacılığın uluslararası siyasette aktörler arasındaki etkileşimleri anlamak için önemli yere sahip olduğu görülmektedir. İnşacı yaklaşım, devletin varlığını tamamen reddetmemekte ve devletlerin kimliklerini ve çıkarlarını sorunsallaştırmaktadır. Bu bağlamda insanların kendi bilinciyle karşısındakini dost veya düşman olarak belirlemesi çıkarlar ve kimlikleri devreye alarak birbirini etkileme ve inşa etme sürecini başlatmaktadır (Seppli, 2022, s.89). İnşacılığa göre aktörler arasında paylaşılan anlamlar, normlar ve değerler, etkileşimlerini ve karar verme süreçlerini de etkilediği belirtilmişti. Bu fikirler sabit olmamakla birlikte zamanla gelişebileceği gibi devletlerin tehditleri nasıl algıladıklarını, ittifaklar kurmalarını veya çatışmalara girmelerini de etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, aktörlerin ve yapıların ayrı varlıklar olmadığı, birbirine bağlı olduğu ve birbirini şekillendirdiği fikrini ortaya atmak olasıdır (Agius, 2022, s.7). Ayrıca inşacılar, devleti sadece bir aktör olarak değil, ulus ötesi kuruluşlar ve uluslararası örgütler bağlamında da ele almaktadır. İnşacıların uluslararası örgütlerle ilişkisine bakıldığında; uluslararası toplum, devletlerin kimliklerini farklı şekillerde etkilemektedir. Bunlar özellikle belirli uluslararası örgütlere üye olarak, devletlere hem meşruiyet sağlamakta hem de belirli kimliklerin edinilmesine yol açmaktadır. Bu durumun, devletlerin davranışlarını etkilediği kabul edilmektedir. İnşacılığa göre durum

böyleyken, klasik realistler devletlerin tercih ettiği yöntemleri tek taraflı rekabet içeren ve insan doğasından kaynaklanan çıkar ve güç maksimizasyonu ile açıklamışlardır (Arı, 2014, s.32).

İnşacılık teorisinde önemli bir kavram olan özneler arası uluslararası ilişkilerde aktörler arasındaki etkileşimleri ve ilişkileri anlamak için kullanılmaktadır. İnşacılık, devletler, uluslararası örgütler, bireyler ve diğer aktörler arasındaki ilişkileri, paylaşılan normlar, değerler, inançlar ve kimlikler çerçevesinde açıklamaya çalışmaktadır. Bu teorisinin önem verdiği bir diğer kavramlar kültür, kimlikler ve inançlardır. Kültür, diplomatik etkileşimlerde yer alan bireylerin ve toplumların değerlerini, inançlarını ve davranışlarını şekillendirerek uluslararası ilişkileri etkileyebilmektedir. Bu kültürel faktörler, uluslararası arenada yanlış anlamalara, çatışmalara veya iş birliğine yol açabilir. Özellikle kimlik, uluslararası ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır. Devletlerin kendilerini ve başkalarını nasıl algıladıkları, dış politika kararlarını, ittifakları ve çatışmaları etkileyebilmektedir. Örneğin, ulusal kimlik, etnik kimlik veya dini kimlik, devletlerin dış politika tercihlerini şekillendirebilmektedir. Milliyetçi bir kimliğe sahip bir devlet, bu kimlik doğrultusunda dış politika tercihlerini belirleyebilir. İnşacılık teorisi, bu faktörleri analiz ederek, uluslararası ilişkilerdeki dinamikleri daha iyi anlamamıza katkı sağlamaktadır. Ayrıca, kimlik, devletler arasındaki diplomatik ilişkileri ve iş birliğini etkileyen bir aidiyet veya dışlanma duygusu yaratabilir. Sonuç olarak, kültürel farklılıklar ve kimlik, uluslararası ilişkilerde aktörlerin davranışlarını ve etkileşimlerini şekillendiren önemli faktörlerdir. İnşacılık, bu faktörleri anlamamıza ve uluslararası siyasetteki aktörlerin kararlarını daha iyi kavramamıza yardımcı olur. Bu çerçevede özneler arası Uluslararası İlişkiler disiplininin düşünsel bileşeninin yalnızca bireylerin inanç bütünü olmadığını, insanlar arasında değiş tokuşlarla hareket ettiğini belirtmiştir. Bu paylaşılan değiş tokuşlar – norm ve kurumlar, dünyanın işleyişini, meşru olan davranış neyin ve nasıl oluştuğunu belirleyen kolektif fikirleri belirlemektedir. Bu bağlamda inşacılar paylaşılan norm ve kuramların normatifliğinin güce dayalı olan maddi unsurlardan daha önemli olduğunu belirtmektedir (Viotti ve Kauppi, 2014, s.289).

Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde İnşacılığın olmazsa olmaz kavramlarından normlar ve değerler, aktörler arasındaki etkileşimleri ve davranışları şekillendiren temel unsurlardır. Bu normlar, belirli bir kimliğe sahip kurumlar için

makul davranışın standartlarını tanımlayan değerlerdir. Alexander Wendt “Anarchy is What States Make of It” adlı çalışmasında anarşinin, devletlerin etkileşimleri sonucu anlam kazandığını ve bu anlamın normlar aracılığıyla inşa edildiğini belirtir. İnşacı yaklaşıma göre normlar, uluslararası ilişkilerde kabul gören ve benimsenen davranış standartları olup devletlerin kimliklerini ve politikalarını şekillendirmektedir (Wendt, 1992, s.399).

Normlar, devlet eylemlerine rehberlik etmekle beraber uluslararası kurumları şekillendirmekte ve uluslararası yasa ve anlaşmaların oluşumunu da etkilemektedir (McCourt, 2022, s.5). Yani normlar hem kimlik oluşturmakta hem de davranışları yönlendirebilmektedir. Bu teoride uluslararası yapıya normlar da dahil edilerek bir sosyal yapı çerçevesinde analiz edilmektedir. Örneğin, bu sosyal yapı, kitle imha silahlarının kullanımı ve insani müdahalelerle ilgili alanlarda hem uluslararası sonuçları hem de aktörlerin kimlik ve çıkarlarını etkilemektedir (Viotti ve Kauppi, 2014, s.289). Göç sorunları veya ayrımcılığın sonlandırılması gibi konularda belirli normlar ve değerler, devletlerin dış politika tercihlerini etkileyerek uluslararası sonuçları, çıkarları ve kimlik algısını etkilemektedir. Böylece uluslararası örgütlerin, normların oluşturulmasında, yayılmasında ve benimsenmesinde kritik aktörler olduğu görülmektedir. Martha Finnemore’un “International Organizations as Teachers of Norms: The United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization and Science Policy” adlı çalışması, bir uluslararası örgüt olan UNESCO’nun bilim politikaları üzerindeki etkisini inceleyerek, uluslararası örgütlerin normatif güçlerini ortaya koymaktadır. UNESCO, bilim politikaları aracılığıyla devletlerin eğitim ve bilim alanındaki politikalarını şekillendirmiş, bu alanlarda uluslararası normların oluşumuna katkıda bulunmuştur. Finnemore, bu çalışmasında uluslararası örgütlerin, normları yayma ve devletleri bu normlara göre sosyalleştirme süreçlerinde önemli rol oynadığı sonucuna varmıştır. Çalışmaya göre Uluslararası örgütler normları öğretici olarak devlet politikalarını ve davranışlarını etkilemek için çeşitli stratejiler kullanmaktadır. Finnemore ve Sikkink (1998) bu süreci, *norm girişimciliği* (norm entrepreneurship) olarak adlandırmış ve uluslararası örgütlerin, belirli normları teşvik ederek küresel düzeyde benimsenmesini sağladıklarını belirtmiştir (s.893). Diğer yandan sosyal inşacılığın temelinde ise, bilgi ve anlamın bireyler arasındaki ilişkiler ve iletişim yoluyla inşa edildiği ve bu süreçlerin toplumsal normlar, değerler ve kurumlar tarafından etkilendiği görüşü yatmaktadır. Burada insanlar dili kullanarak dünyayı

anlamlandırmakta ve deneyimlerini ifade etmektedirler. Toplumsal normların ve değerlerin iletilmesinde ve sürdürülmesinde kritik bir araç olan dil, sosyal inşacılığın temel argümanlarını oluşturmaktadır. Burada sosyal dünya nesnel bir gerçeklik değil, insanların sosyal etkileşimleri ve anlamlandırma süreçleri aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretilen bir yapı olarak kabul edilmektedir. Sosyal inşacılığa göre, gerçeklik objektif bir yapı değil, bireylerin sosyal etkileşimleri ve kültürel bağlamlar aracılığıyla oluşturduğu bir olgudur. Bu bağlamda, gerçeklik sosyal olarak inşa edilmekte ve farklı topluluklar/kültürler arasında farklılık gösterebilmektedir.

Sosyal inşacı yaklaşımda bilginin inşası, genellikle iktidar ilişkileri tarafından şekillendirilir ve belirli gruplar veya kurumlar, toplumsal normların ve gerçeklik anlayışlarının belirlenmesinde daha fazla etkiye sahip olabilmektedir. Ayrıca sosyal inşacılığa göre de uluslararası örgütler küresel politikanın iskeletini oluşturmaktadır. Örneğin, IOM, göç politikalarının oluşturulmasında ve bu politikaların uluslararası düzeyde kabul edilmesinde önemli bir aktördür. Bu tür örgütler, göçmenlerin haklarının korunması ve göç yönetiminin iyileştirilmesi için gerekli olan normları ve standartları belirlemektedir. Uluslararası örgütler, araştırma ve veri toplama faaliyetleri aracılığıyla bilgi üretmekte ve bu bilgiyi üye devletler ve diğer paydaşlarla paylaşmaktadır. Bu bilgiler, politika yapıcılarının karar alma süreçlerinde kullanılır ve küresel sorunlar hakkında farkındalık yaratma gücüne sahiptir. Örneğin, Dünya Bankası'nın ekonomik kalkınma ve yoksullukla mücadele konusundaki raporları, bu konularda küresel düzeyde farkındalık yaratmakta ve politika önerileri sunmaktadır. Yine benzer şekilde tezin konusunu oluşturan BMMYK'nın mülteciler ve ülkeler üzerine hazırladığı raporları bilginin üretilmesini, dağıtılmasını sağlayarak devletlerin karar alma süreçlerine katkı sağlamaktadır (Berger ve Luckmann, 1966, s. 94-97). Görüldüğü gibi normlar, özel amaçlar doğrultusunda da oluşturulabilir. Örneğin, göç sorunları veya ayrımcılığın sonlandırılması gibi konularda belirli normlar ve değerler, devletlerin dış politika tercihlerini etkileyebilmektedir. Bu normlar, uluslararası sonuçları, çıkarları ve kimlik algısını etkilemektedir. İnşacılık teorisi, bu normların nasıl oluştuğunu, nasıl değiştiğini ve nasıl uygulandığını inceleyerek, uluslararası siyasetteki aktörlerin kararlarını daha iyi anlamamıza yardımcı olmuştur. Oluşturulan uluslararası normlar ve değerler, devletlerin birbirleriyle etkileşimini düzenlemekte ve uluslararası toplumun işleyişini belirlemektedir. Bu kavram, uluslararası ilişkilerdeki aktörlerin, belirli normlar ve değerler çerçevesinde hareket ettiğini vurgulamaktadır. Normlar, dünya

siyasetini şekillendirmede, sosyal yapı, uygunluk standartları ve istikrar yaratmada önemli bir rol oynamaktadır (Finnemore ve Sikkink, 1998, s.888).

Normların üç temel yönü hakkında önermeler öne sürülmektedir. Finnemore ve Sikkink norm dinamiklerinin üç aşamalı bir süreç izlediğini belirtmektedir: *normun ortaya çıkışı (norm emergence)*, *basamaklanması (cascade)* ve *içselleştirilmesi (internalization)*. İlk olarak, *normların ortaya çıkması* aşamasında, kurumsal platformların desteğiyle norm girişimcileri tarafından yeni uygun davranış kuralları merceğine alınmıştır (Carlsnaes vd., 2012, s.467) Bunlar kökenleri, etki uyguladıkları mekanizmalar ve dünya siyasetinde etkili oldukları koşullardır. Finnemore ve Sikkink (1998), bu yönleri inceleyerek normlara ilişkin anlayışımızı ve siyasi süreçlerdeki rollerini derinleştirmeyi amaçlamıştır (s.888). Uluslararası seçim izleme bağlamında yeni bir *normun ilk ortaya çıkışı*, sivil toplum kuruluşları (STK), BM Genel Sekreteri ve eski Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Jimmy Carter gibi devlet liderleri ile aktörler tarafından desteklenmiştir. Yeterli sayıda devlet yeni normu benimsemeye ikna edildiğinde- Finnemore ve Sikkink'e göre potansiyel benimseyenlerin yaklaşık üçte biri, kritik norm dinamiklerini ikinci aşamaya yani *norm basamaklanmasına* iten noktaya ulaşılmış olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca normların sosyalleşmede teşvik edildiğini de belirtmiştir. Bu noktada normların uygunluğunu ödüllendiren ve uyumsuzluğunu cezalandıran bir sürecin varlığından bahsedilmiştir. Devletlerin uluslararası toplumun tepkisine karşı hassas olduklarını çünkü kendi iç meşruiyetlerini ve güçlerini etkileyebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca devletlerin uluslararası toplumun beklentilerine uyma ihtiyacı olduğuna atıfta bulunulmuştur. Son olarak, eğer bu süreç yeterince güçlüyse, normlar o kadar derinden kabul edilebilir hale gelebilir ki sonunda tek uygun davranış türü olarak görülür. Bunun *içselleştirme* aşaması olduğu kabul edilmektedir. Finnemore ve Sikkink'in örneklediği gibi, "günümüzde çok az insan kadınların oy kullanmasına izin verilip verilmeyeceğini, köleliğin faydalı olup olmadığını veya savaş sırasında tıbbi personele dokunulmazlık verilip verilmeyeceğini tartışıyor." Bunun da belli bir düzeyde içselleştirmenin sembolü olduğunu savunmuşlardır (Carlsnaes vd., 2012, s.467).

Normların siyasi süreçlerdeki rollerine farklı bir bakış açısı getiren Finnemore'u andıktan sonra normların içselleştirilmesi konusunda inşacılık teorisi içerisinde çalışmalar yapan Emanuel Adler'in, normların küresel arenada bireylerin kimliklerini

ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğine ilişkin odak noktalarına geçmek gerekir. Adler (2005) çalışmasında, normların sadece dışarıdan dayatılan kurallar değil, bireyler ve toplumlar tarafından nasıl içselleştirildiğini, uluslararası arenadaki kimliklerini ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini araştırmıştır. Adler'in inşacılığa katkıları, normların bireylerin inanç ve uygulamalarında nasıl derinlemesine yerleştiğini ve uluslararası sistemdeki diğer devletler ve aktörlerle etkileşimlerini etkilemenin önemini vurgulaması olmuştur. Çalışma, normların bireylerin bilişsel çerçevelerinin nasıl bir parçası haline geldiğini anlamının, karar verme süreçlerine nasıl rehberlik etmenin ve uluslararası olaylar ve ilişkiler hakkındaki algılarını şekillendirmenin önemini vurgulamaktadır (Adler, 2005, s. 179). Adler'in yapılandırmacılığı, devletler ve aktörler arasında ortak değerleri ve beklentileri teşvik ederek uluslararası ilişkilerde iş birliğini, istikrarı ve kültürel anlayışı teşvik etmede normların rolüne ışık tutmaktadır (Carlsnaes vd., 2012, s.116). Adler'e göre *norm internalization*, normların bir toplum içindeki bireylerin inanç ve davranışlarına derinden yerleşme sürecini içeren uluslararası ilişkilerin çok önemli bir yönü olmuştur. Bu süreç sadece normlara uymanın ötesine geçmekte ve normların bireyin kimliğinin ve benlik kavramının bir parçası haline geldikleri ölçüde içselleştirilmesini sağlamaktadır. Adler, normların içselleştirilmesinin, uluslararası normların uzun vadeli sürdürülebilirliği ve etkinliği için gerekli olduğunu, çünkü bireylerin bu normlara sadece dış baskılar nedeniyle değil, onlara gerçekten inandıkları için uymalarını sağladıklarını belirtmektedir. Norm içselleştirmenin kültür, sosyalleşme ve bireysel inançlar gibi çeşitli faktörlerden etkilenen karmaşık bir fenomen olduğunu vurgulayarak normların farklı bağlamlarda nasıl içselleştirildiğine bir anlayış ihtiyacı bulunmaktadır. Norm içselleştirme sürecini anlamak, politika yapıcılar ve uluslararası aktörler için uluslararası normlara kabulü ve bağlılığı teşvik etmeleri ve sonuçta daha istikrarlı ve işbirlikçi bir uluslararası sisteme katkıda bulunmaları için çok önemlidir. İçselleştirilmiş normlar, devletler ve diğer aktörler arasındaki etkileşimleri yönlendiren, belirsizliği ve çatışmayı azaltan ortak bir davranış çerçevesi sağlayarak uluslararası ilişkilerde istikrara katkıda bulunmaktadır. Norm içselleştirme, güven oluşturmak ve küresel zorlukların ele alınmasında ortak çabaları kolaylaştırmak için gerekli olan ortak değerleri ve beklentileri teşvik ederek devletler ve aktörler arasındaki iş birliğini teşvik etmektedir. Devletin dış politika seçimlerini, diğer devletlerle etkileşimlerini ve uluslararası kurum ve anlaşmalara katılımını şekillendiren bir dizi ortak değer sağlamakla beraber bir pusula olup ortak değerlerle devletlerin karar

verme mekanizmasına yön verebilmektedir. Belirli normları içselleştirmiş devletlerin, benzer düşünen devletlerle iş birliği yapma, uluslararası yasa ve normlara uyma ve normların karar verme süreçleri üzerindeki etkisini yansıtan çatışmaları barışçıl bir şekilde çözmek için diplomatik ilişkilerde bulunma ihtimalinin daha fazla olduğu belirtilmiştir (Adler, 2005, s. 186-190). Bu bağlamda normların göç üzerindeki etkisine, göç normlarının nasıl içselleştirildiğine bakıldığında göç normları karşımıza çıkmaktadır. Göç bağlamında norm içselleştirme, göç yönetimi, mültecilerin korunması ve insan hakları ile ilgili normların devletlerin ve uluslararası kuruluşların politika ve uygulamalarına kabul edilmesini ve dahil edilmesini içermektedir. Göçte norm içselleştirme, bireylerin zulüm veya zarar gördükleri ülkelere geri dönmelerini yasaklayan ve göç politikalarında insani normları sürdürme taahhüdünü gösteren geri gönderilmemek gibi ilkelerin tanınmasını da içermektedir. Göçle ilgili normların içselleştirilmesi, göç akışlarını yönetmek, yer değiştirmenin temel nedenlerini ele almak ve göç zorluklarına yanıt vermek, uluslararası iş birliğini teşvik etmek için daha tutarlı ve koordineli bir yaklaşımın geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Göç normları ile ilgili örneklerle bakıldığında; bireylerin hayatlarının veya özgürlüklerinin risk altında olabileceği ülkelere sınır dışı edilmesini veya geri gönderilmesini yasaklayan geri gönderilmemek normu, uluslararası mülteci hukukunda temel bir ilkedir. Devletlerin mültecilere ve göçmenlere ev sahipliği yapma ve yardım etme sorumluluğunu paylaşımlarının beklendiği yük paylaşımı ilkesi, göç sorunlarının ele alınmasında iş birliğini ve dayanışmayı teşvik eden bir normdur. Aile üyelerinin ev sahibi bir ülkede yeniden bir araya gelmesine izin veren aile birleşimi normu, aile birliğini korumayı ve sosyal entegrasyonu desteklemeyi amaçlayan göç politikalarında yaygın olarak kabul edilen bir ilkedir. Kendi ülkelerinde zulüm veya şiddetten kaçan bireylere koruma sağlayan sığınma normu, ihtiyaç sahiplerine sığınak sağlama taahhüdünü yansıtan uluslararası mülteci hukukunun kilit bir unsurudur. Temel hizmetlere erişim, adil muamele ve ayrımcılık yapmama gibi ilkeleri kapsayan göçmen hakları normu, göçmenlerin haklarını ve refahını teşvik etmek ve ev sahibi ülkelerde onurlu muamele sağlamanın merkezinde yer almaktadır. (Carlsnaes vd., 2012, s.748).

Uluslararası kurumların, norm girişimcilerinin yeni normları teşvik etmeleri ve savunmaları için bir platform sağladıkları görülmektedir. Dünya Bankası ve BM gibi kurumlar, örgütsel yapıları ve teşvik ettikleri norm türleri ile bu etkiyi açıkça göstermektedir. Bu iki örgütün örgütsel yapısı, küresel düzeyde normların

belirlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Dünya Bankası ve BM gibi uluslararası kurumlar, zayıf veya gelişmekte olan devletlere göre kaynak ve kaldıraç konumunda olup normları teşvik etmelerine ve sosyalleştirmelerine izin vermektedirler. Bu kurumlar, devlet aktörlerini yeni normları onaylamaya ve benimsemeye ikna etmeye ve etkilemeye yardımcı olmak için medya ve karar vericiler de dahil olmak üzere önemli izleyicilere bilgi ve erişim sağlayabilmektedir. Uluslararası kurumların yapısı ve gündemleri, bu kuruluşlardan ortaya çıkan norm türlerini filtreledikleri için normların içeriğini ve tanıtımını şekillendirebilmektedir (Finnemore ve Sikkink, 1998, s.892). Benzer şekilde, BM'nin insan hakları, barış ve güvenlik gibi alanlardaki çalışmaları, uluslararası normların oluşumunda etkili olmaktadır. Bu örgütlerin yapıları ve politikaları, küresel normların gelişimine katkıda bulunurken, aynı zamanda bu normların uygulanmasında da önemli bir rol oynamaktadır (Finnemore ve Sikkink, 1998, s.566).

Tezin kurumsal çerçevesini bu araştırma üzerine kurduğumuz; Finnemore'un araştırması, UNESCO'nun, bilim politikaları aracılığıyla devletlerin eğitim sistemlerini ve bilimsel araştırmalarını standartlaştırma çabalarını ele almıştır. Bir uluslararası örgüt olan UNESCO, bilimsel bilginin evrensel değerini vurgulayarak, devletlerin bu alanda ortak normlar geliştirmelerine katkıda bulunmuştur. Bu süreç, uluslararası örgütlerin norm öğretici rolünü somut bir örnekle ortaya koymaktadır. Göç/ mültecilik konusunda bir norm öğreticisi olarak BMMYK nasıl ve ne ölçüde Türkiye ve Almanya'daki sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerini etkilemektedir? araştırma sorusuyla yola çıkılan bu tezde Wendt'in (1992) – "Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics" adlı çalışması, Finnemore'un (1993) "International Organizations as Teachers of Norms: The United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization and Science Policy" ve yine Finnemore ve Kathryn Sikkink'in (1998) "International Norm Dynamics and Political Change" adlı çalışmaları inşacı yaklaşımın uluslararası örgütler ve normlar konusundaki analizlerini derinleştirmek için bu tezin kurumsal çerçevelerini oluşturmaktadır. Özellikle, Finnemore'un çalışması, uluslararası örgütlerin devletlerin çıkarlarını nasıl yeniden şekillendirdiği ve bu süreçte normların nasıl etkili olduğu konusunda kapsamlı bir analiz sunarak yol haritası oluşturmuştur. Bu bağlamda uluslararası kurumların, her alanda olduğu gibi -tıpkı UNESCO ve bilim politikaları gibi göç konusunda da göçle ilgili zorlukları ve fırsatları ele almada, göç politikalarının formülasyonunu ve uygulanmasını etkilemede önemli bir rol

oynamaktadır. Bu kurumlar, göçle ilgili bilgi alışverişini, en iyi uygulamaları ve politika önerilerini kolaylaştırarak ülkeler arasında iş birliği ve koordinasyon için bir platform sağlamaktadır. Göçle ilgili uluslararası norm ve standartların geliştirilmesine, insan haklarının teşvik edilmesini ve korunmasını sağlayarak göçmenlerin refahına katkıda bulunmaktadır. Uluslararası kurumlar ayrıca ülkelere mali ve teknik yardım sağlamakta, göç akışlarını yönetmekte, sınır yönetimini geliştirme ve göçmenlerin entegrasyonunu iyileştirme çabalarını desteklemektedir. Araştırma ve analizleri aracılığıyla, ulusal ve uluslararası düzeyde politika oluşturma süreçlerini bilgilendiren göç eğilimleri, itici güçler ve etkiler hakkında bilgi ve kanıt üretmektedirler. Ek olarak, uluslararası kurumlar üye devletlerle diyalog ve müzakerelere girerek hem gönderen hem de alıcı ülkelerin çıkarlarını dikkate alan kapsayıcı ve kapsamlı göç politikalarını savunmaktadırlar (Finnemore, 1993, s.566). Bu bağlamda Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan BMMYK, mültecilerin dünya genelinde mülteci sorunlarının çözümü ve korunmasına yönelik uluslararası eylemleri yönlendirmek ve koordine etmek için görevlendirilmiştir. BMMYK'nın temel misyonu, devletler'in farkındalığını oluşturarak mültecileri ve sığınma arayışındaki kişileri korumak için kendi yükümlülükleri doğrultusunda ilerlemektir. Bu bağlamda BMMYK mülteciler için göç ve insani yardım konusunda yayınladığı raporlar ile yerel yönetimlere veri kaynağı ve çözüm önerileri sunmaktadır. Devletlerin davranışına bakıldığında devletleri yeni görevleri benimsemeye iten faktörleri keşfetmeyi ve bu görevleri yerine getirmek için yeni örgütsel yapılar kurmayı amaçladığı görülmektedir. Bu yaklaşım, devletlere, bireysel farklılıklarına bakılmaksızın değişen koşullara yanıt olarak gelişen ve uyum sağlayan varlıklar olarak bakılmasını gerektirmektedir. Bu çalışma da bir uluslararası örgüt olarak BMMYK'nın devletlerin siyasi ve örgütsel işlevleri açısından gelişimlerini nasıl etkilediğine ve devletlerin bu sayede oluşturacağı kurumlara ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Bir uluslararası örgüt olan BMMYK'nın devletleri göç konusunda nasıl şekillendirdiği diğer yandan da devletlerin faaliyetleri sonucu uluslararası sistemde bu alanda bir uluslararası örgüt oluşmasına nasıl etki ettiklerini göz önünde bulundurulduğunda bu aktörlerin karşılıklı olarak birbirini şekillendirdiği görülmektedir. Devletlerin uluslararası ilişkilerde tek önemli aktör olmayıp uluslararası örgütlerin de aktör olarak rol aldığı kabul edildiğinde BMMYK'nın göç konusunda öncelikli bir miktarda özerklik ve bağımsızlık sergilediği açıktır. Örgütün birçok

sanayileşmiş ülkede hükümet kararlarını ve mülteci belirleme prosedürlerini etkileme yeteneği, göç politikasındaki özerkliğini ve otoritesini daha da desteklediği söylenebilmektedir (Loescher, 2001, s.45). Bu bağlamda bu tezde BMMYK ve yerinden edilmiş insanlar üzerine oluşturduğu faaliyetleri Finnemore'un UNESCO ve bilim politikaları faaliyetleri gibi BMMYK'nın de göç konusunda bir norm öğreticisi olarak kabul edilerek Türkiye ve Almanya'daki faaliyetleri sosyal ve kültürel uyum faaliyetleri üzerinden ele alınmıştır. BMMYK, norm öğreticisi olarak, mülteci ve göç konularında belirli normları teşvik etmekte ve küresel düzeyde benimsenmesini sağlamaktadır. Bu örgüt, mülteci haklarının korunması, sığınma hakkı, gönüllü geri dönüş ve sosyal ve kültürel uyum faaliyetleri gibi konularda uluslararası normların oluşturulmasında, yayılmasında ve benimsenmesinde kritik aktör olarak yer almaktadır. Devletler, BMMYK aracılığıyla belirli normlarla sosyalleşebilmekte ve politika ve davranışlarına yön verebilmektedir. Devletler, bu normları benimseyerek uluslararası sistemde kabul gören davranış kalıplarına uyum sağlamak ve göç ve mülteci politikalarını uluslararası normlara uyumlu hale getirmeye çalıştığı bu tezde kabul edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ'NDE GÖÇÜN TARİHİ VE GÖÇ YÖNETİMİ

2.1. Türkiye Cumhuriyeti Göç Tarihi ve Yönetimi

Türkiye Cumhuriyeti ve Osmanlı İmparatorluğu tarihinin şekillenmesinde rol oynayan en önemli etkilerden birinin göç olduğu kabul edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'na gelen ilk büyük dış göç dalgası, 14. yüzyılın sonları ve 15. yüzyılın başlarında Kafkasya ve Balkanlar'dan gerçekleşmiştir. Bu dönemde özellikle Balkanlar'dan gelen göçler dikkat çekici olmuştur. 1396 yılında Osmanlı'nın Niğbolu Zaferi'ni kazanması, bu göçlerin hızlanmasında kritik bir rol oynamıştır. Zafer sonrası, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'daki etkisi artmış ve bölgedeki çeşitli etnik gruplar Osmanlı topraklarına göç etmeye başlamıştır. Niğbolu Zaferi, Osmanlı'nın Balkanlar'daki hakimiyetini pekiştirirken, bölgede yaşayan birçok etnik grubun Osmanlı topraklarına göç etmesine neden olmuştur. Bu zaferle birlikte Balkanlar'da Osmanlı'nın sunduğu güvenlik ve istikrar, savaş ve istikrarsızlık içinde yaşayan bölge halklarını cezbetmiştir. Göç edenler arasında Sırlar, Boşnaklar, Arnavutlar, Bulgarlar ve diğer Balkan halkları yer almıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun dini hoşgörüsü ve vergi muafiyetleri, bu grupların Osmanlı topraklarında güvenli bir şekilde yerleşmesine olanak tanımıştır. Göçmenler tarım, ticaret ve zanaat gibi alanlarda Osmanlı ekonomisine katkıda bulunmuşlardır. Aynı dönemde, Kafkasya bölgesinden de önemli göç hareketleri yaşanmıştır. Moğol istilaları ve bölgedeki savaşlar, Çerkesler ve Gürcüler gibi Kafkas halklarının Osmanlı topraklarına sığınmasına neden olmuştur. Osmanlı'nın sunduğu barış ve refah ortamı, bu göçmenler için cazip bir alternatif olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'na gelen önemli dış göç dalgalarından biri de 15. yüzyılın sonlarında İspanya ve Portekiz'den sürgün edilen Yahudilerin Osmanlı topraklarına sığınmasıdır. İspanya'daki Yahudilere Hristiyanlığa geçmeleri veya ülkeyi terk etmeleri gerektiğini bildirmiştir. Benzer bir şekilde, Portekiz'de de Yahudiler zorla Hristiyanlığa dönüştürülmek veya sürgün edilmek zorunda kalmışlardır. Bu sürgün edilen Yahudilerin büyük bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu'na göç etmiştir. Sultan 2. Bayezid, bu göçmenleri memnuniyetle kabul etmiş ve Osmanlı topraklarına yerleşmeleri için çeşitli kolaylıklar sağlamıştır. Bu hoşgörülü yaklaşım, Osmanlı

İmparatorluğu'nun farklı din ve kültürlerden insanları barındıran çok uluslu yapısına uygun düşmekteydi. Yahudi göçmenler, Osmanlı topraklarında özellikle İstanbul, Selanik, İzmir, Edirne gibi büyük kentlere yerleşmişlerdir. Bu göçmenler, beraberlerinde zengin bir kültürel miras, ticaret bilgisi ve çeşitli zanaatları getirmişlerdir. Yahudi toplulukları, ticaret, bankacılık, tıp, edebiyat ve sanat gibi alanlarda faaliyet göstererek Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Bu dönemde Osmanlı topraklarına gelen Yahudi göçmenler, Osmanlı yönetiminin dini hoşgörüsü sayesinde kendi dinlerini ve kültürlerini koruyabilmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun "millet sistemi" kapsamında yani hoşgörü sistemi olarak kabul edilebilecek yaklaşımla Yahudi toplulukları kendi dini liderleri tarafından yönetilmiş ve kendi iç işlerinde özerk olma hakkına sahip olmuşlardır.

16. ve 17. yüzyıllarda da Osmanlı İmparatorluğu, Balkanlar ve Ortadoğu'dan geniş çaplı göç hareketlerine sahne olmuştur. Bu dönemde, Sırbistan, Bulgaristan ve Eflak gibi bölgelerden gelen göçmenler, Osmanlı topraklarına yerleştirilmiştir. Osmanlı yönetimi, göçmenlere toprak dağıtarak ve tarım faaliyetlerini teşvik ederek, ekonomik kalkınmayı ve nüfus artışı hedeflemiştir.

18. yüzyılda ise, Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edilmesi ve Kafkasya'daki siyasi çalkantılar, Rusya'nın Kafkasya'daki genişlemesi ve yerel hanedanlar arasındaki mücadeleler, bölgedeki halklar için istikrarsız bir ortam yaratmıştır. Bu bölgelerden Osmanlı topraklarına kitlesel göçler yaşanmıştır. Kırım Tatarları, Çerkesler, Gürcüler ve diğer Kafkasya halkları, Osmanlı İmparatorluğu'na sığınarak yeni bir hayat kurmuşlardır. Bu göç dalgaları, Osmanlı İmparatorluğu'nun demografik yapısında önemli değişikliklere neden olmuş ve imparatorluğun çok kültürlü yapısını daha da genişletmiştir (Shaw ve Shaw, 1976, s.189-193).

Osmanlı İmparatorluğu, Kırım ve Kafkasya'dan göç edenlerin yerleşim ve entegrasyon süreçlerini yönetmek için *Muhacirin Komisyonu* yani Osmanlı *Göçmen Komisyonu*, gibi kurumları oluşturmuştur. 1860 yılında kurulan bu kurum göçmenlerin barınma ve ihtiyaçları ilgili hizmetleri yürütmek için görevlendirilmiştir. Osmanlı Göçmen Komisyonu, o dönemde tüm dünyada göçmenlerin sorunlarıyla ilgilenen tek kurum olarak faaliyet sürdürmüştür (Efe, 2018, s.23). Kurum, göçmenlerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırmak için çeşitli projeler yürütmüş ve onların ekonomik olarak kalkınmalarına destek olmuştur. Ayrıca, komisyonlar, göçmenlerin hukuki ve

sosyal haklarını korumak için çeşitli düzenlemeler yapmış ve onların güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri almıştır. Göçmenleri cinsiyet, yaş, sınıf ve din gibi faktörlere göre numaralandırarak kategorize eden bu komisyon, göçmen katılımını kolaylaştırmada önemli bir rol oynamıştır. Aynı zamanda İstanbul'a gelen bireylerin dağıtılmasını organize etmekten, göçmenler hakkında bilgi toplamaktan ve yeni gelenleri Osmanlı İmparatorluğu'na yerleştirmekten sorumlu tutulmuştur. Bu sayede göçmenlerin ihtiyaçlarına daha etkin bir şekilde cevap verilmiştir. Komisyon, devlet organizasyonunun çeşitli seviyelerinde bir komisyon ağına sahip olmuş ve her il merkezi, her idari bölge ve alt bölgede il merkezindeki ofisle koordineli bir komisyon ve alt komitelere ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı devleti, değişen ekonomik, sosyal ve politik iklimler nedeniyle daha sonra kısıtlamalara rağmen, Osmanlı Göçmen Komisyonu aracılığıyla karmaşık ve kurumsallaşmış bir göç ve yerleşim politikasını desteklemiştir. Komisyonun adı 1878'de Göçmen İdaresi olarak değiştirilmiştir.

1857 yılında Tanzimat Yüksek Kurulu tarafından kabul edilen “Göç ve İskân Nizamnamesi”, Osmanlı topraklarına göç etmek isteyen muhacirlerin sultanın emri doğrultusunda ülkenin yasalarını kabul etmelerini şart koşmuş ve uygun görülen hazine topraklarının bedelsiz olarak bireylere tahsis edilmesini düzenlemiştir. Kararnamenin uluslararasına duyurulması ve ilgi görmesi amacıyla Avrupa'daki çeşitli gazetelerde duyurusu yapılarak geniş ilgi görmüştür. Böylece gelecek olan göçmenlerin dini inançları göz önünde tutulmadan, hatta dinlerinin getirdiği ibadetlerini rahatça yapabilmeleri için garanti sağlanmıştır. Bu bağlamda nüfusun yoğun olmadığı bölgelere bu göçmenler yerleştirilerek, tarımsal üretimin artırması ve doğru orantılı olarak vergi gelirlerinin de artırılması beklenmiştir. Göçmenlere arazi tahsisi yanında ev, tarım aletleri ve tohum dağıtarak tarımsal üretim için gerekli koşullar sağlanmıştır. Bu politika ile amaçlanan, tarımsal üretimin artması ve dolayısıyla vergi gelirlerinin ve ticaretin artışı olmuştur. Özellikle tarıma elverişli bölgelere yerleştirilen göçmenlerden, Rumeli'de yerleşenlerden 12 yıl ve Anadolu'da yerleşenlerden 6 yıl boyunca vergi alınmaması kararlaştırılmıştır. Bu liberal göç ve iskân politikasının temel hedefi, farklı etnik ve dini grupları içermesiyle Osmanlı İmparatorluğu'nun çok etnik, dilli ve dinsel çeşitliliğini koruyarak toprak bütünlüğünü uzun vadede güçlendirmektir. İmparatorluk içindeki çeşitli grupların barış içinde bir arada yaşaması ve ekonomik refahın artması, bu politikanın arkasındaki stratejik düşünceler arasında yer almaktadır. Fakat bahsi

geçen zorunlu göçlerin milyonlara ulaşması boş tarım arazilerini azalttığı için bu liberal politikada kısıtlamaya gidilmiştir (Efe, 2018, s. 23).

Tanzimat Dönemi, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme ve reform politikalarının uygulandığı bir dönemi olarak kabul edilir. 19. yüzyıl boyunca, Osmanlı topraklarına yönelik göç hareketleri, özellikle Kafkasya ve Balkanlar'dan olmak üzere devam etmiştir. Tanzimat Fermanı beraberinde Osmanlı İmparatorluğu'nda merkezi otoriteyi güçlendirmek ve modernizasyonu sağlamak amacıyla çeşitli yenilikler yapılmış ve bu dönemde göçmenler için yerleşim alanları oluşturularak onların ekonomik hayata katılımları teşvik edilmiştir. Ayrıca, göçmenlere vatandaşlık verilmiş ve onların topluma entegrasyonu sağlanmaya çalışılmıştır. Tanzimat reformları, Osmanlı Devleti'nin kimliğini modern bir ulus-devlet olarak yeniden tanımlama çabalarının bir parçası olarak görülebilmektedir (Davison, 2015, s.113).

20. yüzyılda ise İmparatorluk, milliyetçilik, savaşlar ve toprak kayıplarının neden olduğu nüfus hareketlerine yanıt olarak 20. yüzyılın başlarında göç ve yerleşim politikalarını yeniden tanımladığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecine girdiğinde Balkanlarda azınlıklar bağımsızlık hedefine ulaşmak isterken, Osmanlı İmparatorluğu savaşlarda yenilmiş, toprak kayıplarına uğramış ve ülke nüfusunda sürekli azalma yaşanmıştır. İmparatorluk azalan nüfus sorunuyla baş etmek amacıyla liberal bir göç politikası uygulamış, din, mezhep, etnik köken fark etmeksizin kabul etmiş oldukları göçmenleri İmparatorluğun bazı bölgelerine dağıtmış böylece nüfus çeşitliliğini ve İmparatorluğun devamlılığını sağlamayı amaçlamıştır (Efe, 2018, s.20). Balkan Savaşları sırasında Osmanlı İmparatorluğu hem göçmenlere hem de devlete fayda sağlamayı amaçlayan göçmenler için mali destek ve istihdam politikaları uygulamıştır (Eyigün ve Hacısalihoğlu, 2019, s.262-263).

Osmanlı'daki nüfus hareketleri kısa, orta ve uzun vadede devlet yapısını, işleyişini, politik hayatı ve toplumu değiştirdiği, modernleşme süreci de dahil olmak üzere pek çok sosyal ve politik süreçleri şekillendirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun bağımsız ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla artan toprak kayıpları ve kitlesel göç hareketleri, imparatorluğa doğru yönelmiştir. Bu süreç, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun eski tebaası olan ve zorunlu göçe maruz kalan insanların büyük çaplı hareketlerine yol açmıştır. İmparatorluk, bu zorunlu göçleri ve göçmenleri kısıtlamadan kabul etmiştir. İmparatorluğu ayakta tutma gayesinin bir sonucu olarak bu kitlesel göç

dalgalarıyla hem nüfusu artırmak hem de nüfusun çoğulcu ve heterojen olmasını sağlamak hedeflenmiştir. Göçün, Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına doğru yayılmasını amaçlayan göç politikasının askeri, politik ve sosyal amaçları olduğu açıktır. Yani, Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri, ekonomik ve politik reformları sağlamaya çalıştığı bu dönemde bu göç politikası, yalnız demografik kaygılarla gerçekleşmemiştir. Bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki göçün yönetimi, devlet, göçmenler ve yerel aktörler arasındaki etkileşimler ve müzakereler ile oluştuğundan devletin tek taraflı bir eylemden ziyade çok boyutlu bir süreç ile ilerlediği söylenebilir. Osmanlı'daki müslim ve gayr-i müslim tebaa anlayışının yansımaları neticesinde uluslararası göç politikasında Türk soyundan olmayan fakat Müslüman olan ya da Türkiye'ye geldiğinde Müslümanlığı kabul eden Türk kültürüne bağlı göçmenlere “açık kapı politikası” uygulanmıştır (Fratantuono, 2017, s.107).

Osmanlı İmparatorluğu göç politikalarıyla hem Müslüman toplulukları yeni fethedilen topraklara yerleştirmiş hem de yabancı uyrukların haklarını korumuştur. Bu politikaların temelinde İslamcılık kavramları etkili olmuştur. İmparatorluk, göçmenlerin muamelesinde dini bir yaklaşım sergilemiş ve bu sayede etkisini genişletmeyi amaçlamıştır. Özellikle Müslüman toplulukların yeni bölgelere yerleşmesi, İslamcılık düşüncesinin bir sonucu olarak şekillenmiştir. Bu politikalar, göç ve yabancı uyrukların haklarına ilişkin yasa ve düzenlemelerin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. İmparatorluğun liberal ve demokratik bir yaklaşım benimsemesi, İslamcılık ile uyum içinde gerçekleşmiştir. Böylece Osmanlı İmparatorluğu hem kendi gücünü pekiştirmiş hem de farklı toplulukların haklarına saygı göstermiştir (Tüzünkan, 2019, s.21-26). Pan-İslamcılık, Osmanlı İmparatorluğu'nun sonlarında iç uyumu ve devlete bağlılığı güçlendirmek için kullanılan bir örgütlenme ilkesi haline gelmiştir. Hristiyan topluluklar adına Avrupa müdahalesi tehdidi ve göçler sonucunda Müslümanların artan oranı Osmanlı pan-İslamcılığını teşvik etmiştir (Fratantuono, 2017, s.111). Bu politikalar, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel deneyimlerinden ve Türk Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasından etkilenecek laikliğin sürdürülmesine, siyasi İslam'a karşı mücadele ve merkezi bir üniter devletin korunmasına odaklanmıştır (Henrich, 2010, s.92-97).

Türkiye'ye göçün, Türk tarihinde dinamik ve önemli bir yön olduğu görülmektedir. Ülke, sosyo-kültürel ve demografik yapısı üzerinde derin bir etkisi dış

göçler yaşamıştır. Türkiye'nin coğrafi konumu ve komşu ülkelerle olan bağları göç hareketlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, göç hareketleri hızlanmıştır. Tarihsel olarak bakıldığında Türkiye'nin büyük göç dalgalarından ilki Lozan Antlaşması kapsamında Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleştirilen nüfus mübadelesi, bu dönemin en önemli göç olaylarından biridir. Yaklaşık 1,5 milyon Rum Ortodoks'un Türkiye'den Yunanistan'a, 395 bin Müslüman'ın ise Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmesiyle sonuçlanan bu mübadele, iki ülkenin demografik yapısını köklü bir şekilde değiştirmiştir. Amaç, etnik homojenliği artırarak ulusal devletler yaratmak olmuştur. Bu zorunlu göç, yerinden edilen insanlar için büyük zorluklar getirmiştir. Göçmenlerin yerleştirilmesi, mülkiyet sorunları ve entegrasyon süreçleri tartışma konusu olmuştur (Yıldırım, 2006, s. 45). Bu nüfus mübadelesinin arkasında iki temel amacı vardır. İlki, gayrimüslim nüfusun Türkiye sınırları dışına çıkarılması hedeflenmiştir. İkincisi, modern Türkiye'nin sınırları dışında kalmış ve önceden Osmanlı toprakları olan bölgelerdeki Türk ve Müslüman nüfusun Türkiye'ye göç ettirilmesidir. Bu iki amaç, hem Türkiye'nin demografik yapısını yeniden şekillendirme hem de ulusal kimliği pekiştirme doğrultusunda önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Oran, 2019, s. 180.) Bu nüfus mübadelesi, iki ülkenin karşılıklı anlaşmasıyla barışçıl bir şekilde gerçekleştirilmiş olup, göçmenlerin istekleri ve tercihleri dikkate alınmaksızın zorunlu bir süreç olarak uygulanmıştır. Göçmenlerin bireysel tercihleri göz ardı edilerek, devletler arası anlaşmaların bir parçası olarak hayata geçirilmiştir (İçduygu vd., 2014, s. 101).

Bu ilk büyük göç hareketiyle Cumhuriyet'in ilk yıllarına başlayan Türkiye'yi Akcan (2023, s.65) göç konusunda 1923-1950, 1950-1980, 1980-2014 olacak şekilde üç döneme ayırmıştır. Akcan'ın belirttiği üzere, ilk dönemde ulus devletin temelleri atılmış, ikinci dönemde ulus devlet ve modernite inşa edilmiş ve son dönemde küreselleşmenin etkileri artarak Türkiye'nin ulus devleti dünya ile daha fazla etkileşime girdiği ifade edilmiştir. Bu tezde, özellikle 2014'ten sonra göç konusunda önemli tarihler de ele alınmıştır.

İlk dönemde 1934 tarihli İskân Kanunu, Türkiye'nin nüfusunu Türk kültürüne bağlılık esasına dayalı olarak düzenlemeyi hedeflemiştir. Kanunun 1. maddesi, Türkiye'deki nüfusun iskân ve dağılımını belirli bir programa göre İçişleri Bakanlığına

ve yürütme yardımcılara görevlendirmiştir. Aynı şekilde, 3. madde Türk soyundan olan ve Türk kültürüne ait bireylerin, Türkiye'ye yerleşmek istemeleri durumunda bu kişilerin İçişleri Bakanlığı Yardımcılığı tarafından kabul edilmesini ve bunlara "muhacir" denilmesini düzenlemiştir. Kimin ve hangi ülkenin halkının Türk kültürüne bağı kabul edileceği ise Yürütme Vekilleri Kurulunun kararıyla belirlenmiştir. Bu düzenleme, Türk kültürüne mensup olan bireylerin Türkiye'ye kabulüne odaklanmıştır ve bu konuda karar alma yetkisini Yürütme Vekilleri Kurulu'na bırakmıştır. Bu tarihte Türkiye'deki göçmenlere toprak, tarım aletleri ve hayvancılık sağlayarak vatandaşlık vermiştir. Bu, göçmenlerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırmıştır (Koçak ve Kaygısız, 2023, s.260-261). Devlet, göçmenlere toprak, tarım aletleri ve nakit ödemeler şeklinde destek sağlaması devlet ile göçmenler arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Devlet ayrıca göçü demografik savaş için bir araç olarak kullanarak, göçmenleri sınır bölgelerine yerleştirip onları iller üzerindeki merkezi kontrolü genişletmek için kullanmıştır. İskân Kanun'unda, göçmenlerin ülkeye kabulü ve kitlesel iskânı konusu ağırlıklı olarak yer almış fakat uyumları ile ilgili düzenlemelere yer verilmemiştir.

İkinci Dünya Savaşı döneminde ise Kırım Tatarları, Çeçenler, Balkanlar ve Kafkasya'dan gelen muhacirler Türkiye'ye yerleştirilmiştir. Bu göç dalgası, Sovyet yönetimi altında yaşanan baskılar ve zulümler sonucunda gerçekleşmiştir. Özellikle Nazi Almanyası'nın işgal ettiği Avrupa ülkelerinden kaçan Yahudi ve diğer sivil halklar, Türkiye gibi nötr veya güvenli bölgelere sığınma arayışına girmiştir. Türkiye, Marshall Planı kapsamında Batı ile yakın ilişkiler kurarak ekonomik kalkınmaya yönelik adımlar atmıştır. Bu dönemde, özellikle Balkanlar ve Kafkasya'dan gelen göçmenler için yeni yerleşim alanları oluşturulmuş ve tarımsal üretime katılım teşvik edilmiştir. Kırsal kesimden şehirlere doğru göçler artmış ve göç edenler genellikle işgücü olarak sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışmışlardır (Akgündüz, 2018, s.210).

1950 yılında Türkiye'de "5683 Yabancılarının Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun" adlı bir yasa yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre Türkiye'ye siyasi nedenlerle sığınma talebinde bulunan yabancıların sadece İçişleri Bakanlığı'nın izin verdiği yerlerde ikamet etmelerine izin verilmiştir. Bu, göçmenler için ikamet kısıtlamasının siyasi nedenlerle gelenlerle sınırlı olduğu ve ulusal güvenlik açısından değerlendirildiği anlamına gelmektedir. Bu dönemde Türkiye'ye gelen göçmenler için

uygulanan politikalar; eski Osmanlı tebaalarına açık kapı yaklaşımı, kitlesel kabul, konut ve geçim ihtiyaçlarını karşılayacak yerleşim ve milli güvenlik anlayışı ile şekillenmiştir. 1951 yılında Türkiye, Cenevre Sözleşmesi'ne katılmasıyla birlikte göç politikalarını Batı'nın bireyi merkeze alan liberal yaklaşımından etkilenecek şekilde şekillendirmiştir. Bu dönemde Avrupa Birliği (AB) ve BM mevzuatını kaynak alarak kendi uluslararası göç politikasını oluşturmuştur. Başlangıçta BM'nin etkisi altında olan Türkiye, sonraki süreçlerde AB'ye uyum sağlama yolunda ilerleyerek, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren kendi uluslararası göç politikalarını ve yasalarını Batı merkezli bir şekilde şekillendirmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında yaşanan büyük insani kayıplar ve zorunlu göçler, dünya çapında birçok mülteci grubunun oluşmasına yol açmış, bu durum savaş sonrası dönemde mülteciler konusunu öncelikli bir sorun haline getirmiştir (Akcan, 2023, s.68). 1951-1952 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleşen göç, büyük ölçüde akraba birleşmeleri aracılığıyla olmuştur. Özellikle 1968 yılında imzalanan anlaşma, bu süreci hızlandırmış ve göç hareketlerini belirgin bir şekilde artırmıştır. Aynı dönemde Türkiye'de kentleşme süreci hız kazanmış, şehirlerde yaşam koşulları çeşitlenmiş ve dinamik bir iş gücü yapısı oluşmaya başlamıştır (İçduygu, Erder, Gençkaya, 2014, s. 147). Türkiye bu dönemde özellikle geçici mülteciler için "açık kapı politikası" uygulamıştır (Danış ve Dikmen, 2022, s.40).

Türkiye'de göç politikasının 1980'den itibaren olgunlaşmaya başlamıştır. Bu dönemde Türkiye, modernite projesi kapsamında göçün ulus-devlet inşa ve koruma süreçleri ile etkileşiminde önemli gelişmeler yaşamıştır. Küreselleşmenin etkisi artmış ve Türkiye'nin ulus-devleti dünya ile daha fazla etkileşim kazanmıştır. Bu dönemde 1983 yılında Türkiye'de Okuyan Yabancı Öğrenciler Hakkında 2922 sayılı Kanun ve 1985 yılında Türkiye'de Okuyan Yabancı Öğrenciler Yönetmeliği de dahil olmak üzere göç sorunlarını ele almak için yasal düzenlemeler ve politikalar oluşturulmuştur. Ayrıca Türkiye nitelikli göçü çekmeye başlamış ve bu süreci kolaylaştırmak için yasal düzenlemeler yapmıştır. Bu dönemde 1989 yılında gerçekleşen Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleşen göç, Soğuk Savaş döneminin son kitlesel göç hareketlerinden biri olarak tarihe geçmiştir. Bu göç, Bulgaristan'daki Türk ve Müslüman azınlıkların, dönemin totaliter rejimi tarafından zorunlu asimilasyon politikalarına maruz bırakılması sonucu meydana gelmiştir. Todor Jivkov liderliğindeki Bulgar hükümeti, etnik kimlikleri ortadan kaldırma amacı güden bir dizi baskıcı uygulama başlatmış, Türk isimlerinin Bulgar isimleriyle değiştirilmesi, Türkçe konuşmanın yasaklanması ve

Müslüman inançlarının pratiğinin engellenmesi gibi yöntemlerle azınlıkları zorlamıştır. Bu asimilasyon politikalarına karşı artan direniş ve uluslararası baskılar sonucunda, 1989 yazında Bulgaristan'dan Türkiye'ye doğru büyük bir göç dalgası başlamıştır. Yaklaşık 360.000 kişi, kısa bir süre içinde Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Bulgaristan'daki Türk ve Müslüman azınlıkları zorla asimile etmek amacıyla 1980'lerin başında, Todor Jivkov liderliğindeki Bulgar Komünist Partisi tarafından uygulamaya konulan “Soya dönüş” projesi bir devlet politikası olarak kabul edilmiştir. Bu proje, etnik kimlikleri ortadan kaldırmayı ve Türk azınlığı Bulgar toplumuna zorla entegre etmeyi hedeflemiştir (Çakmak, 2022, s.785). Büyük göçün ardından Türkiye, tüm göçmenlerin Türk vatandaşı olarak kabul edileceğine ve Türk pasaportu verileceğine dair bir kararname çıkarmıştır (Tuncel ve Mamık, 2023, s.88).

Özellikle 1994-2000 yılları arasındaki göçmen akını, Türkiye'nin ulus-devlet kimliğinin inşasını ve korunmasını etkilemiştir. Bu dönemde, özellikle Irak ve Afganistan gibi Orta Doğu ülkeleri ile Orta Asya'dan gelen büyük sayıda mülteci ve göçmenler Türkiye'ye yönelmiştir. Bu durum, Türkiye'nin göç yönetimi politikalarını ve ulusal güvenlik stratejilerini şekillendirirken, aynı zamanda ulus-devletin sınırlarını, kültürel kimliğini ve iç sosyal dengelerini etkilemiştir. Bu süreçte Türkiye, uluslararası göçmen hareketlerini yönetme ve ulusal çıkarlarını koruma konusunda önemli adımlar atmıştır. Ulus devlet kurma süreçleri, göçmenleri barındırma ve entegre etme ihtiyacı ile şekillendirilmiş ve göç sorunlarını ele almak için yasal düzenlemelerin ve politikaların oluşturulmasına yol açmıştır. Göç, egemenlik ve toprak bütünlüğünü korumak için göç ve sınır kontrol politikalarının uygulanmasını zorunlu kılarak Türkiye'nin ulus devletinin korunmasını da etkilemiştir.

Entegrasyon faaliyetleri olarak bakıldığında 1980'ler ile 2010'lar arasında Türkiye'de sistematik olarak uygulanan entegrasyon politikaları yer almamıştır. AB fonları tarafından desteklenen bazı “yukarıdan aşağıya” veya “ayrılmış” entegrasyon çabaları olmuştur. Bunlar, göçmenler veya azınlık gruplar için tasarlanmış özel entegrasyon programlarını ifade etmektedir. Ancak Türkiye'de siyasi kutuplaşma, ekonomik kriz, artan ayrımcılık ve ırkçılık da Türkiye'nin kabul ve entegrasyon kapasitesini azaltmıştır. 2001'den 2004'e kadar Türkiye'de yasadışı göç ve işgücü piyasası üzerindeki etkisi önemli konular haline gelmiştir. Bu durum Türkiye'nin yasadışı göçmenle ilgili daha katı politika ve düzenlemeler uygulamasına yol açmıştır.

Ortadoğu ve Balkanlar’da yaşanan siyasi istikrarsızlık ve çatışmalar, bu bölgelerden Türkiye’ye yönelen yasadışı göçü artırmıştır (İçduygu, 2015, s.12).

AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı ve İltica ve Göç Alanı 2005 tarihinde yürürlüğe girerek Türkiye’de sığınmayla ilgili AB müktesebatına uyum ve sığınmacıların kabulüne yönelik bir yol haritası çizmeyi amaçlamıştır. Bu eylem planına göre, bir yandan kurumsallaşmanın, diğer yandan entegrasyonun güçlendirilmesi hedef olmuştur. Entegrasyon programını başarıyla tamamlamaları koşuluyla, Türk toplumuna tam olarak entegre olabilmek için ikamet edecekleri yeri seçme hakkına sahip olmalıdırlar. Avrupa’nın liberal bireyci yaklaşımını yansıtan bu öneri, hem göçmenlerin birey olarak topluma uyum sağlamaları benimsenmiş ve kalacak yer seçimi için entegrasyon programlarını tamamlama şartı ön koşul olarak sunulmuştur. Böylece göç sorunlarını ele almak ve yeniden yerleşen bireylerin hak ve yükümlülüklerini düzenlemek için entegrasyonu teşvik etmeye odaklanarak uygulanmıştır.

Türkiye’nin entegrasyon yaklaşımı, mültecilere ve sığınmacılara odaklanan BMMYK, IOM ve STK’lar gibi ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliğini içerirken, Avrupa’nın yaklaşımı, özellikle AB aracılığıyla, üye devletler arasında birleşik bir politika hedefleyen göç ve sığınma konularında karar verme konusunda bağlayıcı hükümler ve geniş yetkiler içermektedir. Türkiye, göçü yönetmek ve göçmenleri bütünleştirmek için AB’nin liberal yaklaşımından ve uluslararası standartlarından etkilendiği görülmektedir (Akcan, 2023, s.75).

Dokuzuncu Kalkınma Planı, Türkiye’nin 2007-2013 yılları arasında kalkınmasına yönelik amaç ve öncelikleri özetleyen stratejik bir belge olan Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006 yılında kabul edilmiştir. Yani 2011’de Suriye’den Türkiye’ye yoğun göç dalgasından önce oluşturulmuştur. Plan, öncelikle Türkiye’nin ekonomik büyümesini ve verimliliğini artırmaya odaklanarak rekabet kültürü geliştirmeyi amaçlamıştır. Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2011’de Türkiye’ye önemli bir Suriyeli göçmen akınının yaşandığı yılları kapsamasına rağmen, göç konusunu ve etkilerini ele almamıştır. Bu ihmal, planın Suriye’den kitlesel göç gerçekleşmeden önce 2006 yılında kabul edilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Plan, 2011’de Suriye kitlesel göçü gerçekleşene kadar uluslararası göçü kapsamlı bir şekilde ele almamıştır. Türkiye’deki planlama süreçlerinde uluslararası göçle ilgili zorlukları ve fırsatları ele alacak özel

politikalar oluşturulmamıştır. Bu durum Türkiye’de göç politikası oluşturmada daha kapsamlı ve proaktif bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır (Akcan, 2023, s.76). Türkiye tarihsel olarak Suriye’den zorla yerinden edilen ve Türkiye’ye göç eden eski Osmanlı tebaalarına karşı uygulanan açık kapı politikası özellikle 1930’larda, 1950’lerde, 1980’lerde ve 1990’larda, eski Osmanlı nüfuz alanından kitlesel göçmenleri barındırmak için birçok kez uygulanmıştır. Nisan 2011’de başlayan Suriye’den son kitlesel göç dalgası, Türkiye’yi uluslararası göçmenler için kurumsallaştırılmış bir yönetim sistemi ve mevzuat oluşturmaya sevk etmiştir. Açık kapı politikasının Türkiye’deki ekonomik etkisiyle çok sayıda mültecinin varlığı işgücü piyasasını, kamu hizmetlerini ve altyapıyı etkilemiştir. Aynı zamanda ülkenin kaynakları ve mali durumlarını da zorladığı görülmektedir (Alfan, 2018, s.40-42).

Suriye göçüne verilen bu tepki, Türkiye’nin uluslararası göç politikasını şekillendirmede önemli bir faktör haline gelmiştir (Akcan, 2023, s.71). Başlangıçta ülkesinden kaçmak ve Türkiye’ye sığınma talebinde bulunmak zorunda kalan Suriyeli mültecilerin sorunu felaket olarak ele alınmıştır. Bu konuyu ele almak için 19 Şubat 2011 tarihinde Resmî Gazete’de iltica ve nüfus hareketlerini afet ve acil durumlar olarak tanıyan Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği yayınlanmıştır. Sonuç olarak, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’na (AFAD) bu durumların yönetilmesinde ulusal düzeyde çabalara yanıt verme ve koordine etme yetkisi verilmiştir. Bu şekilde Türkiye’nin kapsamlı bir göç yönetim sistemi ve kurumsal yapıdan yoksun olduğunun ortaya çıktığı belirtilebilmektedir, Türkiye’de göçü yönetmek için daha organize ve yapılandırılmış bir yaklaşıma ihtiyaç olduğu konusu gündeme gelmektedir. Kapsamlı bir sistem ve kurumsal yapı olmadan, sığınma ve nüfus hareketleri de dahil olmak üzere göçün çeşitli yönlerini ve karmaşıklıklarını etkili bir şekilde ele almak zor olacaktır.

Kapsamlı bir göç yönetim sisteminin eksikliğini gidermek için 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Daha etkili bir göç yönetim sistemi oluşturmaya yönelik ilk adım olarak Göç Yönetimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu yeni kurum, Türkiye’deki yabancılarla ilgili prosedürleri denetlemek ve yönetmekle görevlendirilmiştir. Kanun, kayıtlı göçmenlerin hakları için yasal bir çerçeve sağlayıp keyfi sınır dışı edilmeleri önlemiştir. Yasa ayrıca göçmen ve mülteci haklarını uluslararası düzenlemelerle uyumlu hale getirerek uluslararası koruma

arayanlar için yasal koruma sağlamıştır. Ayrıca, Türkiye’ye kaçan Suriyeli göçmenlere geçici koruma statüsü veren bir Geçici Koruma Yönetmeliği oluşturulmuştur. Farklı dönemlerde Türkiye’nin jeopolitik konumu, uluslararası göç kontrolüne duyulan ihtiyaç, mevzuat ve uygulamadaki eksiklikler uluslararası göç alanında yasal düzenlemeler ve kurumsallaşma çabalarını gerektirdiği açıktır. Göç Yönetimi Genel Müdürlüğü’nün kurulması, Türkiye’de göç ve iltica yönetiminde daha yapılandırılmış ve organize bir yaklaşım sağlamayı amaçlamıştır. 2018 yılında, daha önce AFAD yetkisi altında olan Suriyeli göçmen kamplarının sorumluluğu Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne² (GİGM) devredilmiştir. Bu transfer, Göç Yönetimi Genel Müdürlüğü altında kamplara sığınan yabancılara hizmet sağlanması da dahil olmak üzere göçün tüm yönlerinin yönetimini pekiştirmeyi amaçlamıştır. Hükümet, Suriyeli göçmen kamplarının sorumluluğunu merkezileştirerek, göçmenlere sağlanan hizmetlerin yönetimini ve koordinasyonunu kolaylaştırmayı amaçlamıştır (Akcan, 2023, s.76). Özel bir kurum ve idari yapıya sahip olarak hükümet, göçün zorluklarını ve karmaşıklıklarını ele alma ve ihtiyacı olanlara daha iyi destek sağlama yeteneğini geliştirmeye çalışmıştır.

Türkiye’nin kabul ettiği ve 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde de sürdürdüğü, coğrafi kısıtlama uygulamasından ötürü uluslararası koruma başvurusu ile Türkiye’de mülteci statüsü kazanan kişi sayısı oldukça az olmuştur. O dönemde Türkiye’de mültecilere uluslararası koruma statüsünün nadiren tanınması 2011 öncesinde Türkiye’de bir “mülteci entegrasyonu çabası” olmadığını göstermektedir. Ayrıca bu dönemde Suriye’deki koşulları çevreleyen belirsizlik ve üçüncü ülkelere yeniden yerleşme veya geri dönüş olasılığı, yerel entegrasyon ve sosyal uyum çabalarını daha da zorlaştırmıştır (Danış ve Dikmen, 2022, s.40). Mülteci entegrasyonu konusunun gün yüzüne çıkması ancak 2011 sonrası yıllarda gündeme gelmiştir. Günümüzde Göç İdaresi Başkanlığı olarak faaliyet gösteren GİGM Suriyelilerin gelişile, asimilasyoncu çağrışimleri olduğuna inanılan entegrasyon yerine “sosyal uyum” terimini tercih etmiştir. GİGM’nün internet sitesinde uyum “Hem yabancınnın hem de ev sahibi toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunmayı hedefleyen, asimilasyoncu olmayan, ev sahibi toplumun da göçmenlere uyum sağlanmasını ve yabancıların kendi yeteneklerini ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar dahil olmak üzere yaşamın tüm

² GİGM, 29/10/2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan 85 Nolu Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Göç İdaresi Başkanlığı adını almıştır.

alanlarında gerçekleştirmesini amaçlayan, gönüllülük esaslı politikadır” olarak tanımlanmaktadır (Danış ve Dikmen, 2022, s.30).

2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, Türkiye’nin dışa açılma politikaları ve ekonomik gelişmeleriyle göç yönetiminde güçlendiği vurgulanmıştır. Bu dönemde, Türkiye’ye gelen yabancı göçmenler, yasa dışı yollardan gelen göçmenler ve transit halindeki göçmenlerin takibi ve izlenmesi önemli bir yer tutmuştur. Ayrıca, iç ve dış göçler nedeniyle şehirlerde nüfus yoğunluğunun arttığı, bunun da altyapı, gelir dağılımı ve kamu düzeni gibi alanlarda sorunlara yol açtığı belirlenmiştir. Bu sorunların çözümü için kentsel alanlardaki yapıların yenilenmesi, mekânsal planlama ve kentsel dönüşüm konularında yasal düzenlemelere öncelik verilmesi önerilmiştir. Bu yaklaşım, göçmen sorununu sadece sosyal ve kültürel etkileriyle değil, aynı zamanda kentleşme bağlamında da ele almayı amaçlamıştır. Entegrasyon konusu, göçmenlerin yanı sıra çocuklar, gençler ve kadınlar gibi farklı kesimlerden bireylerin ihtiyaçlarını da dikkate alarak daha kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Böylece, uluslararası göçmen sorununun geniş bir perspektiften değerlendirilmesi ve politika oluşturma sürecinin daha çok boyutlu ve kapsamlı hale getirilmesi hedeflenmiştir (Akcan, 2023, s.77).

Uluslararası Göç Politikaları Merkezi (*International Centre For Migration Policy Development- ICMPD*) Dönem Başkanlığı 2023 yılında Türkiye, ilk kez ICMPD Yürütme Kurulu Dönem Başkanlığı’nı üstlenmiştir. Bu dönem boyunca, göçün itici faktörlerini azaltmak, kaynak ülkelerde uygun koşullar oluşturarak gönüllü geri dönüşü teşvik etmek ve yerel düzeyde karşılaşılan zorlukları ele almak amacıyla çok taraflı iş birliği geliştirilecektir. Bu, Almanya, Avusturya, İsveç, İsviçre, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan gibi ülkelerle yapılan projelerin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. ICMPD, yenilikçi, kapsayıcı ve sürdürülebilir göç politikaları oluşturmak için araştırmalar yapmak, kapasite geliştirme faaliyetlerine destek vermek ve devletler arası gayri resmi istişareler için bir platform sağlamak amacıyla kurulmuş bir hükümetler arası kuruluştur. ICMPD, göç yönetimi alanında uzmanlaşmış olup, politika yapımcılar ve uygulayıcılar arasında bilgi paylaşımını teşvik eder, en iyi uygulamaları belirler ve göçün tüm yönleriyle ilgili kapsamlı çözümler sunar. Ayrıca, göçmen haklarını koruma, entegrasyon süreçlerini iyileştirme ve uluslararası iş birliğini güçlendirme konularında önemli projeler yürütür. ICMPD’nin amacı, göçün daha etkili ve insani yönetilmesine

katkıda bulunmaktadır. 2023 yılında 30. yılını dolduran ICMPD, Türkiye'nin de üyesi olduğu bir yapıdır (Polat, 2021, s.149). Bu dönem boyunca Türkiye, göç politikalarını sürekli olarak yenileyerek, ulusal ve uluslararası gelişmelere uyum sağlamış ve göçün yönetimi ve entegrasyonu konusunda önemli adımlar atmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Entegrasyon politikaları konusunda Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönemlerinde, göçmenler tarihsel, kültürel ve dini bağlardan ötürü "akraba" ve "soydaş" olarak görülmüş ve gelenler hızlıca vatandaşlığa alınıp entegre edilmiştir. 1990'lardan itibaren Türkiye'ye göç eden grupların kimlik, köken ve yasal statü açısından çeşitlenmesi, göçmenlere yönelik belirsizlik ve geçicilik fikrine dayanan politikalara yol açmıştır. Göçmenlerin geçici olduğu, bir gün muhakkak geri döneceği veya Batı'ya gideceği varsayımına dayanan bu Soğuk Savaş sonrası yaklaşım, Suriye'den kitlesel zorunlu göç hususunda uygulanan politikalarda da kendini göstermiştir.

2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye göç yaşanmasının nedeni Arap Baharı sonrası Suriye'deki iç savaş olmuştur. Arap Baharı, 2010 yılında Tunus'ta başlayıp hızla Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya yayılan bir dizi halk ayaklanması ve protesto dalgasıdır. Bu hareketler, otoriter rejimlere karşı demokrasi, insan hakları ve ekonomik reform talepleriyle ortaya çıkmıştır. Tunus'ta Muhammed Buazizi'nin kendini yakmasıyla başlayan protestolar, Zeynel Abidin Bin Ali'nin devrilmesiyle sonuçlanmış ve diğer ülkelere de yayılarak benzer taleplerle büyük değişimlere yol açmıştır (Anderson, 2011, s. 5). Suriye'de Arap Baharı'nın etkisi, 2011 yılında barışçıl protestolarla başlamış ancak hızla iç savaşa dönüşmüştür. Beşar Esad rejiminin protestoculara karşı sert müdahaleleri, ülkeyi kanlı bir iç savaşa sürüklemiştir (Phillips, 2016, s. 30-35). Suriye'deki iç savaş, milyonlarca insanın yerinden edilmesine ve büyük bir insani krize yol açmıştır. Ayrıca, radikal grupların güç kazanmasına ve ülkenin çeşitli bölgelere bölünmesine neden olmuştur (Phillips, 2016, s. 47).

Türkiye, Suriye'deki iç savaş nedeniyle büyük bir mülteci akınıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasi dinamiklerini önemli ölçüde etkilemiştir. Mülteci krizi, Türkiye'nin AB ve diğer uluslararası aktörlerle olan ilişkilerinde de önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, Türkiye'nin Suriye politikası, sınır güvenliği ve askeri müdahaleler yoluyla bölgesel istikrarı sağlamaya yönelik adımlar

atmasına neden olmuştur (Türk ve Akbaş, 2016, s. 91-93). Arap Baharı, dünya genelinde siyasi ve stratejik dengeleri de değiştirmiştir. Batı ülkeleri, demokrasi ve insan hakları taleplerine destek verirken, aynı zamanda bölgedeki istikrarsızlığın getirdiği risklerle başa çıkmak zorunda kalmışlardır. Göç krizleri, terörizm ve radikalleşme gibi sorunlar, Arap Baharı'nın dünya politikalarına ve güvenlik stratejilerine doğrudan etkileri arasında yer almıştır. Özellikle Avrupa ülkeleri, Orta Doğu'daki istikrarsızlığın doğurduğu mülteci krizleriyle başa çıkmak zorunda kalmışlardır (Zunes, 2011, s. 928).

Türkiye'nin Suriye politikası, Arap Baharı'nın başlaması ve Suriye iç savaşının patlak vermesiyle önemli değişimler geçirmiştir. Türkiye, bu süreçte milyonlarca Suriyeliyi kabul etmiş ve resmi olarak "misafir" olarak adlandırmıştır. Ancak bu durum, uluslararası hukuk ve Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi kısıtlama nedeniyle, Türkiye'deki Suriyelilere mülteci statüsü tanınmamasıyla açıklanabilir. Bu durum, Suriyeliler için resmi prosedürler açısından yasal bir belirsizlik yaratmaktadır. Türkiye'deki Suriyeliler genellikle "sığınmacı" olarak adlandırılrsa da bu terimin resmi bir hukuki karşılığı bulunmamaktadır. Göç ve iltica arasındaki farkların belirsizleşmesi, mülteci statüsünün çeşitli alt kategorilere ayrılması (geçici koruma, ikincil koruma, insani koruma gibi) ise hukuki belirsizlikleri artırmaktadır. Bu durum, göçmenlerin yasal durumlarının daha karmaşık hale gelmesine ve yasadışılık riskiyle karşı karşıya kalmalarına neden olabilmektedir (Danış ve Dikmen, 2022, s.31).

Türkiye, 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaşın hemen ardından "açık kapı politikası" benimseyerek Suriyeli mültecilere sınırlarını açmıştır. Bu politika, çatışmalardan kaçan sivil nüfusun güvenli bir sığınağa ulaşmasını sağlamak amacıyla uluslararası insani yardım ilkelerine dayanmıştır (Erdoğan, 2014, s. 22-24). Türkiye'nin bu politikası, BMMYK ve diğer insani yardım kuruluşlarının ilkeleriyle uyumlu olarak, mültecilere sığınma ve koruma sağlama yükümlülüğü ile hareket etmiştir. Açık kapı politikasının yanı sıra, Türkiye, Suriyeli mültecilere "geçici koruma" statüsü sağlamıştır. Geçici koruma statüsü, Türkiye'de yasal olarak kalmalarına ve temel hizmetlerden yararlanmalarına olanak sağlamıştır. Bu statü kapsamında mülteciler, barınma, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel ihtiyaçlara erişebilmişlerdir. Türkiye, mültecilerin güvenliğini ve temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli geçici barınma

merkezleri oluşturmuş ve bu merkezlerin yönetimi için yerel ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmıştır (İçduygu, 2015, s. 11-13).

2014 yılında Türkiye, Suriyeli mültecilere yönelik politikalarını daha sistematik bir hale getirmek için Geçici Koruma Yönetmeliği'ni yürürlüğe koymuştur. Bu yönetmelik, Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki yasal statüsünü belirleyerek onlara yönelik koruma ve yardım hizmetlerinin çerçevesini oluşturmuştur. Yönetmelik, geçici koruma statüsünün verilmesi, yenilenmesi ve sona erdirilmesi ile ilgili hükümleri kapsamaktaydı. Ayrıca, mültecilerin barınma, sağlık, eğitim, sosyal hizmetler ve çalışma izni gibi haklarını düzenlemiştir (Kirişci, 2014, s. 19). Geçici koruma kapsamında, Türkiye, Suriyeli mültecilere yönelik kapsamlı barınma ve sağlık hizmetleri sağlanarak geçici barınma merkezlerinde, mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması için çeşitli olanaklar sunulmuştur. Bu merkezlerde, sağlık hizmetlerine erişim, psikososyal destek ve diğer insani yardım hizmetleri sağlanmıştır. Türkiye, mültecilere yönelik sağlık hizmetlerini genişletmek için sağlık altyapısını güçlendirerek ve mültecilere ücretsiz sağlık hizmetleri sunarak sağlık sistemine entegrasyonlarını desteklemiştir (Demirci ve Kırdar, 2021, s. 2-4). Diğer yandan Suriyeli çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için Türkiye, eğitim sistemini mülteci öğrencilerin entegrasyonuna uygun hale getirmiştir. Geçici eğitim merkezleri kurularak, Suriyeli çocuklara anadillerinde eğitim imkânı sunulmuştur. Aynı zamanda, Türkçe dil eğitimi ve Türk eğitim sistemine entegrasyon programları ile Suriyeli öğrencilerin Türk okullarına geçişi teşvik edilmiştir. Eğitim alanında yapılan bu çalışmalar, mülteci çocukların eğitim haklarını koruma ve gelecekteki entegrasyonlarını destekleme amacı taşımaktadır (UNHCR, 2023, s. 12).

2015 sonrasında, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikaları entegrasyon ve uyarlama ekseninde gelişmiştir. Türkiye, Suriyeli mültecilerin toplumsal hayata ve ekonomik sisteme entegrasyonunu teşvik eden çeşitli programlar geliştirmiştir (Erdoğan, 2014, s. 40). 2016 yılında yürürlüğe giren çalışma izni düzenlemeleri, Suriyeli mültecilerin yasal olarak çalışma hakkı elde etmelerini sağlamıştır. Bu düzenlemeler, mültecilerin kayıt dışı ekonomide çalışmak yerine resmi iş piyasasında yer almalarını teşvik ederek ekonomik entegrasyonlarını desteklemiştir (Kirişci, 2014, s. 30-33). Çalışma izinleri, mültecilerin kendi geçimlerini sağlamalarına ve Türkiye ekonomisine katkıda bulunmalarına olanak tanımıştır. Türkiye, bu dönemde Suriyeli

mülteci krizinin yükünü hafifletmek amacıyla uluslararası yardımlara ve iş birliğine büyük önem vermiştir. Birleşmiş Milletler, AB ve diğer uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak mültecilere yönelik projeler ve programlar geliştirmiştir. 2015-2016 yıllarında Avrupa'ya yönelik göç dalgası, Avrupa ülkelerinde büyük bir kriz yaratmıştır. Avrupa Birliği, göç akışlarını kontrol altına almak ve düzensiz göçü engellemek amacıyla Türkiye ile bir anlaşma yapma yolunu seçerek 18 Mart 2016 tarihinde Türkiye ve AB arasında Geri Kabul Anlaşması ve mali yardım paketi imzalamıştır. Bu anlaşma kapsamında, AB, Türkiye'ye mülteciler için mali destek sağlayarak Türkiye, mülteci krizinin yönetiminde daha fazla kaynak kullanma imkânına sahip olmuştur. Anlaşmanın temel unsurlarından biri, Türkiye'nin Yunan adalarına düzensiz yollarla geçen tüm göçmenleri geri alması olmuştur. Bu düzenlemeyle AB'nin düzensiz göçü kontrol altına alması ve Avrupa ülkelerine yönelik göç baskısını azaltması hedeflenmiştir. Anlaşmaya göre, Türkiye, Yunanistan'a geçen düzensiz göçmenleri geri kabul edecektir (İçduygu, 2015, s. 25). Anlaşmanın bir diğer önemli unsuru, "bir-için-bir" prensibi olmuştur. Bu prensip doğrultusunda, Türkiye'den Yunan adalarına geçen her bir Suriyeli mülteci için, AB ülkeleri Türkiye'den bir Suriyeli mülteciyi kabul edecektir. Bu, güvenli ve düzenli göç yollarını teşvik etmek amacıyla oluşturulmuştur. Geri Kabul Anlaşması kapsamında, AB, Türkiye'ye 3 milyar Euro'luk bir yardım paketi sağlamıştır. Bu mali yardım, mültecilerin barınma, sağlık, eğitim ve geçim kaynakları gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullanılacaktı. İlerleyen dönemlerde, AB ek 3 milyar Euro daha taahhüt ederek toplam mali yardımı 6 milyar Euro'ya çıkarmıştır (Erdenir, 2021, s. 462). Anlaşma, Ege Denizi üzerinden Avrupa'ya düzensiz göç akışını önemli ölçüde azaltarak Yunan adalarına geçen düzensiz göçmen sayısında belirgin bir düşüş yaşanmıştır. Anlaşma, zaten milyonlarca Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'nin mülteci yükünü artırmıştır. AB'den gelen mali yardımların, bu yükü hafifletmeye yönelik önemli bir destek olduğu söylenmektedir. Sonuç olarak yük paylaşımı ilkesi veya "bir-için-bir" prensibi ile hem düzensiz göçün azaltılması hem de güvenli ve düzenli göç yollarını teşvik etmek amaçlanmıştır (European Council, 2016, s.2). Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yönelik toplumsal algı ve tepkiler bu dönemde karmaşık ve değişken hal almıştır. Başlangıçta, insani ve dini değerler çerçevesinde misafirperverlik ve dayanışma vurgulanırken, zamanla artan mülteci sayısı ve ekonomik zorluklar bazı kesimlerde olumsuz tepkilere neden olmuştur. Bu durum, zaman zaman

mültecilerle ilgili politikaların ve söylemlerin de değişmesine yol açmıştır (Kirişçi, 2014, s. 38-40).

Türkiye, son yıllarda Suriye'deki iç savaşın etkileriyle başa çıkmak için kapsamlı bir göç politikası geliştirmiştir. Özellikle 2020'den sonra bu politikalar, Suriyeli mültecilerin ülkelerine güvenli bir şekilde dönüşlerini teşvik etme, topluma entegrasyonlarını güçlendirme ve uluslararası destekle sürdürülebilirliğini sağlama odaklı olarak şekillenmiştir. Türkiye, Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonunu teşvik etmek için çeşitli politikalar geliştirmiştir. Türkiye, Suriyeli mültecilerin güvenli ve gönüllü bir şekilde ülkelerine dönmelerini teşvik etmek için çeşitli programlar geliştirmiştir. Bu programlar çerçevesinde geri dönen mültecilere destek verilmekte, geri dönüş sürecinin güvenli ve insani koşullarda gerçekleşmesi sağlanmaktadır. Gönüllü geri dönüşler, mültecilerin kendi toplumlarına entegrasyonlarını sağlamlaştırarak uzun vadeli çözümler için önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Altaylı, 2020, s. 420).

Son yıllarda Türkiye'de Avrupa ülkelerine karşı zaman zaman dile getirilen “kapıları açarız” tehdidi (Demirtaş, 2023) Türkiye'nin mülteci politikasının bir parçası olarak Avrupa ülkelerine baskı yapmak için kullanılan bir araç olarak görülmektedir. BMMYK'nın misyonu, mültecilerin zorla geri gönderilmesini önlemek ve ülkelerin bu konuda iş birliği yapmasını sağlamaktır. Ancak Türkiye'nin bu tür bir tehditte bulunması, BMMYK'nın yerleştirmeye çalıştığı normatif çerçeveye aykırı bir tavır olarak görülmektedir. Türkiye'nin bu tür bir söylemi, uluslararası mülteci koruma normlarının zayıflamasına ve bu yerinden edilmiş insanların uyum ve entegrasyon süreçlerinde iki taraflı olarak ciddi sorunlar doğmasına yol açabilir. Bu süreçte Türkiye 2011 Suriye krizinden beri mülteci yükünü taşıyan bir ülke olarak, Avrupa'nın sorumluluk paylaşımı konusunda daha aktif olmasını talep eden bir kimlik ile hareket etmektedir. Diğer yandan son yıllardaki bu söylemler, realist bir perspektiften, ulusal çıkarlarını maksimize etmek ve Avrupa'dan siyasi, ekonomik veya diplomatik tavizler koparmak amacıyla kullanılan bir strateji olduğu açıktır. Türkiye, mültecileri Avrupa'ya gönderme tehdidiyle, AB ülkeleri üzerinde bir baskı kurmayı ve kendi lehine sonuçlar elde etmeyi hedeflemiştir. Bu gibi söylemler ve düşünceler Türkiye'de var olan mülteci sarmalında norm içselleştirme aşamasını geciktirmekte ve entegrasyon süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Türkiye'nin göç yönetimi Uluslararası İlişkiler açısından incelendiğinde; Realist bakış açısıyla özellikle Suriye iç savaşının ardından Türkiye'nin Suriyeli mültecileri kabul etmesinde güvenlik kaygıları ve ulusal çıkarların ön planda olduğu görülür. Türkiye, sınır güvenliğini korumak ve olası bir mülteci akınının yaratacağı iç karışıklıklardan kaçınmak amacıyla bir göç politikası geliştirmiştir. Aynı zamanda, Avrupa Birliği ile yapılan mülteci anlaşmaları ve AB'den alınan mali yardımlar da Türkiye'nin ulusal çıkarlarını gözetten bir strateji olarak değerlendirilebilir. Liberalizm temelinde Türkiye'nin uluslararası iş birliğine açık olduğu ve Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlarla yakın çalıştığı görülür. Bu durum liberalizm ile açıklanabilir.

2.2. Almanya Federal Cumhuriyeti Göç Tarihi ve Yönetimi

Almanya, tarih boyunca hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumunda olmuştur. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Almanya, çeşitli göç dalgalarına ev sahipliği yapmış ve bu göçler ülkenin demografik yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Almanya, 1950'lerin sonlarından itibaren güneydoğu Avrupa, özellikle Türkiye gibi ülkelerden iş gücü talep etmiştir. Bu dönemde imzalanan anlaşmalarla birlikte, Almanya'da "gastarbeiter" olarak bilinen sözleşmeli işçilerin büyük bir kısmı Türkiye'den gelmiştir. Bu işçiler, Alman ekonomisinin büyümesine önemli katkılarda bulunmuş ancak sosyal ve kültürel entegrasyon süreçleri oldukça karmaşık olmuştur. Diğer yandan Doğu Avrupa'dan, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Alman kökenli gruplar Almanya'ya geri dönmüşlerdir. Bu gruplar genellikle tarihsel olarak Almanya ile bağlantılı bölgelerden gelmişlerdir ve "Spätaussiedler" olarak adlandırılmışlardır. Bu göç dalgası, Almanya'da etnik çeşitliliği artırmış ve tekrar entegrasyon süreçlerini önemli bir hale getirmiştir. Bu göç hareketleri, Almanya'nın göç politikalarını ve toplumsal yapısını derinlemesine etkilemiştir. Ülke hem ekonomik ihtiyaçlar hem de tarihsel ve kültürel bağlar nedeniyle farklı göç gruplarına kapılarını açmış ve bu grupları farklı entegrasyon süreçleriyle karşılamıştır. Günümüzde Almanya, Avrupa'nın en büyük göçmen nüfusuna sahip ülkelerinden biri olarak göçün yönetimi ve topluma entegrasyonu konularında sürekli olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Almanya göç tarihine bakıldığında 16. yüzyıldaki Reform Hareketi neticesinde etkileyici bir göç dönemi ile Protestanlar ve Katolikler arasında yaşanan göçler olduğu

görülmektedir. Bu süreç Almanya'nın kültürel etnik yapısında kayda değer oluşumlar yaratmıştır. Almanya göçün etkilerinin ve kontrolünün önemi noktasında yakın tarih öncesi bir tecrübeye sahip olmuştur. 16. yüzyıl Almanya'sında reformasyon dönemi ile köklü bir değişim yaşanmıştır. 1517'de Martin Luther'in Wittenberg'de 95 Tezini yayımlaması, Almanya'da büyük bir dini dönüşüm başlatmıştır. Reform hareketi, Protestanlık ve Katoliklik arasında şiddetli çatışmalara yol açarak dini baskılardan kaçmak isteyen birçok kişi göç etmek zorunda bırakılmıştır. Protestanlar, Katolik çoğunluğun baskısı altındaki bölgelerden göç ederken, bazı Katolikler de Protestan bölgelerden kaçmıştır. 17. Yüzyılda Reformasyonun devamındaki dini çatışmalar, Otuz Yıl Savaşları'nın (1618-1648) patlak vermesine neden olmuştur. Bu savaş, Almanya'da büyük bir yıkıma ve nüfus kaybına yol açmıştır. Savaş sırasında, savaşan taraflar arasında yer değiştiren nüfus hareketleri ve savaş sonrası toparlanma sürecinde yaşanan yeniden yerleşim çabaları, Almanya'daki göç dinamiklerini önemli ölçüde etkilemiştir. 17. yüzyılda Almanya, dini baskılardan kaçan Huguenot göçmenlerini kabul ederek Huguenotların Almanya'ya entegrasyonu, onların ticaret ve zanaat bilgilerini yerel ekonomiye entegre etme çabalarıyla desteklemiştir. Prusya Kralı Büyük Friedrich Wilhelm, Huguenotları teşvik etmek için onlara dini özgürlük ve ekonomik imtiyazlar sağlamıştır (Schunka, 2016, s.48-50).

18. yüzyılın başlarında ise, Palatinate bölgesindeki ekonomik zorluklar ve dini baskılar, büyük bir göç dalgasına yol açmıştır. Bu dönemde, birçok Palatinate sakini, daha iyi yaşam koşulları ve dini özgürlük arayışıyla ABD'ye göç ederek Pennsylvania'da önemli Alman toplulukları kurmuşlardır. 19. yüzyılın başlarından itibaren Almanya, sanayileşme sürecine hızla girmiştir. Ruhr ve Ren bölgeleri, sanayinin merkezi haline gelerek kırsal kesimden büyük bir iş gücü akınına maruz kalmıştır. Sanayi Devrimi ile başlayan teknolojik ilerlemeler Almanya da üretim ve ürün çeşitliliğini değiştirerek ülkede yeni iş alanları ve süreçler oluşturmuştur. Sanayileşmenin de beraberinde getirdiği bu durum kaçınılmaz bir işçi problemine neden olmuştur. İş gücünü artırmak, özellikle günümüze kıyasla makine üretimin daha az ve insan eliyle üretimin daha fazla olması işçi nüfusunu artırmak gerekliliğini doğurmuştur. Sanayi merkezi konumuna evrilen Almanya bu tarihten günümüze süreçle "İş Göçü" adlı ayrılamayacağı bir tanımın merkezi halini almıştır. Bu durumun göç stratejilerini de geliştirdiği söylenebilir (Altan ve Budak, 2023, s.1412). Bu dönemde, işçilerin uyumunu desteklemek için çeşitli sosyal hizmetler ve eğitim programları

geliştirilmiştir. Örneğin Almanca öğrenmeleri teşvik edilerek, iş yerlerinde ve topluluklarda dil bariyerlerinin aşılması sağlanmıştır. Ayrıca, sendikalar ve işçi örgütleri, işçilerin haklarını savunarak onların toplumsal entegrasyonunu desteklemiştir (Bade, 2003, s.133).

20. yüzyılın başlarında, Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında, Almanya'dan Amerika'ya göç edenlerin sayısı azalma olmuştur. Savaşın getirdiği yıkım ve ekonomik zorluklar, iç göç hareketlerini etkilemiştir. Amerika'daki iş fırsatlarının azalması ve Almanya'daki ekonomik koşulların iyileşmesi bu duruma katkıda bulunmuştur. Ancak, siyasi nedenlerle göç edenler, özellikle sosyalistler ve Yahudiler, hala önemli bir grup oluşturmaktaydı. Rusya ve Doğu Avrupa'daki pogromlar ve siyasi baskılar nedeniyle Almanya'ya göç eden birçok Yahudi özellikle büyük şehirlerde ve sanayi bölgelerinde yeni yaşam alanları oluşturmuşlardır.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya, derin bir ekonomik ve siyasi krizin içine sürüklenmiştir. Versay Antlaşması'nın ağır şartları, Almanya'yı savaş sonrası toparlanma sürecinde engellemiş ve ülkeyi birçok açıdan zor durumda bırakmıştır. Ekonomik bunalımın yanı sıra, Alman toplumunu saran umutsuzluk ve öfke, insanların ülkelerini terk etme eğilimini artırmıştır. Ayrıca Almanya'dan dışarıya doğru büyük bir göç dalgası yaşanmış ve özellikle ekonomik sıkıntılarla boğuşan işçi sınıfı ve entelektüeller, Almanya'yı terk ederek daha iyi bir yaşam umuduyla diğer ülkelere gitmişlerdir. ABD, Kanada ve Latin Amerika ülkeleri, bu dönemde Alman göçmenlere ev sahipliği yapan ülkeler haline gelmiştir. Ancak, göç edenler arasında sadece işçi sınıfı ve entelektüeller değil, aynı zamanda Almanya'nın farklı sosyal sınıflarından ve kültürel geçmişlerinden gelen insanlar da yer almıştır (Evans, 2003, s.120-145).

İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte ise Almanya, etnik Almanların geri göçü, misafir işçi göçleri ve mülteci akını da dahil olmak üzere farklı göç dinamikleriyle karşı karşıya kalmıştır. Savaşın öncesindeki politikalar ile Alman göçündeki düşüş, Bismarck tarafından uygulanan sosyal mevzuatlar, özellikle de önemli sosyal faydalar sunarak emek çıkışlarını caydıran gelişmiş Alman sigorta sistemi gibi faktörlerden etkilenmiştir. Bu arada, Weimar Cumhuriyeti'ndeki Alman-Polonya göç antlaşması, Polonya'nın Almanya'ya kalıcı göçünü önlemeyi amaçlamış ve Polonya sızması korkusunu ve belirli bölgelerin Polonizasyonu vurgulamıştır. 1933'te Adolf Hitler'in iktidara gelmesiyle Almanya'da Nazi rejimi, Yahudi, Roman, sosyalist,

komünist ve diğer muhalif gruplara karşı yoğun baskı uygulamaya başlamıştır. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei - NSDAP) tarafından yürütülen politikalar, bu grupların sistematik olarak dışlanmasına, mülksüzleştirilmesine ve zorla göç ettirilmesine neden olmuştur. 1933-1939 yılları arasında, yaklaşık 300,000 Yahudi Almanya'yı terk etmek zorunda kalarak özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Fransa ve Filistin'e yönelmiştir. Nazi rejiminin antisemitik politikaları, Yahudi mültecilerin kabulü konusunda uluslararası toplumda karmaşık tepkilere yol açmıştır. Evian Konferansı (1938) gibi uluslararası toplantılar, Yahudi mülteci krizini çözmekte yetersiz kalmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte, Almanya, geniş çaplı zorunlu göç ve yerinden edilme politikaları uygulamaya başlamıştır. Nazi rejimi, işgal edilen topraklarda yaşayan Yahudi ve Roman nüfusunu toplama kamplarına ve gettolara zorla yerleştirmiştir. Ayrıca, Polonya ve Sovyetler Birliği gibi işgal edilen bölgelerden milyonlarca insan zorla çalıştırılmak üzere Almanya'ya getirilmiştir. Bu zorunlu göçler, insanlık dışı koşullarda gerçekleşerek milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur. Bu dönemde Almanya, işgal ettiği bölgelerde etnik temizlik politikaları izlemiş ve Polonya ve Doğu Avrupa'da yaşayan milyonlarca Yahudi, Nazi rejiminin soykırım politikaları kapsamında öldürülmüştür. Bu süreç, Holokost olarak bilinmekte ve yaklaşık 6 milyon Yahudi'nin sistematik olarak yok edilmesiyle sonuçlanmıştır (Snyder, 2010, s.150-155).

İkinci Dünya Savaşı'nın bitişiyle birlikte, Almanya'da ve Avrupa genelinde milyonlarca insan yerinden edilmiş ve mülteci konumuna düşmüştür. Almanya, savaş sonrası dönemde zorunlu göçlerin ve mülteci akınlarının merkezi haline gelerek savaşın yıkımı ve Nazi rejiminin vahşeti, birçok insanın kendi ülkelerini terk etmek zorunda kalmasına neden olmuştur. Bu dönemde, Almanya'ya yerleşen mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler, ülkenin yeniden inşasına katkıda bulunarak Alman toplumunun yeniden yapılanma sürecine önemli bir şekilde etki etmiştir. Bu süreç, Almanya'nın demokratik değerlerini yeniden inşa etme ve insan haklarına saygı gösterme çabalarını güçlendirmiştir. Ancak, savaş sonrası dönemdeki yerinden edilme ve mülteci krizi, Almanya'nın ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını derinden etkilemiş ve uluslararası toplumla olan ilişkilerini şekillendirmiştir. Bu süreçte, Almanya'nın mülteci ve göçmen politikaları önemli bir rol oynamıştır. BMMYK gibi uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak, Almanya mültecilere ve yerinden edilmiş kişilere daha iyi destek ve koruma

sağlama çabalarını artırmıştır. Ancak, bu süreçte bazı zorluklarla da karşılaşmış ve mülteci entegrasyonu konusundaki politikaların etkinliği sık sık tartışma konusu olmuştur. Birinci Dünya Savaşı öncesi, savaş sonrası dönem ve Dünya Savaşı sonrası süreçlerde yaşanan göç ve mülteci akınları, Almanya'nın modern kimliğinin ve uluslararası ilişkilerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1949'da Federal Almanya Cumhuriyeti kuruldu ve göç politikası, İkinci Dünya Savaşı sonrası yeniden yapılanmanın tarihsel bağlamı ve işgücü ikmali ihtiyacı tarafından şekillendirilmiştir. Almanya'nın 1949'daki göç politikası, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nden olanlar gibi savaşın parçaladığı ülkelerden yerinden edilmiş kişileri ve mültecileri çekmeyi ve entegre etmeyi amaçlamıştır. Politika, insani yardım sağlamaya ve savaş nedeniyle yerinden edilmiş bireylerin yeniden yerleşimini kolaylaştırmaya odaklanmıştır (Klusmeyer ve Papademetriou, 2009, s.127).

1950'lerin sonlarından itibaren, Almanya ekonomik kalkınma için yabancı işçilere ihtiyaç duydu ve "misafir işçi" programları başlamıştır. Bu programlar, özellikle Türkiye, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerden gelen işçilere Almanya'da geçici olarak çalışma ve yaşama izni sağlamıştır. Ancak, bu dönemde Almanya'da yaşayan göçmen işçiler, sosyal ve kültürel entegrasyon konusunda çeşitli zorluklarla karşılaşmaktaydılar. Bu dönemde, göçmen çocuklarına yönelik eğitim programları, dil kursları ve kültürel uyum projeleri başlatılmıştır (Kershaw, 2013, s.210-230).

Almanya'nın, özellikle 1960'larda Türkiye gibi ülkelerle imzalanan işgücü göçü anlaşmaları bağlamında ve Almanya'ya önemli bir Türk göçmen akınına yol açan bir göç geçmişi vardır. 1973'teki petrol krizi işgücü ihtiyacının azalmasına neden olmuş ve Almanya da dahil olmak üzere Avrupa ülkeleri göçe kısıtlamalar getirmiştir. Almanya, yasaların ve düzenlemelerin çıkarılması da dahil olmak üzere göçmenlerin entegrasyonu ve yerleşimini ele almak için göç politikaları uygulamıştır. Örneğin, 2006 yılında Türkiye'de Yerleşim Yasası, uluslararası göç düzenlemelerini yeniden yerleşim, hak ve yükümlülükler açısından düzenlemektedir. Almanya, düzensiz göçü önlemeyi ve sınır kontrollerini artırmayı amaçlayan AB'nin Lahey Programında görüldüğü gibi düzenli göçü teşvik etmek ve bilgiye dayalı ekonomisini güçlendirmek için adımlar atmıştır. Almanya'da göç yönetimi, Göç Yönetimi Genel Müdürlüğü (*Directorate General of Migration Management* - DGMM) ve STK'lar gibi devlet kuruluşları da dahil olmak üzere çeşitli paydaşların katılımını içermektedir. Frontex ise AB'nin dış sınırlarını

kontrol etmekten ve göç akışlarını yönetmekten sorumlu Avrupa Birliği ajansıdır. Temel amacı, AB'nin dış sınırlarının güvenliğini ve bütünlüğünü sağlamak, düzensiz göçü önlemek ve sınır yönetiminde AB üye ülkeleri arasındaki koordinasyonu ve iş birliğini geliştirmektir. Frontex, teknik ve operasyonel yardım sağlamak, risk analizi yapmak ve dış sınırlarda ortak operasyonları koordine etmek de dahil olmak üzere üye devletlerin göç ve iltica yönetimi çabalarında desteklemede önemli bir rol oynamaktadır. Ajans ayrıca göç ve sınır yönetimi ile ilgili ortak politika ve stratejiler geliştirmek ve uygulamak için Avrupa Komisyonu ve Avrupa İltica Destek Ofisi gibi diğer AB organlarıyla yakın iş birliği içinde çalışmaktadır. Frontex'in faaliyetleri AB mevzuatı ve uluslararası anlaşmalar tarafından yönlendirilir ve temel haklara ve insan onuruna uygun olarak çalışmaktadır (Klusmeyer ve Papademetriou, 2009, s.8).

Almanya, göçmenlerin sosyal, kültürel ve ekonomik entegrasyonunu kolaylaştırmak için entegrasyon politikaları uygulamıştır. Ülke, entegrasyon sürecinde çocuklar, gençler ve kadınlar da dahil olmak üzere farklı katmanlardan göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamının önemini benimsemiştir. Almanya'daki entegrasyon çabaları dil edinimi, eğitim, istihdam ve sosyal uyum gibi alanlara odaklanmıştır. 1970'lerin sonlarından itibaren, Almanya'da göç politikalarında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Alman hükümeti, göçmen işçilerin kalıcı yerleşimini teşvik etmeye başlamış ve aile birleşimi ve vatandaşlık süreçlerini kolaylaştırmıştır. Ayrıca, Almanya'da yaşayan göçmenlerin entegrasyonunu desteklemek için çeşitli programlar ve hizmetler geliştirilmiştir. Bununla birlikte, entegrasyon çabaları, kültürel farklılıkların ve toplumsal ayrımcılığın neden olduğu sorunlarla karşılaşmıştır.

1990'ların başında, Almanya'da çok kültürlülük ve göçmenlerin hakları konusunda geniş bir tartışma yaşanmıştır. Alman hükümeti, göç politikalarını ve yasalarını gözden geçirerek, göçmenlerin haklarını genişletmiş ve ayrımcılığı önlemeye yönelik tedbirler almıştır. Ayrıca, Almanya, AB'nin kurulmasıyla birlikte AB ülkelerinden gelen göçmenlere daha fazla serbesti sağlamış ve AB göç politikalarına uyum sağlamıştır (Soysal, 1994, s.45-65).

Almanya'nın göç tarihi, özellikle 1990'dan günümüze kadar olan dönemde, çeşitli ekonomik, sosyal ve politik dinamikler çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu dönem, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle başlayıp günümüzdeki mülteci krizine kadar uzanan

karmaşık bir süreci kapsamaktadır. Almanya, bu süreçte farklı nedenlerle göç almış ve çeşitli göç politikaları uygulamıştır.

1990’da Soğuk Savaş’ın bitişi ardından Doğu ve Batı Almanya’nın birleşmesi, Almanya’nın göç dinamiklerinde önemli değişimlere yol açmıştır. Doğu Almanya’dan Batı’ya büyük bir iç göç dalgası, ülkenin demografik yapısını ve iş gücü piyasasını önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu dönemde Almanya, Doğu Avrupa ve Balkanlar’dan gelen göçmenleri kabul ederek iş gücü açığını kapatmaya çalışmıştır. Realist teori perspektifinden bakıldığında, Almanya’nın bu dönemdeki göç politikaları, ülkenin ekonomik ve ulusal güvenlik çıkarlarını koruma amacı taşımaktadır (Bade, 2003, s.233).

2005 yılında yürürlüğe giren Göç Yasası (*Immigration Act*), Almanya’nın göç politikalarında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Liberal teoriler açısından değerlendirildiğinde, bu yasa, Almanya’nın küreselleşen dünyada ekonomik rekabet gücünü artırmak için nitelikli iş gücü çekme çabalarını yansıtmaktadır. Aynı zamanda, sosyal inşacılık perspektifine göre, Almanya’nın uyum politikaları, göçmenlerin topluma entegrasyonunu teşvik ederek sosyal uyumu artırma amacını gütmektedir. Federal Göçmenler ve Mülteciler Dairesi (*Bundesamt für Migration und Flüchtlinge-BAMF*), bu süreçte merkezi bir rol oynamıştır. BAMF, göçmenlerin dil öğrenimi, iş piyasasına entegrasyonu ve sosyal uyumlarını desteklemek için projeler yürütmektedir (Hansen, 2003, s.25-30).

2010 sonrası dönem, özellikle 2015 mülteci kriziyle anılmaktadır. Suriye İç Savaşı ve diğer bölgesel çatışmalar nedeniyle Almanya, Avrupa’da en fazla mülteci kabul eden ülke olmuştur. Angela Merkel’in “Açık Kapı” politikası hem iç hem de dış politikada tartışmalara neden olmuştur (Kirişci, 2016, s.20-25).

2015 mülteci krizinden sonra Almanya, göçmenlere ve mültecilere yönelik politikalarını daha da geliştirmiştir ve uyum süreçlerini hızlandırmıştır. Bu dönemde, mültecilerin dil öğrenimi ve iş piyasasına entegrasyonu için yeni programlar oluşturmuştur. Ancak, bu politikalar aynı zamanda toplumsal tepkilere ve aşırı sağ hareketlerin güçlenmesine de neden olmuştur. Bu süreçte, Almanya’nın göç politikaları, hem insani yardım ilkelerine bağlı kalma hem de ulusal güvenlik ve toplumsal uyum konularında denge sağlama çabalarını yansıtmıştır.

Konstrüktivist teoriler, Almanya'nın bu dönemdeki politikalarının, ülkenin tarihsel deneyimlerine ve kolektif kimlik inşasına dayandığını savunmaktadır. Almanya, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde insani yardım ve demokrasi ilkelerine bağlı kalmayı amaçlayan bir kimlik geliştirmiştir ve bu kimlik, mülteci politikalarının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Diğer yandan, realist perspektif, Almanya'nın bu politikalarının, ülkenin uluslararası itibarını koruma ve bölgesel istikrarı sağlama amacı güttüğünü öne sürmektedir. Almanya'nın göçmenlere yönelik entegrasyon politikaları, dil öğrenimi, iş piyasasına erişim ve eğitim fırsatları gibi alanlarda kapsamlı programları içermektedir. 2016 yılında kabul edilen Entegrasyon Yasası (Integration Act), göçmenlerin topluma uyum sağlamasını teşvik eden bir dizi önlem içermektedir. Liberal kuram çerçevesinde, bu politikalar, göçmenlerin ekonomik katkılarını maksimize etmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, sosyal inşacılık perspektifi, bu tür politikaların toplumsal bütünleşmeyi ve sosyal uyumu artırmada kritik rol oynadığını vurgulamaktadır. 2016'dan sonra, Almanya'nın entegrasyon politikaları daha da çeşitlenmiş ve genişlemiştir. Dil kursları ve mesleki eğitim programlarının yanı sıra, kültürel entegrasyon programları ve sosyal uyum projeleri de başlatılmıştır. Bu çabalar, göçmenlerin sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel olarak da Alman toplumuna uyum sağlamalarını amaçlamaktadır (Schunck, 2014, s. 90-95).

Geçmiş tarihten günümüze Almanya'nın göç tarihi, çeşitli sosyo-ekonomik ve politik dinamiklerle şekillenmiştir. Almanya, göçmenlerin entegrasyonu ve topluma uyumu konusunda önemli adımlar atmış, göç politikalarını sürekli olarak güncellemiştir. Göçün Almanya üzerindeki etkileri hem ekonomik hem de sosyal ve kültürel açıdan da derinlemesine hissedilmektedir. Uluslararası ilişkiler teorileri açısından değerlendirildiğinde, Almanya'nın göç politikaları hem ulusal çıkarların korunması hem de uluslararası normlara uyum sağlama amaçlarını dengeleyen karmaşık bir yapı sergilemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ GÖREVLERİ VE SUNDUĞU ÇÖZÜMLER

BMMYK kurulduğu tarihten itibaren küresel göç sorunları ile yakından ilgilenmektedir. Birleşmiş Milletlerin mülteci örgütü olan BMMYK günümüzün en büyük meselelerinden olan göç sarmalı üzerinde faaliyetler yürütmektedir. Araştırmanın konusu BM'ye bağlı bir uluslararası örgüt olarak BMMYK'nın tarihi ya da çalışma şekli değildir. Tezin şekillendiği araştırma sorusuna göre de amaç BMMYK'nın sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerinde bir norm öğreticisi olarak Türkiye ve Almanya üzerinden karşılaştırmasıdır. Bu analize geçmeden önce örgütün temel taşlarını, bir siyasal örgütlenme olarak BM'nin ve BMMYK'nın nasıl tarihsel süreçlerden geçtiği açıklanmıştır.

BMMYK'ya geçmeden önce ilk "dünya örgütü" olan ve bir uluslararası örgüt olan Milletler Cemiyeti'nin kuruluş amacından bahsetmek gerekmektedir. ABD Başkanı Woodrow Wilson, Milletler Cemiyeti'ni kolektif güvenliği ve diplomasiyi teşvik ederek gelecekteki savaşları önlemek için bir mekanizma olarak tanımlayarak ülkelerin anlaşmazlıkları müzakere ve tahkim yoluyla barışçıl bir şekilde çözmeleri için bir forum sağlayacak uluslararası bir organizasyon olarak açıklamıştır. Bu amaçla örgüt Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Versay Antlaşması'nın imzalanmasının ardından 10 Ocak 1920'de kurularak daha adil ve istikrarlı bir dünya düzeni yaratmayı amaçlayan ulusların kendi kaderini tayin etme ve toprak bütünlüğü ilkelerini korumak için tasarlanmıştır. Milletler Cemiyeti hem büyük güçler hem de daha küçük uluslar da dahil olmak üzere dünyanın dört bir yanından çeşitli ülkelere oluşan bir üyeliğe sahip olmuştur. MC, uluslararası iş birliğini teşvik etmek ve toplu güvenlik mekanizmaları yoluyla çatışmaları önlemek için farklı bölgelerden ve farklı güç seviyelerine sahip ulusları bir araya getirmeyi hedeflemiştir (Tams, 2007, s. 7). MC yalnızca göç sorunlarını birincil odak noktası olarak ele alacak belirli bir organa sahip olmamıştır. Milletler Cemiyeti, hem uluslararası iş birliğinin bazı alanlarındaki başarıları hem de başarısızlıkları, özellikle de İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesini durduramamasıyla sık sık hatırlanmaktadır. Böylece güvenilirliği ve otoritesi zamanla baltalanarak, etkinliğine son verilmiştir (Tams, 2007, s.20).

BM'nin kuruluş sürecine giden yolda; İkinci Dünya Savaşı, dünya üzerinde büyük yıkıma ve kitlesel kayıplara yol açmıştır. Savaşın sonlarına doğru, dünya liderleri daha kalıcı ve etkili bir barış örgütü kurma gerekliliği duymuşlardır. Bu bağlamda, 1941 yılında ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt ve İngiltere Başbakanı Winston Churchill, Atlantik Bildirisi'ni yayınlamıştır. Bildiri, dünya barışını sağlama ve uluslararası iş birliğini teşvik etme çağrısında bulunmuştur. Atlantik Bildirisi, savaş sonrası dünyanın nasıl şekillendirileceğine dair önemli ipuçları vermiş ve BM'nin kuruluşuna zemin hazırlayan ilk ciddi girişim olarak kabul edilmiştir (Weiss vd., 2013, s.120). BM'nin kuruluş sürecinde kilit rol oynayan toplantılardan biri, 25 Nisan- 26 Haziran 1945 tarihleri arasında düzenlenen San Francisco Konferansı olmuştur. Konferansa 50 ülkenin temsilcileri katılmış ve BM'nin kuruluş belgesi olan BM Şartı'nı hazırlamışlardır. Şart, 24 Ekim 1945'te yürürlüğe girmiştir. San Francisco Konferansı'nda, uluslararası barışı koruma ve insan haklarını destekleme konusunda geniş bir mutabakat sağlanmıştır. Ayrıca, konferansta küçük devletlerin de görüşleri dikkate alınmış ve böylece BM'nin daha kapsayıcı bir örgüt olması hedeflenmiştir. BM Şartı, örgütün amaçlarını, yapısını ve işleyişini belirleyen temel belge konumundadır. Şart'ın başlıca ilkeleri arasında uluslararası barış ve güvenliği koruma, uluslararası ekonomik ve sosyal iş birliğini geliştirme, insan haklarını ve temel özgürlükleri destekleme konuları yer almaktadır. BM Şartı, BM'yi kurumsal olarak tanımlarken, örgütün yetkilerini ve sorumluluklarını da açıkça belirlemiştir. Şart'ın 1. maddesi, BM'nin dört ana amacını sıralamaktadır; uluslararası barışı ve güvenliği sürdürmek, uluslar arasında dostane ilişkiler geliştirmek, uluslararası iş birliğini teşvik etmek ve insan haklarına saygıyı artırmaktır (Schlesinger, 2003, s.115). BM bu amaçlarını gerçekleştirmek için çeşitli organlar oluşturmuştur. BM, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Uluslararası Adalet Divanı, Vesayet Konseyi ve Sekreteryadan oluşmaktadır.

Birleşmiş Milletler'in en önemli müzakere ve politika oluşturma organı olan *Genel Kurul*, dünya genelindeki 193 üye devletin tamamının evrensel temsiline sahiptir. Her yıl Eylül ayında New York'taki Genel Kurul Salonu'nda gerçekleşen oturumlar, BM üye devletlerinin liderlerinin katılımıyla yapılan yıllık bir etkinliktir. Bu oturumlar sırasında barış ve güvenlik ile ilgili kararlar, yeni üye devletlerin kabulü ve bütçe gibi önemli konular ele alınır ve kararlar alınır. Bu kararlar genellikle Genel Kurul'un üçte iki çoğunluğu ile kabul edilir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliği koruma konusunda BM Şartı tarafından belirlenmiş birincil sorumluluğa sahip olan önemli bir organdır. Konsey, 15 üyeden oluşur; bunların 5'i daimî üye (ABD, Rusya, Çin, İngiltere ve Fransa) ve diğer 10 üye ise dönemsel olarak seçilen ülkelerdir. Her üyenin, BM Şartı'na göre bir oy hakkı bulunmakta olup, Konsey'in aldığı kararlar tüm üye devletler için bağlayıcıdır. Güvenlik Konseyi, dünya çapında barışı tehdit eden durumları belirleme ve bu tür tehditlerin önlenmesi veya çözülmesi için liderlik yapma rolündedir. Anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi için tarafları çağırır ve çözüm önerileri sunar. Bazı durumlarda, uluslararası barış ve güvenliği korumak veya yeniden tesis etmek amacıyla ekonomik yaptırımlar veya askeri güç kullanımı gibi önlemler alabilir. Ayrıca, Güvenlik Konseyi'nin her ay dönüşümlü olarak değişen bir başkanlığı bulunmaktadır. Bu başkanlık, Konsey'in o ay içindeki çalışmalarını yönetir ve gündemi belirler. Bu şekilde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için kritik bir rol oynamakta ve uluslararası toplumun karşı karşıya kaldığı zorluklara çözümler üretmek için çabalamaktadır.

Ekonomik ve Sosyal Konsey (Economic and Social Council - ECOSOC), uluslararası iş birliğini ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda teşvik etmek amacıyla faaliyet gösteren önemli bir organdır. Ekonomik, sosyal ve çevresel konuların koordinasyonu, politika değerlendirmesi, politika diyalogları ve önerilerin yanı sıra uluslararası kabul görmüş kalkınma hedeflerinin uygulanması ECOSOC'un temel sorumlulukları arasında yer alır. Birleşmiş Milletler sistemi ve uzman kuruluşlarının ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetleri için merkezi bir mekanizma olarak hareket eder ve bu faaliyetleri destekleyici ve denetleyici rolü üstlenir. Üyeleri, Genel Kurul tarafından üç yıllık dönemler için seçilir ve ECOSOC, BM'nin sürdürülebilir kalkınma konularında düşünme, tartışma ve yenilikçi çözümler üretme merkezi olarak işlev görmektedir.

Uluslararası Adalet Divanı (International Court of Justice - ICJ), devletler arasındaki hukuki anlaşmazlıkları çözmekle görevli olan yargı organdır. Lahey'de bulunan bu mahkeme, BM Şartı ve uluslararası hukuk kurallarına göre karar vermektedir. ICJ, devletlerin rızasıyla davalara bakar ve verdiği kararlar bağlayıcıdır. Ayrıca, BM organlarına ve uzman kuruluşlarına hukuki danışmanlık hizmeti de

sunmaktadır. ICJ'nin kararları, uluslararası hukukun gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır.

Sekretarya, BM'nin günlük işleyişini yöneten idari organdır. Genel Sekreter tarafından yönetilir ve çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Genel Sekreter, BM'nin en üst düzey yetkilisidir ve barış ve güvenliği sağlama konusundaki çabaları koordine etmektedir. Sekretarya, BM'nin programlarını ve politikalarını uygulamaktan sorumludur ve dünyanın dört bir yanındaki BM ofislerinde çalışan binlerce personeli bünyesinde barındırır. Sekretaryanın etkinliği, BM'nin genel performansı için hayati öneme sahip olduğu söylenebilir (United Nations, 2024).

Bu tezin ana bileşenini oluşturan BMMYK'nın BM içerisindeki yeri incelendiğinde; BMMYK'nın, mültecilerin korunması ve yerleştirilmesi ile ilgili görevleri olan özerk bir BM organı olduğu ve doğrudan BM Genel Kurulu ve ECOSOC ile ilişkili olduğu görülmektedir. Örgütün kendi bütçesi ve yönetimi mevcuttur (Loescher, 2001, s.52). Örgütün idari harcamaları dışındaki giderleri BM bütçesinden değil gönüllü katkılardan karşılanmaktadır. Komiserlik, BM Şartı'nın 7. ve 22. maddelerine göre BM Genel Kuruluna bağlı bir yardımcı organı olarak kurulmuştur. BM Genel Kurulu, BMMYK'nın kurulmasını sağlayan ana organ konumundadır. BMGK, BMMYK'nın çalışmaları hakkında Genel Kurul'a rapor sunmaktadır. BMMYK'nın faaliyetleri ve bütçesi, Genel Kurul tarafından denetlenmekte ve onaylanmaktadır. Genel Kurul'un BMMYK üzerindeki bu denetleyici rolü, örgütün uluslararası hukuk ve insan hakları normlarına uygun şekilde faaliyet göstermesini sağlamaktadır. BMMYK aynı zamanda Ekonomik ve Sosyal Konsey ile de yakından ilişkilidir. ECOSOC, BMMYK'nın mülteci durumlarına yönelik stratejiler geliştirmesinde ve insani yardım operasyonlarında iş birliği yaptığı bir organdır. ECOSOC, BMMYK'nın çalışmalarına destek vermek için çeşitli komisyonlar ve programlar aracılığıyla destek ve yön sağlamaktadır (Weiss ve Daws, 2018, s.345-350). Sonuç itibarıyla BMMYK, Birleşmiş Milletler sistemi içinde önemli bir konumdadır ve BMGK ve ECOSOC ile olan beraberliği ile mültecilerin korunması ve yerleştirilmesi konusunda kritik çalışmalar yürütmektedir. Bu birliktelik BMMYK'nın uluslararası hukuk normlarına uygun hareket etmesini ve küresel mülteci krizlerine karşı stratejik çözümler geliştirmesi için örgüte yön verdiği söylenebilir.

Hem MC ve BM'nin hem de BMMYK'nın kurulma süreci dikkate alındığında dünyanın iki büyük savaştan çıktığı, uluslararası arenanın barışa ve yardımlaşmaya ihtiyacı olduğu ve milyonlarca insanın zorunlu olarak yerinden edilmiş olduğu açıktır. Hal bu ki 1945 yılında “To work together, with other free peoples, both in war and in peace” (Diğer özgür halklarla hem savaşta hem de barışta birlikte çalışmak) fikriyle oluşturulan Birleşmiş Milletler, günümüzde de halen dünya barışı ve iş birliği gayesi ile göç ve iklim krizleri ile ilgili çalışmalar yapmaktadır (United Nations, 2024). BMMYK'nın oluşum sürecine geçmeden önce örgütün mülteci kriziyle ilgili ilk kalıcı çözüm için oluşturulan örgüt olduğunu ancak bu oluşuma gelen süreçte aynı amaçla oluşturulan ilk yapı olmadığını belirtmek gerekir.

3.1. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Öncesi Oluşumlar

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında ağır insanî kayıplar yaşanmış ve savaş bölgelerinden güvenli ülkelere göç etmek zorunda kalan çok sayıda mülteci grubu oluşmuştur. Bu durum, savaş sonrası dönemde mülteciler sorununun dünya genelinde öncelikli bir konu haline gelmesine yol açmıştır. Mültecilerin korunması ve haklarının güvence altına alınması için ilk adım olarak kabul edilen MC, mülteci hukukuyla ilgili çalışmaların 1920'lerde başladığını işaret etmektedir. Bu dönemde MC mülteci hukuku üzerine çalışmalar başlatarak çeşitli sözleşmeler yoluyla bu hukuku geliştirmeyi amaçlasa da bu hedefine tam olarak ulaşamamıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s.1015). İkinci Dünya Savaşı sonrasında, mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler uluslararası gündemin merkezine yerleşmiştir. Bu dönemde, savaş sonrasında BM çatısı altında kurulan ilk özel kuruluş olan IOM, mülteci sorunlarına çözüm bulma konusunda önemli adımlar atmıştır (Akcan, 2023, s.68). 1946 yılında BM Genel Kurulu'nda, mültecilerin kendi ülkelerine zorla geri gönderilmesinin ve dönüşün yasaklanması gibi önemli kararlar alınmıştır. Ancak bu konu, acilen çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmüş ve uluslararası toplumun çeşitli çabalarıyla ele alınmıştır.

BMMYK, uluslararası toplumda mültecilerin haklarının ve ihtiyaçları için korumanın sağlanması için faaliyetler yürüten ilk oluşum olmamıştır. *Rus Mülteciler İçin Yüksek Komiserlik Ofisi*, Birinci Dünya Savaşı sonrasında 1921 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kurulmuştur. Temel amacı, Rus devrimi sonucu mülteci durumuna düşen insanlara destek sağlamaktır. Bu destek çerçevesinde, mültecilerin bulundukları

lkelerde yasal statülerini belirginleştirmelerine yardımcı olunmuş, nüfus cüzdanı ve seyahat belgeleri gibi dokümanları almaları teşvik edilmiştir. Ayrıca, mlteçilerin çalışma olanaklarını güvence altına almak ve kendi memleketlerine dönmeleri için gerekli düzenlemeleri yapmak da ofisin öncelikli hedefleri arasında yer almıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından ise, yerinden edilmiş kişilere yardım etmek ve sığınma imkânı sunan ülkeler dışında kalan ülkelerde sürekli olarak yerleşmelerini sağlama görevi de bu ofise verilmiştir. 1938'de Mlteçiler Yüksek Komiserinin atanmasıyla birlikte, Rus Mlteçiler İçin Yüksek Komiserlik Ofisi'nin çalışmaları sona ermiştir. Bu atama, mülteci meselelerine yönelik daha geniş bir uluslararası yaklaşımın parçası olarak ofisin görevleri yeni yapılar altında devam etmiştir.

Almanya'dan Gelen Mlteçiler İçin Yüksek Komiserlik, 1933 yılında MC tarafından kurularak Nazi Almanya'sından kaçan mlteçiler için faaliyetlerde bulunulmuştur. 1938'de Mlteçiler İçin Yüksek Komiserlik atamasıyla faaliyeti sona ermiştir. *Mlteçiler için Yüksek Komiserlik (High Commissioner for Refugees-HCR)*, 1938 yılında MC tarafından kurulsa da sınırlı faaliyetleri içerdiği için 1946 yılında sona ermiştir.

Mlteçiler zerine Hkmetlerarası Komite (Intergovernmental Committee on Refugee – IGCR) 1938 yılında *Mlteçiler için Yüksek Komiserlik* ile aynı yılda ve MC tarafından kurulmuştur. İlk aşamada Almanya ve Avusturya'dan kaçan mlteçileri hedeflemiş ve desteklemiştir. Zamanla kapsamını genişleterek Avrupa'daki tüm mlteçilerle ilgilenmeye başlamıştır. Ancak 1947 yılında Uluslararası G rgt'nün kuruluşuyla birlikte faaliyetleri sona ermiştir. İkinci Dünya Savaşı öncesinde, evrensel bir mülteci tanımının olmadığı ve bu nedenle bölgesel nitelikte mlteçilere yönelik faaliyetlerin yrtldği görülmektedir (UNHCR, 2005, s.5-6).

Uluslararası Mülteci rgt (UM) (International Refugee Organization-IRO), Birleşmiş Milletler bünyesinde savaş sonrası sorunlara çözüm üretme konusunda başarı sağlamış bir örgüttür. 1947 yılında BM tarafından kurulan bu örgütün temel amacı, dünya genelinde ihtiyaç sahibi olan mlteçilere yardım etmektir. UM, ülkelerine geri dönmeye isteksiz mlteçileri başka ülkelere yerleştirmek de dahil olmak üzere geniş kapsamlı çalışmalar yürütmüştür. Örgüt, mlteçilerin yaşamlarının her yönüyle ilgilenmek üzere tasarlanmıştı, bu da onun en önemli özelliklerinden biriydi. UM,

mültecilerin korunmasıyla ilgili olarak devletlerle yapılan anlaşmaların içeriğine dayanarak uluslararası düzeyde bir rol üstlendiği için uluslararası bir nitelik taşımaktaydı. Örgüt, devletlerin mültecilere yardım ederken bu bireylerin kendi rızalarını gözetmeleri gerektiği ilkesini benimsemiş ve insani yardımın etik ve etkili bir şekilde sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu prensip, uluslararası hukukta ve mültecilerin haklarını koruyan uluslararası sözleşmelerde temel bir ilke olarak yer almaktadır (Goodwin-Gill vd., 2021, s.77). UMÖ ayrıca, mülteci tanımının asli unsuru olarak kabul edilen "ırk, din, milliyet veya siyasi görüş nedeniyle zulüm görmek veya zulüm görme korkusu duymak" kavramının uluslararası toplum tarafından ilk kez kabul edilmesine de öncülük etmiştir. Örgütün faaliyetleri 1951 yılında sona ermiştir (Uzun, 2016, s.66).

Sonuç itibarıyla iki Dünya Savaşından sonra yaşanan insani krizle yerinden edilmiş insanların yeniden yerleştirilmesi uluslararası bir mesele haline gelmiştir. 1940'ların sonuna yaklaşırken, yeniden yapılanma sürecinde mülteci meselesinin gelir geçer bir durum olmadığı aksine kalıcı ve global bir mesele olduğu anlaşılmıştır. Bu, BM'yi daha kalıcı bir çözüm arayışına itmiştir. Uluslararası topluluk, mültecilerin haklarını ve ihtiyaçlarını koruyacak sürekli bir yapının gerekliliğinin farkına varmıştır. Uluslararası mülteci krizinin devam etmesi, daha kalıcı bir çözümün gerekliliğini ortaya koymuştur (Weiss ve Daws, 2018, s.345).

3.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin Kuruluşu

1949 yılında BM Genel Kurulu tarafından Ekonomik ve Sosyal Konsey ve BM Genel Sekreteri'nden yeni bir örgütlenme planı hazırlamasını isteyen bir karar almıştır. Bu kararla BMMYK, mültecilerin ve ilgili diğer kişilerin küresel ölçekli korunmasında rol oynayan en önemli uluslararası oluşum olarak 14 Aralık 1950 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kurulmuştur. Bundan altı ay sonra Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi kabul edilmiştir. Örgütün ilk görevi İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından halen yerinden edilmiş olan yaklaşık 1 milyon mülteciye yardım etmek olmuştur. Takip eden 50 yılda ise örgüt yaklaşık olarak 50 milyon insanın hayata yeniden başlamasına yardım etmiş ve çalışmaları sayesinde 1954 ve 1981 yılında iki kez Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür (UNHCR, 2024).

BMMYK Tüzüğü'nün ilk maddesine göre Komiserliğin görevi; ilgili hükümetin onayıyla Tüzük kapsamında yer alan mültecilere uluslararası koruma sağlamak ve bu mültecilerin isteğe bağlı olarak geri dönüşlerini teşvik etmek veya yeni ülkelerinde topluma entegrasyon süreçlerine destek vermek için hükümetlere ve ilgili kuruluşlara yardım etmektir. Bu çerçevede mültecilerin karşılaştığı sorunlara kalıcı çözümler aramak da Komiserliğin temel hedefleri arasında yer almaktadır (Uzun, 2016, s.75). BMMYK, görevlerini yerine getirebilmek için hukuksal dayanağını 1951 tarihli Mülteci Sözleşmesi'nden almaktadır. Ayrıca, 1967 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol de Komiserliğin yetkilerini destekleyen bir diğer önemli hukuksal araçtır. 1951 sonrasında dünya genelinde artan mülteci krizleri, bu Protokol'ün oluşumunda önemli bir etken olmuştur. BMMYK, sadece mültecilerle değil, aynı zamanda ülkelerinden yerinden edilmiş insanlarla, geri dönen mültecilerle ve vatansızlarla da ilgilenmektedir. Bu çerçevede, Komiserlik geniş bir yasal yetkiye sahip olup, uluslararası toplumun desteğiyle bu grupların korunması ve haklarının güvence altına alınması için çalışmalar yürütmektedir (Uzun, 2016, s.83). Komiserlik, devletleri ve diğer kurumları insan haklarının korunmasına ve anlaşmazlıkların barışçıl çözümüne yardımcı olacak koşullar yaratmaya teşvik ederek zorla yerinden edilme durumlarını azaltmayı amaçlamaktadır. Çalışmalarını hükümetler, hükümet kuruluşları, bölgesel kuruluşlar, uluslararası ve sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere pek çok ortakla iş birliği içinde yürütmektedir. Örgüt, mültecilerin hayatlarını etkileyecek kararlar konusunda istişare edilmesi gerektiğine inanarak katılım ilkesine bağlıdır (UNHCR, 2023, s.1).

Bu yönleriyle BMMYK, uluslararası bir aktör olarak devletler arası ilişkilerde, uluslararası hukukun uygulanması ve insan haklarının korunması gibi konularda etkin bir rol oynamaktadır. Örgüt, mültecilerin korunması ve yerleştirilmesi gibi konularda devletler arasında koordinasyon sağlamak ve uluslararası toplumu harekete geçirmektedir (Weiss ve Daws, 2018, s.349).

3.3. BMMYK'nın Mülteciler için Sunduğu Kalıcı Çözümler

Küresel ölçekte, kalıcı çözümler genellikle gönüllü geri dönüş, yerel entegrasyon ve yeniden yerleştirme seçeneklerini içermektedir. Ancak kalıcı çözümlere ulaşma süreci, büyük ölçüde yerel koşullara ve kaynakların yanı sıra siyasi, ekonomik ve sosyal faktörlere de bağlıdır (UNHCR, 2023, s.20).

3.3.1. Gönüllü Geri Dönüş

BMMYK, uzun yıllardır dünya genelinde yerinden edilmiş milyonlarca insan için çözümler üretmekte ve insanların güvenli ve onurlu bir şekilde yeniden yerleştirilmelerini sağlamak için çaba göstermektedir. Bu çerçevede, gönüllü geri dönüş, yerinden edilmiş insanlara evlerine dönme ve normal yaşamlarına geri dönme fırsatı sunan önemli bir çözüm olarak öne çıkmaktadır (Loescher, 2001, s.101). BMMYK'nın gönüllü geri dönüş programı, insanların kendi rızalarıyla ve güvenli bir şekilde evlerine dönmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu program, gönüllü geri dönüşün insan haklarına saygı ve temel insani değerlere uygun olarak gerçekleşmesini sağlamak için belirli ilkeler etrafında şekillenmektedir. Bu ilkelerin başında *Gönüllülük* gelmektedir. Geri dönüş kararı tamamen mültecinin kendi isteğine bağlı olmakla birlikte hiçbir şekilde zorlama veya tehdit olmamalıdır. İkinci olarak *Güvenlik* ilkesiyle geri dönüşün güvenli bir şekilde gerçekleşmesi sağlanarak geri dönenlerin güvenliği ve refahı, en yüksek öncelik olarak kabul edilmektedir. *Dürüstlük ve Bilgi* ilkesi geri dönenlere, dönüş ettikleri yerdeki koşullar hakkında dürüst ve kapsamlı bilgi verilmesi gerektiği açıklamaktadır. Örgüt, geri dönüş kararlarının bilinçli ve bilgilendirilmiş bir şekilde alınması konusunda hassasiyet göstermektedir. *İnsan Haklarına Saygı* ilkesi ile geri dönüş yaptıkları yerdeki insan haklarına saygının öncelikli olduğunu mültecilerin hakları ve refahı, geri dönüş sürecinin merkezinde oturtan ilkedir.

Bu koşulları sağladıktan sonra BMMYK, gönüllü geri dönüş programını uygularken çeşitli adımlar izlemektedir. *Danışmanlık ve Bilgilendirme*, BMMYK, yerinden edilmiş insanlara geri dönüş seçeneği hakkında bilgi verir ve danışmanlık hizmetleri sunar. Bu süreçte, mültecilere dönüş yaptıkları yerdeki koşullar hakkında detaylı bilgi sağlanmakta ve geri dönüş kararı almalarına teşvik edilmektedir. *Hazırlık*

ve Destek aşaması ile BMMYK, geri dönüş hazırlık sürecinde mültecilere destek sağlayarak seyahat düzenlemeleri, geri dönüş sürecinin planlanması, varış noktasında karşılama ve yerleştirme gibi konuları içerebilecek düzenlemeler yapmaktadır. *Geri Dönüşün İzlenmesi ve Değerlendirilmesi* aşamasında, BMMYK, geri dönüş sürecini dikkatle izleyip değerlendirmektedir. Bu süreçte, geri dönenlerin refahı ve ihtiyaçları takip edilmekte ve gerekirse ek destek sağlanmaktadır. Ayrıca BMMYK, geri dönen mültecilerin topluma yeniden entegrasyonunu desteklemek amacıyla, çeşitli altyapı projeleri de yürütmektedir. Okullar, sağlık merkezleri gibi temel altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi, geri dönenlerin ve yerel toplulukların yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Bu projeler, geri dönenlerin sürdürülebilir bir şekilde topluma katılımını ve toplumsal uyumuna destek sağlamaktadır (UNHCR, 2021, s.14). Görüldüğü gibi BMMYK'nın gönüllü geri dönüş çözümü, yerinden edilmiş insanların kendi ülkelerine güvenli ve onurlu bir şekilde dönme olanağını sağlayarak insani bir rol sunmaktadır. Bu çözüm ile mültecilerin hayatlarının yeniden kurulmalarını ve toplumlarına katkıda bulunmalarını teşvik ederken, uzun vadeli barış ve istikrarın sağlanmasına da katkıda bulundukları söylenebilir (UNHCR, 2020, s.20-25). Gönüllü geri dönüş, cesurca eve dönme kararı almış mülteciler için önemli bir çözüm olabilmektedir. BMMYK menşe ülke ve uluslararası toplumla birlikte "git ve gör" ziyaretleri, eğitim, adli yardım ve aile birleşimi yoluyla seçimlerini kolaylaştırmaya çalışmaktadır (UNHCR, 2024).

3.3.2. Üçüncü Ülkeye Yeniden Yerleştirme

Üçüncü ülkeye yerleştirme, bir mültecinin sığındığı ülkeden üçüncü bir ülkeye kalıcı olarak yerleştirilme sürecini içermektedir. Bu süreç, mültecilerin güvenli, onurlu ve sürdürülebilir bir yaşam sürmeleri için uygulanmaktadır. Üçüncü ülkeye yerleştirme, özellikle sığındıkları ülkede kalmaları mümkün olmayan veya tehlikeli olan devam eden çatışmalar, savaşlar veya zulüm nedeniyle geri dönemeyenler için kritik bir çözüm sunmaktadır. Mültecilerin bir sığınma ülkesinden, onları kabul etmeyi ve nihayetinde kalıcı ikamet izni vermeyi kabul eden başka bir Devlete nakledilmesi ile gerçekleşmektedir. Üçüncü ülkeye yerleştirme, aynı zamanda küresel dayanışmanın ve sorumluluk paylaşımının bir göstergesidir. Bu mekanizma, mülteci krizlerinin yükünü paylaşarak küresel topluluğun mültecilerin korunması konusundaki ortak

sorumluluğunu pekiştirir (UNHCR, 2020, s.28). Bu sürece yardımcı olmak için kültürel oryantasyon, dil ve mesleki eğitimin yanı sıra eğitim ve istihdama erişim sağlanmaktadır (UNHCR, 2024).

BMMYK'ne göre, dünya çapında 1,4 milyondan fazla mülteci, örneğin güvensiz oldukları veya orada tedavi edilemeyen bir hastalıkları olduğu için, onları ilk kabul eden ülkelerde kalamamaktadır. BMMYK, insani kriterler temelinde, mülteciler, onları kabul etmeye istekli ülkelere önerilmektedir. Avrupa bölgesinde yeniden yerleşme ihtiyacı duyan 384.000'i aşkın mültecinin neredeyse tamamı Türkiye'de barınmakta ve Suriye uyruklu olduğu tespit edilmiştir. Batı ve Orta Afrika bölgesinde ise, 2024 yılında yaklaşık 112.300 mültecinin yeniden yerleşime ihtiyaç duyacağı tahmin edilmektedir. 2024 Öngörülen Küresel Yeniden Yerleşim İhtiyaçları Değerlendirmesi'ne göre, 2023'e kıyasla yüzde 20'lik bir artışla 2,4 milyondan fazla mültecinin yeniden yerleşime ihtiyacı olacağı belirtilmiştir (UNHCR, 2024, s.108).

3.3.3. Uyum ve Entegrasyon Süreci

Devletler, çeşitli sebeplerle göçmenleri kabul etmekte ve farklı uyum veya entegrasyon politikaları uygulamaktadır. Nüfus hareketinin türüne bağlı olarak, farklı göçmen kategorileri için özelleşmiş uyum stratejileri geliştirilmektedir. Göç teorilerine göre, ülkeler bazen ekonomik güçlerini artırmak amacıyla göçmenleri kabul ederken, bazen de tarihi ve kültürel bağlar nedeniyle göçmenlere kapılarını açmaktadır. Diğer durumlarda ise, zorunlu nedenlerle göç etmek zorunda kalan kişilere insani yardım amacıyla göçmen, mülteci veya sığınmacı statüsü tanınmaktadır. Göçmenlerin yeni toplumlara entegrasyonu ve ayrımcılıkla karşılaşmamaları için uyum çabaları büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, göçmenlerin yerleşik toplum üyeleri kadar olabilmeleri ve topluma tam anlamıyla entegre olmaları en önemli hedef olarak belirlenmiştir (Canbey-Özgüler, 2018, s.1). BMMYK eve dönemeyenler için başka bir alternatif çözüm olarak ev sahibi toplulukla uyum/entegrasyon sürecine katkıda bulunmaktadır. Bu çerçevede, BMMYK, mülteciler arasında ve ev sahibi toplum ile hizmet sağlayıcılar arasında iletişimi ve diyalogu güçlendirme çabalarını yoğunlaştırmaktadır. Ayrıca, mültecilerin topluma entegrasyonunu teşvik etmek amacıyla sosyal uyum çalışmalarını detaylı bir şekilde yürütmektedir. Bu çalışmalar, mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik çözümler üretmek ve toplum içindeki yerlerini

güçlendirmelerini sağlamak üzerine odaklanmaktadır. Genellikle hem bireye hem de alıcı topluma önemli talepler getiren karmaşık bir süreç olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, mültecilerin sosyal ve ekonomik olarak katkıda bulunmalarına olanak tanıyan faydaları da olduğu dile getirilmektedir. Son on yılda, dünya çapında 1,1 milyon mülteci, sığındıkları ülkenin vatandaşı olmuştur (UNHCR, 2024).

Mültecilerin uyum ve entegrasyon süreci, mültecilerin yeni ülkelerinde başarılı bir şekilde hayatlarını sürdürmeleri ve topluma katılmaları için kritik bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Bu süreç, bilim insanları ve araştırmacılar tarafından çeşitli açılardan incelenmiş ve tanımlanmıştır. Burada “uyum”u doğru tanımlamak gerekmektedir. Bilim insanları, mültecilerin uyum ve entegrasyon sürecini genellikle iki ana bileşenle tanımlamaktadır; *uyum (adaptation)* ve *entegrasyon (integration)*. Uyum, mültecilerin yeni çevrelerine, toplumsal normlara ve günlük yaşama alışma sürecini ifade ederken; entegrasyon, mültecilerin yeni toplumlarında kendilerini kabul ettirmeleri ve topluma aktif olarak katılmaları anlamına gelmektedir (Ager ve Strang, 2008, s.10). Bu tezde bu iki tanım şekli de kullanılarak *uyum/entegrasyon* sürecinin iki yönlü olduğu da kabul edilmiştir. Uyum, mültecilerin kendi kültürel kimliklerini korurken aynı zamanda ev sahibi topluluğa entegre olmalarını ve ev sahibi toplumun da kurumları aracılığıyla mültecileri kabul ederek ihtiyaçlarını karşılamasını içeren karşılıklı bir süreç olarak ele alınmalıdır. Her iki taraf da "uyum" ve "hoş karşılama" yaklaşımını benimsediğinde olumlu sonuçlar elde edilebilmektedir.

Sosyal uyum ve entegrasyon ise mültecilerin toplumsal bağlar kurma, sosyal ağlara katılma ve topluluklara aktif olarak katılma süreçlerini içermektedir. Bu süreç, mültecilerin topluluk tarafından kabul edilmesini ve toplumsal hayatın bir parçası haline gelmelerini hedeflemektedir. Sosyal entegrasyon, mültecilerin yerel halkla ilişkiler kurarak sosyal sermayelerini artırmalarını sağlamaktadır (Ager ve Strang, 2008, s.168). Alastair Ager ve Alison Strang sosyal uyumun üç temel bileşeni olduğunu belirtmiştir. Bunları, sosyal *bağlar (social bonds)*, sosyal *köprüler (social bridges)* ve sosyal *bağlantılar (social links)* olarak ele alarak mültecilerin entegrasyonunda bu unsurların nasıl bir rol oynadığını açıklamışlardır. Sosyal bağlar, mültecilerin aile ve arkadaşlarıyla kurduğu ilişkileri ifade ederken; sosyal köprüler, mültecilerin farklı etnik gruplar ve yerel topluluklarla kurduğu ilişkileri ifade etmektedir. Sosyal bağlantılar ise mültecilerin resmî kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla kurduğu ilişkileri

anlatmaktadır. Ager ve Strang'ın bu kavramsal çerçevesi, mültecilerin sosyal entegrasyon süreçlerini analiz etmek ve anlamak için önemli bir araç olarak kabul edilebilir (Ager ve Strang, 2008, s.169).

Kültürel uyum ve entegrasyon konusunda John W. Berry (1997), yaptığı çalışmalarda dört farklı stratejinin (*asimilasyon*, *entegrasyon*, *ayrışma* ve *marjinalleşme*) benimsenebileceğini ileri süren ve bu konudaki teorik çerçeveyi geliştiren öncü bir psikolog olarak karşımıza çıkmaktadır. Berry'nin kültürlerarası psikoloji ve uyum süreçleri konusundaki çalışmaları, kültürel entegrasyon ve göçmenlerin adaptasyon süreçlerinin anlaşılmasına büyük katkı sağlamıştır. *Asimilasyon*, bireylerin kendi kültürel kimliklerinden vazgeçerek tamamen ev sahibi ülkenin kültürünü benimsemelerini ifade etmektedir. Berry'e göre bu stratejiyi benimseyen bireyler, kendi kültürel pratiklerinden, dillerinden ve geleneklerinden uzaklaşarak, ev sahibi ülkenin normlarına, değerlerine ve yaşam tarzına uyum sağlamaktadırlar. *Entegrasyon*, bireylerin hem kendi kültürel kimliklerini korumalarını hem de ev sahibi ülkenin kültürel değerlerine uyum sağlamalarına destek olmaktadır. Bu strateji ile, bireylerin çift kültürlü bir kimlik geliştirmelerini ve iki kültür arasında bir denge kurmalarını teşvik etmektedir. Böylece bireyler kendi kültürel pratiklerini sürdürürken, ev sahibi ülkenin normlarına ve değerlerine de uyum sağlamaktadırlar. Berry'e göre bu süreçte, kültürel çeşitlilik korunurken, bireylerin topluma katılımı ve sosyal uyumu da artmaktadır. Bu şekilde iki kültürün de zenginliklerinden faydalanılabilmektedir. *Ayrışma (Segregasyon)*, bireylerin kendi kültürel kimliklerini koruyarak ev sahibi ülkenin kültürel değerlerinden uzak durmalarını ifade etmektedir. Bu stratejiyi benimseyen bireyler, kendi kültürel pratiklerine ve topluluklarına sıkı sıkıya bağlı kalarak, ev sahibi toplumla minimum düzeyde etkileşime girdikleri belirtilmektedir. *Ayrışma*, bireylerin ev sahibi toplumla entegrasyonunu zorlaştırmakta ve sosyal izolasyona neden olabilmektedir. Son strateji olarak *marjinalleşme* ise bireylerin hem kendi kültürel kimliklerini kaybetmelerine hem de ev sahibi ülkenin kültürel değerlerine uyum sağlayamamalarına neden olmaktadır (Berry, 1997, s.10). Berry'nin bu yaklaşımları bireylerin kültürel kimliklerini nasıl korudukları veya değiştirdikleri ve ev sahibi toplumla nasıl etkileşimde bulundukları konusunda farklı fikirler sunmuştur. Uyumun sürecinin sosyal ve kültürel boyutunu ele aldıktan sonra uyumun eğitim, sağlık ve emek piyasalarında yer alma gibi çeşitli boyutlarının da göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamak önemlidir. Bu bağlamda, bu boyutlardan birine

odaklanırken diğerlerini dışlamak, uyum sürecinde sorunlara yol açabilir. Uyum süreci, göçmenlerin geldikleri nedenlerle doğrudan ilişkilidir. Örneğin, ekonomik güçlükler nedeniyle ülkeye davet edilen göçmenlerle, savaştan kaçarak sığınan göçmenlerin uyum süreçleri aynı veri ve kavramlar üzerinden değerlendirilemez. Bu sebeple, her uyum sürecinin benzersiz olduğu ve farklı araçlarla yönetilmesi gerektiği unutulmamalıdır (Canbey-Özgüler, 2018, s.1-2).

BMMYK'ne göre uyum, birbirleriyle ilişkili yasal, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutları olan dinamik ve çok yönlü bir süreç olarak görülmektedir. Bu süreç, iki taraflı etkileşim içerisinde gerçekleşmektedir. Komiserlik, mültecilerin kendi kültürel kimliklerini korurken aynı zamanda ev sahibi topluma uyum sağlamalarını ve ev sahibi toplumun kurumları aracılığıyla mültecileri kabul ederek ihtiyaçlarını karşılamalarını teşvik etmektedir. Bu tanım yukarıda bahsi geçen bilim insanlarının sosyal ve kültürel uyum tanımlarına uymaktadır (UNHCR, 2021, s.30).

Söz konusu uyumun tüm boyutlarıyla kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiği açıktır. Tek boyuta odaklanan politika ve yaklaşımların uzun vadeli etkileri sınırlı kalabilmektedir. Örneğin, ekonomik ve hukuki boyutlara yoğunlaşan bir yaklaşım, insanî boyutu yeterince dikkate almadığında, göçmen ve mülteci bireylerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik uyumlarında ciddi zorluklara yol açabilmektedir. Bu nedenle, uyum politikalarının çoklu boyutları göz önünde bulundurarak ve insanî ihtiyaçları ön planda tutarak geliştirilmesi gerekmektedir (Canbey-Özgüler, 2018, s.3). Diğer yandan, ekonomik bütünleşmeyi daha geniş sosyal bütünleşme hedefleriyle dengelemeye ihtiyaç olduğu da görülmüştür. Bazı ülkelerde, entegrasyon programları ağırlıklı olarak mültecilerin geldikten hemen sonra istihdam yoluyla kendi kendilerine yeterli olmalarını sağlamaya odaklanmıştır. Örneğin, Finlandiya'da bazı yerel ve ulusal hükümet paydaşları, birkaç yıl boyunca sınıf temelli kültürel oryantasyon ve dil öğrenimini vurgulayan entegrasyon desteğine yönelik yaklaşımının mültecilerin işgücü piyasasına girişini gereksiz yere geciktirdiği ve yerel düzeyde mültecilerin entegre olmakta zorlandığını fark etmişlerdir (UNHCR, 2021, s.50).

BMMYK'nın uyum sürecini tanımlarken üç ölçüte vurgu yaptığından bahsetmiştik. İlk olarak, hukuki ölçüt; göçmenin ev sahibi ülkede yerel vatandaşların sahip olduğu yasal haklara erişimini sağlamaktadır. İkinci olarak, ekonomik ölçüt;

göçmenin kendisi ve ailesi için sürdürülebilir bir gelecek sunacak, yaşadığı ülkenin ekonomik standartlarına uygun bir iş imkânına sahip olmasını içermektedir. Son olarak, sosyal ve kültürel ölçüt; göçmenin ayrımcılık endişesi yaşamadan, ev sahibi ülke ile sosyal ve kültürel bağlar kurarak, kendi kültürel kimliğini ifade edebilmesi ve mevcut toplumsal yapıya katkı sağlaması beklenmektedir. Bu süreçler, göçmenlerin ev sahibi ülkeye entegrasyonunu desteklemek ve toplumsal uyumu güçlendirmek amacıyla önem arz etmektedir (Canbey-Özgüler, 2018, s.3).

Görüldüğü gibi sosyal ve kültürel uyum, bir grup bireyin kendi kültürel kimliğini özel alanlarında korurken, toplumsal yaşamda ise baskın kültürün normlarını ve özelliklerini benimsemesi sürecidir. Bu süreç, göçmen veya azınlık grupların, kendi kültürel pratiklerini ve değerlerini özel hayatlarında sürdürürken, aynı zamanda ev sahibi toplumun normlarına ve değerlerine uyum sağlamasıyla gerçekleşir. Örneğin, göçmenler kendi evlerinde geleneksel yemeklerini yaparken, dışarıda ise ev sahibi ülkenin yeme alışkanlıklarını benimseyebilirler. Bu süreç, hem göçmenlerin kendi kimliklerini korumasına olanak tanırken, hem de toplumsal entegrasyonun sağlanmasına katkıda bulunur. Bu tezde sosyal ve kültürel uyumun, iki şahsına münhasır kültürün unsurlarını sentezleyerek ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bu uyumun sağlanabilmesi için yani Türkiye ve Almanya’da mültecilerin “uyum”undan bahsedebilmek için belirli dayanak noktaları oluşturmamız gerekmektedir. *Dil*, bu dayanak noktalarından ilkidir. Mültecilerin bulundukları ülkede kabulünü kolaylaştırmak ve sosyal uyumu sağlayabilmek için olmazsa olmaz ilk koşul olarak dili kabul etmek gerekir. Bu amaçla mültecilerin bulundukları ülkenin dilini öğrenmeleri için eğitim ve tabi ki yanında da öğretim faaliyetleri sağlanmalıdır. Farkında olmasak da dilin insan psikolojisi üzerinde büyük etkisi olduğu açıktır. Ortak dil ile anlaşmayı sağlamak hem mülteciler hem de göç ettikleri toplumun uyumu için ve duyguların daha olumlu ve kolay aktarılması için gereklidir. Bu bağlamda hem Türkiye’de hem de Almanya’da mülteciler için Türkçe ve Almanca dersleri uyum politikaları için birinci sırada olduğu görülmektedir. Uyum için sağlanması gereken ikinci koşul ise *iki taraflı uyum politikası* olduğu bu tezde kabul edilmektedir. Yani mültecinin hem geldiği toplumla hem de toplumun gelen mültecilerle oryantasyonu sağlanmalıdır. Çünkü ev sahibi toplumlar mültecileri ilk zamanlar “misafir” olarak hoşgörüyle karşılaşırlar da onların “yatılı” misafir olabileceği bilincine vardıklarında uyuşmazlıklar çıkabilmektedir. Nasıl ki insanlar tanımadıkları birini uzun süre evlerinde tutamayacağı gibi mültecileri tanımadan da

onları yaşam alanlarına sokmak istemezler. Bu anlamda karşımıza üçüncü dayanak noktası kabul edilebilecek kültürel *oryantasyon* süreci çıkmaktadır. Göç sözlüğüne göre kültürel oryantasyon; ev sahibi ülke hakkında bilgi edinmek isteyen göçmenlere sunulan eğitim kursları; ev sahibi ülkenin tarihi, coğrafyası, dili hakkında olabilmektedir (Redpath-Cross ve Perruchoud, 2011, s.62). Ancak her ne kadar bu tanım mülteciler için kullanılmışsa da ev sahibi toplum için de evine gelen misafiri tanıması gerekmektedir. Uyumun sağlanması için dördüncü dayanak noktası ise *insan haklarının evrensel olması ve toplum temelli yaklaşım* içinde hareket edilmesi gerekmektedir. İnsan haklarının evrenselliği konusunda kültürel rölativizme kaymamak, uyum sürecinde kritik bir noktayı oluşturmaktadır. Kültürel rölativizm, toplumların içinden çıkan değerlerin, inançların ve pratiklerin o toplumun bir ürünü olduğunu ve bu nedenle evrensel bir nitelik taşıyamayabileceğini savunur. Bu bağlamda, ev sahibi ülkelerin ırk, renk, cinsiyet, dil, din ve toplumsal köken gibi sebeplerle ayrımcılık içermeyecek şekilde sosyal ve kültürel uyumu sağlamaları gerekmektedir. Bu süreç, hem göçmenlerin hem de yerli halkın bir arada barış içinde yaşamasını ve karşılıklı olarak birbirlerinin kültürel çeşitliliğini zenginlik olarak görmesini sağlamayı hedeflemektedir (Işıldaklı, 2020, s.19).

Tezin araştırmak istediği ana problemi, Arap Baharı sonrasında Türkiye ve Almanya’da mülteci sayısının artması ile Suriye’den gelen yerinden edilmiş insanların ev sahibi toplumla karşılıklı olarak nasıl uyumlaştırılacağı bağlamında BMMYK’nın bu ülkelerde yaptığı sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerini karşılaştırmak olduğu için öncelikle Türkiye ve Almanya’da BMMYK’nın oluşturduğu sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerini mercek altına almak gerekir.

3.4. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin Türkiye’deki Sosyal ve Kültürel Uyum Faaliyetleri

Türkiye, dünya genelinde en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülkelerden biri olarak uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilere destek sunmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’nin mülteci krizine karşı verdiği destek ve yüksek düzeydeki sorumluluk paylaşımı ulusal ve uluslararası alanda önem arz etmektedir. Kamu kurumları, ulusal ve uluslararası mülteci hukukuna tam uyum sağlama konusunda

kararlı bir şekilde çalışmaktadır ve bu çerçevede uluslararası normlara tam anlamıyla bağlı kalmayı sürdürmektedir. Ancak, Türkiye'nin mülteci krizine yönelik bu büyük çabaları devam ettirebilmesi için uluslararası toplumdan daha fazla destek ve dayanışma beklenmektedir. Türkiye'nin mültecilere sunduğu barınma, sağlık hizmetleri, eğitim imkanları gibi temel ihtiyaçların karşılanması için yaptığı yardımlar, mültecilerin insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri ve topluma entegre olmaları için gereklidir. Dolayısıyla, Türkiye'nin uluslararası toplumdan aldığı destek ve dayanışma, mülteci krizinin yönetilmesinde ve mültecilerin korunmasında kritik bir role sahiptir. Bu desteklerin devam ettirilmesi, Türkiye'nin mülteci müdahalesinin etkinliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamak için hayati önem taşımaktadır (UNHCR, 2023, s.8).

BMMYK verilerine göre 5 Ekim 2023 itibarıyla Türkiye'de 3.274 milyon kayıtlı Suriyeli mültecinin yanı sıra diğer milletlerden 300.000'den fazla mülteci ve göçmen bulunmaktadır. Bu da Türkiye'nin dünya çapında en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olduğu anlamına gelmektedir (UNHCR, 2024, s. 1). Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler, dünyada yaşayan toplam Suriyeli mülteci nüfusunun üçte ikisini oluşturmaktadır. Ancak Türkiye Göç İdaresi Başkanlığı'na kayıtlı Suriyelilerin sayısının 2021'den bu yana hızla azaldığı, bu azalışın mülteci dönüş sayısından çok daha yüksek olduğunu görülmektedir (UNHCR, 2023, s.12). 2011'den sonraki ilk yıllarda Türkiye, geçici koruma sağlanan ve sağlık, eğitim ve diğer sosyal hizmetlere ücretsiz erişim sağlanan mültecilere yönelik açık kapı politikasını uygulamaya koymuştur. Son yıllarda Türkiye'deki siyasi ve ekonomik durum ciddi değişikliklere uğraması mültecilere karşı giderek daha olumsuz bir kamuoyu oluşmasına neden olmuştur. Türkiye'nin mülteci politikasının daha da önemli hale gelmesinin bir diğer göstergesi ise 2022 yılında getirilen yüzde 20'lik kota gösterilebilir. Bu yeni politika sonucunda Göç İdaresi Başkanlığı, yabancı sayısının Türk nüfusunun yüzde 20'sini aştığı mahallelerde yeni yabancı kayıtlarını kapatmıştır. BMMYK'ne göre, 28 Temmuz 2023 itibarıyla 226.500'den fazla Suriyeli mültecinin 6 Şubat 2023 depreminden sonra ikamet ettikleri ili terk ettiği, bunlardan yaklaşık 41.950 mültecinin deprem bölgesindeki ilk ikamet ettikleri illere geri döndüğü bildirilmiştir. BMMYK ayrıca 6 Şubat depreminden sonra en az 70.000 Suriyeli mültecinin geçici olarak Suriye'ye döndüğünü, bunların tahmini 62.700'ünün 17 Ağustos 2023 itibarıyla Türkiye'ye geri döndüğünü bildirmiştir (European Union Report, 2024, s.14).

Bu bağlamda Türkiye'nin dünya çapında en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülkeler arasında yer alması BMMYK'nın Türkiye için faaliyetlerini önemli hale getirmektedir. Öncelikle BMMYK'nın sunduğu üç kalıcı çözüm önerisini Türkiye üzerinden değerlendirmek gerekmektedir.

Türkiye, geçici koruma altındaki Suriyelilerin daha fazla sayıda isteyerek ülkelerine dönmelerini ve Suriye'de başarılı bir şekilde yeniden entegre olabilmeleri için gerekli koşulların oluşturulmasının önemini vurgularken, güvenli ve insan onuruna uygun bir şekilde *gönüllü geri dönüş* ilkelerine bağlılığını sürdürmeye devam etmektedir (UNHCR, 2023, s.20). Türkiye'de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve buna ilişkin ikincil düzenlemeler, gönüllü geri dönüş prosedürlerini düzenleyen hükümleri içermektedir. Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (*Regional Refugee And Resilience Plan- 3RP*) ortakları, Gönüllü İnsanî Geri Dönüş Merkezi'ne (GİGM) sundukları destekle, geri dönüşlerin bağımsız ve bilgilendirilmiş bir tercihle gerçekleştirildiğinden emin olmayı amaçlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti ve 3RP ortakları, güvenli ve insan onuruna yakışır şekilde gerçekleştirilen geri dönüşler için nüfus kayıtlarının ve eğitim ile mesleki yeterlilik sertifikalarının belgelendirilmesinde karşılaşılan engellerin çözümü için iş birliği yapmaktadır. COVID-19 salgını nedeniyle 2020 yılında geri dönüş sayılarında önemli bir düşüş yaşanırken, Türkiye Cumhuriyeti, krizin başladığı 2012 yılından 2022'ye kadar yaklaşık 420.000 Suriyelinin Türkiye'den Suriye'ye gönüllü olarak geri döndüğünü tahmin etmektedir. Ancak Suriye'deki güvenlik ve insani durum, büyük çaplı geri dönüşlerin sürdürülebilirliği için önemli zorluklar oluşturacak şekilde istikrarsızlığını korumaktadır (UNHCR, 2023, s.15). BMMYK, gönüllü geri dönüş güvencelerinin iyileştirilmesi için Göç İdaresi Başkanlığı ile yürüttüğü çalışmalar sonucu 2021'de 22.000'in üzerinde kişinin, 2022'de 10 ilde 2.000'in üzerinde kişinin gönüllü geri dönüş yaptığı gözlemlenmiştir (UNHCR, 2022, s.1). Bunun yanı sıra 28 Mart 2022 tarihinde düzensiz göçmenlerin ülkelerine gönüllü geri dönüşünü ve geri dönüş sonrası ülkelerinde yeniden uyumunu amaçlayan Türkiye'de Ulusal Destekli Gönüllü Geri Dönüş Mekanizmasının Desteklenmesi (*Supporting the Nationally Supported Voluntary Return Mechanism in Turkey-NAVRR*) projesinin açılış toplantısı yapılmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Üçüncü ülkeye yerleştirme, Türkiye'deki en kritik durumda olan bazı mültecilere sunulan bir seçenek olarak kalma olasılığı devam etmektedir. Üçüncü ülkeye

yerleştirme kontenjanlarının artırılması ve tamamlayıcı yolların genişletilmesi için yapılan savunuculuk çalışmaları hem küresel hem de Türkiye ölçeğinde devam etmektedir. Bu, devletlerin Küresel Mülteci Anlaşması kapsamında üçüncü ülke çözümlerine erişimi genişletme taahhüdü ile uyumlu olarak, dünya çapında üçüncü ülkeye yerleştirme programlarının kapsamını genişletmeye ve uluslararası sorumluluk paylaşımı ruhuyla daha sistematik bir şekilde tamamlayıcı yolların erişimini artırmaya yönelik küresel çabalarla uyumlu olmaktadır. Tamamlayıcı yollar, kalıcı çözüm seçeneklerine daha fazla erişim sağlama potansiyeline sahip olsa da mülteciler genellikle bu yollara ulaşımında yasal, idari ve pratik engellerle karşılaşmaktadır (UNHCR, 2023, s.15).

BMMYK, en kırılgan durumdaki bireylerin tespit edilmesi için Göç İdaresi Başkanlığı ile iş birliği içinde çalışarak üçüncü ülkeye yerleştirilmelerinin uygunluğunu değerlendirmektedir. Üçüncü ülkeye yerleştirme kararları, BMMYK tarafından değil, kabul eden ülkeler tarafından verilmektedir. Bu süreç, mültecilerin iltica ettikleri ülkelere koruma ve destek alabilecekleri başka bir ülkeye gitmelerine olanak tanır. BMMYK, iltica ettikleri ülkelere koruma riski altında olan en kırılgan mülteciler için kalıcı çözümler bulmak amacıyla Türk hükümeti ve ilgili üçüncü ülkelerle yakın iş birliği halindedir (UNHCR, 2024). 2021 yılında, 14 ülkeye toplam 12.270 kişinin üçüncü ülkeye yerleştirilmesi için başvuru dosyası sunulmuştur. Bu süreçte yaklaşık 7.400 kişi, 13 farklı ülkeye yerleştirilmek üzere Türkiye'den ayrılmıştır. 2022 yılına gelindiğinde ise, 11 Şubat itibarıyla 1.285 kişinin yerleştirme başvurusu yapılmış olup, bu süreçte 850 kişi 8 farklı ülkeye yerleştirilmek üzere Türkiye'yi terk etmiştir. (UNHCR, 2022). BMMYK, başta depremde etkilenen bölgelerdeki refakatsiz çocuklar ve risk altındaki kadınlar olmak üzere en hassas grupların yeniden yerleştirme süreçlerini hızlandırmaktadır. 2023 yılında %94'ü deprem bölgesinden olmak üzere 16.800'ün üstünde dosya sunulmuştur (UNHCR, 2024).

BMMYK, 2024 yılı planlarına göre 44.000 mültecinin AB üye Devletlerine yerleştirilmesi için AB düzeyinde savunuculuk yapmayı hedeflemektedir. UNHCR, Türkiye'de yeniden yerleştirmeye ihtiyaç duyan 384.000 mülteciden (çoğunlukla Suriyeliler, Afganlar ve Iraklılar) hem AB içinde hem de dışında 20.000 mülteciyi yeniden yerleştirmeyi hedeflemektedir. BMMYK, 2024 yılı için 175.000 mülteci ve sığınmacıya vaka işleme ve koruma hizmetleri sağlamayı ve 186.000 kişiyi özel

hizmetlere yönlendirmeyi planlamaktadır. Sosyal uyum faaliyetleri için ise 45.000 mülteciyi ve ev sahibi topluluk üyesi de hedefleri arasındadır. BMMYK, mültecilerin ulusal hizmetlere dahil edilmesi konusunda yetkililere destek verecek ve 3RP eş liderlik yapmaya devam etmektedir (UNHCR, 2022, s.47).

Türkiye'nin 2013 yılında kabul ettiği YUKK ile Geçici Koruma Yönetmeliği, ülkede bulunan yabancıların yasal statülerini belirleme, kayıt altına alma, belgelendirme ve haklara erişimlerini düzenleyen kapsamlı bir yasal çerçeve sunmaktadır. Bu düzenlemeler, özellikle Suriyeli mültecilere, uluslararası koruma başvuru sahiplerine ve koruma statüsünde olanlara Türkiye'deki sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi ulusal sistemlerde sunulan hizmetlere erişim sağlama amacını gütmektedir. Türkiye'deki ulusal mevzuat, özellikle geçici ve uluslararası koruma başvurusu yapmış çocuklar dahil olmak üzere tüm çocukların eğitim haklarını koruma altına almaktadır. BMMYK, ortaklarıyla birlikte yürüttüğü çalışmalarla mültecilerin bu haklar hakkında bilgi sahibi olmalarını ve çocuklarını okula kaydettirmek için izlemeleri gereken prosedürlere ilişkin yardım almalarını temin etmektedir. Türkçe dil yeterliliği, akademik başarı için kritik öneme sahip olduğundan, BMMYK, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ile iş birliği yaparak çocukların Türkçe eğitiminde daha fazla destek almasını sağlamaktadır. BMMYK'nın eğitim stratejisi, mültecilerin sürekli olarak geniş eğitim fırsatlarından yararlanmasını sağlamayı amaçlamaktadır; bu çerçevede örgün eğitimden yükseköğretime ve hatta yetişkinler için Türkçe dil ve beceri kurslarına kadar çeşitli programlar bulunmaktadır. Stratejinin temel unsurlarından biri, ulusal politikayı ve eğitim sektöründeki tüm paydaşların çalışmalarını dikkate alarak mültecilerin milli eğitim sistemine katılımını teşvik etmektir. Türkiye'deki eğitim programları, 18 yaşından büyük mültecilere odaklanarak geçim kaynakları programları ve eğitimden iş hayatına sorunsuz geçiş projeleriyle entegre edilmektedir. BMMYK, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ile iş birliği yaparak mülteci gençlerin yükseköğretime geçişini kolaylaştırmak için çeşitli projeler yürütmektedir. Ayrıca BMMYK'nın Türkiye'deki üniversitelerde mülteci öğrencilere sağladığı burslar, gençlerin eğitimlerine devam etmelerini teşvik etmektedir. Albert Einstein Alman Akademik Mülteci Girişimi (DAFI) burs programı, Türkiye'deki mültecilere yönelik en büyük destek programlarından biridir ve üniversitedeki gençler için uyuşmazlık çözümü eğitimleri de sunmaktadır. (UNHCR, 2024, s.1). YTB, Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda, Suriye

toplumuna kapsayıcı ve eşitlikçi, kaliteli bir eğitim fırsatı sunarak Suriyelilerin yükseköğretime katılım oranının %7'ye ulaşmasına önemli katkı sağlamaktadır. Bu oran Dünya çapında yalnızca % 1'de kalmaktadır (UNHCR, 2023, s. 4-5).

BMMYK, insanların onurlu bir yaşam sürmelerini, hizmetlere erişmelerini ve çevreleriyle sosyal etkileşimde bulunmalarını desteklemek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yaparak Halk Eğitim Merkezleri ağı aracılığıyla yetişkinlere yönelik ücretsiz dil kurslarını artırmaktadır. Bu merkezler, meslek edinmek ve iş gücü piyasasına katılmak isteyen yetişkinlere yönelik beceri geliştirme kursları da düzenlemektedir. BMMYK, Millî Eğitim Bakanlığı'nın gençlere ve yetişkinlere sağladığı nitelikli yaygın eğitim programlarına katkıda bulunarak, mültecilere ve ev sahibi topluma daha iyi hizmet sunmak için halk eğitim merkezlerini desteklemektedir. Ayrıca, eğitim sektörünün koordinasyonu çerçevesinde UNICEF'e destek vererek, 3RP kapsamında faaliyet göstermekte, yükseköğretim alt çalışma grubunu yönetmekte ve ilgili paydaşlarla birlikte çalışarak ortak stratejik hedefler etrafında faaliyetleri düzenlemektedir. Türkiye'deki eğitim sektörü, 2019'da düzenlenen Küresel Mülteci Forumu'na güçlü bir şekilde katılmıştır. Forum sonrasında Türkiye'nin taahhütleri arasında eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması, okulların inşası ve belirli durumlarda şartlı eğitim yardımı gibi önemli maddeler bulunmaktadır. 2023 Küresel Mülteci Forumu'na bakıldığında ise foruma kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve BM Türkiye Ekibi iyi uygulama örnekleri paylaşarak spor, çocuk koruma, yükseköğretim ve mültecilere destek konularında taahhütlerde bulunmuştur. Örgüt Türkiye'de yaptığı iyi uygulama örneklerini "BMMYK Türkiye İyi Uygulamalar Portalından" (UNHCR, 2023, s.5-6) paylaşarak detaylara yer vermiştir (UNHCR, 2024, s.2). Gençlik ve Spor Bakanlığı ve diğer paydaşlarla birlikte yürütülen spor yoluyla korumayı destekleme faaliyetleri çerçevesinde sosyal uyuma katkı sağlanmaktadır.

Sosyoekonomik hayata kalıtımı sağlamak amacıyla BMMYK, işgücü piyasasına erişimdeki sorunların çözümü için kamu kurumlarıyla, belediyelerle ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birlikleri yapmaktadır. BMMYK ve Ankara Büyükşehir Belediyesi organizasyonunda Türkiye genelindeki Kariyer Merkezlerine düzenlenen ziyaretlerle kariyer danışmanlığı alanında iyi uygulama örnekleri ve alınan dersler paylaşılmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığıyla birlikte çalışma izni süreçleri ve yasal haklarla ilgili bilgilendirme toplantıları düzenlenmektedir. Depremden etkilenen bazı

illerde yürütülen İş Karşılığı Ücret projesiyle kazanılan mesleki beceriler yoluyla kendi kendine yeterlilik güçlendirilerek yerel ekonomiye katkı sağlanmaktadır. Özel sektörde sürdürülebilir iş fırsatları oluşturmak amacıyla Uluslararası Finans Kurumu ile iş birliği olanakları konusunda çalışmalar yapmaktadır (UNHCR, 2024).

3.4.1. Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (World Academy for Local Governments and Democracy - WALD)

WALD, yerel yönetimlerin temel aldığı ilkelerin gözden geçirilmesi, sürekli tartışılması ve geliştirilmesi gerekliliği temelinde kamu yararına hizmet etmek amacıyla 1993 yılında kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. Bu vakıf BMMYK ile Sosyal Koruma, Sosyal Uyum ve Geçim Kaynaklarına Erişim Projesi gibi projeler yürütmektedir. Kuruluş, demokratik yerel yönetimlerin demokrasinin ve insan haklarının yerleşmesini ve sürdürülmesini sağlayacak temel kurumlar olduğu düşüncesiyle hareket etmektedir. Bu proje, mültecilerin yerel yönetimler tarafından sağlanan kaliteli hizmetlere, beceri geliştirme faaliyetlerine, yerel danışma ve katılımcı platformlara katılımına ve kayıtlı ekonomiye erişimlerine erişimini artırarak sosyal uyumu ve mültecilerin kendine güvenini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Amaç, ilçe belediyelerinin mültecilere yönelik mevcut hizmetleri yaygınlaştırma kapasitesinin desteklenmesi ve İstanbul’da dikey ve yatay sosyal uyumun güçlendirilmesidir.

Bu bağlamda, ilçe belediyelerinin mültecilere yönelik hizmetlerinin yaygınlaştırılması, mültecilere doğru bilgilendirme yapılması ve belediyelerin kapasite gelişiminin desteklenmesi; mültecilere verilen Türkçe kursları aracılığıyla sosyal entegrasyonun ve geçim kaynaklarına erişimin güçlendirilmesi; sürdürülebilirlik ve kalkınma odaklı olarak mültecilerin işyeri kayıt ve çalışma izinlerinin desteklenmesi; mültecilerin Kent Konseylerine katılım ve temsiline kolaylaştırılması; mültecilerle çalışan kurumlar arasında ilçe düzeyinde koordinasyonun artırılması ve mülteci ve ev sahibi topluluk arasındaki kaliteli etkileşimi güçlendirmek için sosyal uyum faaliyetlerinin yürütülmesi amaçlanmaktadır (UNHCR, 2023, s.7-23).

3.4.2. Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (Project on Promoting Integration of Syrian Kids into the Turkish Education System - PIKTES)

Türkiye dünyada en fazla yerinden edilmiş Suriyeliye ev sahipliği yapan ikinci ülkedir. 27 Nisan 2011'den sonra ülkeye gelen Suriyelilerin tamamı geçici koruma altına alınmıştır. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin 1,2 milyondan fazlası okul çağındaki (5-17) çocuklardan oluşmaktadır. MEB, okul öncesi eğitim, örgün eğitim (1-12. Sınıflar) ve Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla sunulan yaygın eğitim programlarına erişimi ve yönetimini desteklemek amacıyla "Proje"yi uygulamaya başlatmıştır. Avrupa Birliği finansmanı ile Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PIKTES)" konulu bir projedir. Projenin genel amacı Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine erişimine katkıda bulunmak, özel hedefi ise MEB'in Suriyeli çocukların entegrasyonunu ve kaliteli eğitime erişimlerini artırmaya yönelik çabalarına destek vermektir. 2020-2021 eğitim-öğretim yılı PIKTES projesi kapsamında Aralık 2020 itibarıyla 750.350 çocuk eğitime kaydedilmiştir (UNHCR, 2020).

3.4.3. Sosyal Hizmet Merkezleri (The Social Service Centres - SSCs)

Türkiye'de sosyal korumaya ihtiyaç duyan sığınmacı, mülteci ve göçmenlerin sosyal hizmetlere erişiminde Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM'ler) kilit role sahip olmuştur. Bu kapsamda Türkiye'de geçici ve uluslararası koruma altındaki bireylerin özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere bölgelerde faaliyet gösteren SHM'ler, "Sosyal Hizmet Merkezleri Kapasite Güçlendirme Programı" ile teknik ve insani kapasite açısından desteklenmektedir. Projeyle, geçici ve uluslararası koruma statüsüne başvuran özel ihtiyaç sahibi kişilerin yoğun olarak yaşadığı illerdeki Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün (GGM) kapasitesinin desteklenerek ihtiyaç sahiplerinin sosyal hizmetlere erişiminin artırılması ve korunmasız grupların güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Program kapsamında mevcut sosyal hizmet mekanizmasının kullanılması projenin uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Sosyal korumaya ihtiyaç duyan göçmenlerin ihtiyaçlarının aciliyeti göz önüne alındığında, yeni hizmet

modellerinin geliştirilmesi yerine mevcut hizmetlerin kullanılmasının hızlı müdahale açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca göçmenlere yönelik hizmetlerin sağlanmasında sosyal hizmetlere ilişkin mevzuatın da kapsanması programın uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda ihtiyaç sahibi göçmenler mevcut çocuk koruma sistemine, aile içi şiddetin önlenmesine, kadınların korunmasına, engelli ve yaşlılara yönelik hizmetlere erişebilmektedir. Sosyal uyum projesi, Suriyeli çocukların Türk toplumuna entegrasyonunu sağlamak amacıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve UNICEF iş birliğiyle Türkiye’de hayata geçirilmiştir. Proje aynı zamanda mülteci çocukların kendilerini geliştirmelerine, sosyalleşmelerine, yeni arkadaşlar edinmelerine, günlük yaşam ve çevreyi tanımalarına da katkıda bulunmaktadır. Projenin genel amacı, geçici koruma sağlanan Suriyeliler ile ev sahibi topluluklar arasında sosyal uyumu geliştirmek ve çocuk katılımı yoluyla Türkiye’deki toplulukların dayanıklılığını güçlendirmektir (UNHCR, 2023, s.18-19).

3.4.4. Ulusal Uyum Stratejisi ve Eylem Planı

YUKK, sosyal kapsayıcılığı geliştirmek ve daha güçlü kılmak, kendi başına yeterlilik için teşvik sunmak ayrıca uluslararası ve geçici koruma sağlananları da kapsamak üzere, ev sahibi toplum bireyleri ile yabancı bireylerin uyum içerisinde yaşam sürmesi için imkân tanımak için Türkiye’deki yasal çerçeve içerisine "uyumlaştırma" kavramını dahil etmiştir. Türkiye’nin kapsayıcı politikası, sadece geçici süreliğine koruma sağlanmış olan Suriyelilerin, uluslararası koruma başvurusu ait olan olanlar ve statü sahiplerinin marjinalleşmesini indirmek için değil, beraberinde ev sahibi olan toplumla iyi yönde ilişkiler kurmak ve ilerletmek için de önemlidir. Türkiye aynı zamanda yabancılar, uluslararası ve geçici koruma sağlanmakta olan şahıslar ve toplum arasında barış ve saygı içerisinde birlikte yaşam sürmesini daha da kolaylaştırmak ve yabancı kişilerin sosyal hayatın her kısmında özgür ve aktif bir yaşam içerisinde olmalarını sağlamak amacıyla Göç İdaresi Başkanlığı öncülüğü ve yönetimiyle “uyumlaştırma” kavramını uygulamak için bir Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planını (2018-2023) benimsemiştir (UNHCR, 2023, s.7). Türkiye’de Göç İdaresi Başkanlığı ve BMMYK, uluslararası koruma gereksinimi olan bireyler, topluluk liderleri, yerel toplum ve hizmet sağlayıcılar arasındaki etkileşim alanını genişletmek ve

toplumlar arasında uyumlu ilişkiler kurmak için Ulusal Uyum Stratejisi ve Eylem Planı çerçevesinde sosyal uyum ve entegrasyon çalışmalarını sürdürmektedir. Bu kapsamda, mahalle muhtarlarıyla düzenlenen toplantılar, kamu görevlileriyle yapılan Biz Bize Sohbetler etkinlikleri ve kültürler arası eğitim programları düzenlenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin 2018'de başlattığı Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nın hayata geçirilmesi, mültecilerle ev sahibi toplum arasındaki karşılıklı sosyal uyumu ilerletmek amacıyla belediyeler, sivil toplum kuruluşları, bölgesel yönetimler, mahalle muhtarları ve dini liderlerle ortak çalışmalar yürütmeyi öngörmektedir (UNHCR, 2022, s. 14-15).

Toplumla uyum içinde yaşamalarını sağlamak için yabancıların uyum faaliyetlerini planlama ve yürütme görevi Göç İdaresi Başkanlığı'na ait olup, bu kapsamda Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Bu daire, ilgili kurumlarla iş birliği içinde uyum faaliyetlerini planlamak ve uygulamak amacıyla oluşturulmuştur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020, s.11). Bu çerçevede, yerel düzeyde politika oluşturma, bilgi paylaşımı ve mültecilerle ev sahibi toplum arasında güvenli bir ortamın kurulması için çeşitli paydaşlar arasında farkındalık yaratma çalışmaları ve sosyokültürel etkinlikler düzenlenmektedir (UNHCR, 2022). Ayrıca BMMYK, Halk Eğitim Merkezleri vasıtasıyla Türkçe dil eğitim organizasyonlarını yaygınlaştırma çalışmaları yürütmektedir. Bu çerçevede tercümanlara ve personele yönelik eğitim organizasyon ve planları düzenlenmekte, eğitim ve malzeme giderlerinin karşılanmasında ve öğretmen maaşı ödemelerinde destek verilmektedir. Çeşitli merkezlerde açılmış olan Türkçe eğitim kursları ile sosyal uyuma katkı sağlamaktadır (UNHCR, 2020). Ayrıca, Türkiye'nin Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nın uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi basamaklarında ele alınan ilkeler belirlenmiştir.

Bütüncül Yaklaşım ilkesi kapsamında, Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı, Türkiye'deki farklı hukuki statülerde bulunan tüm göçmenler ile Türk vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanmıştır. *Katılımcılık ilkesi* doğrultusunda, Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nın hazırlanma süreçlerinde göçmenlerin toplumla uyumlarına odaklanan ilgili belediyeler, tüm kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, uluslararası kuruluşlar ve göçmenlerle çeşitli düzeylerde toplantılar düzenlemiştir. Toplantılarda, uyum konusunda rol alan ilgili

kurum ve kuruluşların haricinde göçmenlerin görüşleri dikkate alınmış ve belgelere eklenmiştir. Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı, ilgili tüm ulusal, bölgesel ve uluslararası mevzuatı dikkate alarak hazırlanmıştır. Hukuki dayanakları ve kullanılan dil net ve açık bir şekilde belirtilmiştir. Ayrıca, şeffaflık ilkesiyle Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı ile Türkiye'nin uyum politika kararları ve hedefleri açıkça belirtilmiştir. *Etkililik ve etkinlik ilkesi* doğrultusunda, Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nda uygun iş bölümü, kapasite ve uzmanlık için önlemler alınmış; faaliyetlerin etkin bir şekilde uygulanması için gerekli tedbirler ve mekanizmalar belirlenmiş ve faaliyetlerin etkili sonuçlar doğurması öngörülmüştür. Son olarak *Ayrımcılık Yapmama ilkesi* ile Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı; ırk, cinsiyet, uyruk, kalıtsal özellikler, siyasi veya diğer görüşler, din, dil, inanç, maddi durum, engelli olma, medeni hal, yaş veya benzeri unsurlara dayanarak ayrımcılık yapmama ilkesini benimsemiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020, s.17).

3.4.5. Bölgesel Mülteci Dayanıklılık Planı (Regional Refugee Resilience Plan – 3RP)

Türkiye'deki mültecilere yönelik bir diğer önemli proje, Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP)'dir. Bu plan, BMMYK ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (*United Development Programme - UNDP*) iş birliğiyle Türkiye'nin mülteci sorunlarına uluslararası düzeyde destek sağlamak için temel strateji, koordinasyon ve kaynak toplama platformu olarak faaliyet göstermektedir (UNHCR, 2022, s.2). Bu plan uluslararası koruma ve insani standartlara uygun ve mültecilerin niyetleri ve kaygıları üzerine odaklanan bir yaklaşımdır (UNHCR, 2024, s.40). Uyum kavramının yasal çerçeveye entegrasyonu, ulusal hizmet sunumu içinde sosyal uyumun çeşitli kamu kurumları ve süreçler tarafından geniş çapta benimsenmesine yol açmıştır. Bu durum, geçici koruma altındaki Suriyelilerin yanı sıra uluslararası koruma başvurusunda bulunan ve statü sahibi olanların ekonomik ve sosyal katılımlarını artırarak kendi kendilerine yeterliliklerini desteklemeye yardımcı olmaktadır. Hizmet sağlayıcılar için yapılan yatırımlar, kurumların yardım imkanlarını güçlendirerek topluluklar arasında rekabeti azaltmak ve destek eşitsizlikleriyle ilgili yanlış algıları önlemek açısından son derece önemlidir. Geçici koruma altındaki Suriyeliler ve uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar için kendi kendilerine yeterlilik ve direnç kazanımı, uyum sürecinin temel unsurlarından biridir. Bu nedenle, 3RP ortakları, tüm ekonomik

sektörlerde geçim kaynaklarını desteklemeye, resmi eğitime, mesleki eğitime ve yaşam becerilerinin gelişimine erişimi teşvik etmeye ve kayıtlı işgücü piyasasındaki engelleri kaldırmaya yönelik çabalarını sürdürmektedir. Ayrıca, istihdam sonrası insan onuruna yakışır çalışma koşullarını desteklemek ve kamu kurum ve kuruluşlarının çalışma ve uygulama mevzuatına uyumunu iyileştirmek konusunda yardımcı olmaktadır. Dil engeli, geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve uluslararası koruma başvuru sahiplerinin ev sahibi topluluğu üyeleriyle iletişim kurmasını ve bir araya gelmesini engellemektedir, bu durum da sosyal uyumun ilerlemesine engel olmaktadır. 3RP ortakları, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne destek sağlayarak, geçici koruma altındaki Suriyelilere ve uluslararası koruma başvuru sahiplerine Türkçe öğrenme fırsatları sunmakta ve çalışma koşullarında ev sahibi bireylerle daha sağlıklı ilişkiler kurulmasını kolaylaştırmaktadır (UNHCR, 2023, s.17). 3RP ortakları aynı zamanda Suriyelilere çeşitli sektörlerde kaliteli ve sürdürülebilir hizmetler sunulmasına katkıda bulunmaktadır. Sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal hizmetler gibi alanlarda, mevcut ulusal sistemlere erişimi genişletmeyi ve mültecilerle ev sahibi toplum arasındaki sosyal uyumu güçlendirmeyi hedefleyen programlar ve faaliyetler 3RP çerçevesinde yürütülmektedir. UNHCR, özellikle mültecilere sağladığı destek ve ulusal sistemlere entegrasyonlarını teşvik eden çalışmalarıyla Türk Hükümeti'ne 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin uygulanmasında destek vermektedir (UNHCR, 2021, s.22). Bu bağlamda hem 3RP hem de BM Sürdürülebilir Kalkınma İş birliği Çerçevesi, Türkiye'nin 11. Kalkınma Planı'na (2019-2023) ve bu planın beş stratejik önceliğine katkıda bulunmayı hedeflemiştir: istikrarlı ve güçlü ekonomi; rekabetçi üretim ve verimlilik, nitelikli insan ve güçlü toplum; yaşanabilir şehirler ve sürdürülebilir çevre, hukukun üstünlüğü, demokratikleşme ve iyi yönetim. Kalkınma Planı kapsamında mülteci müdahalesi; geçici koruma altındaki Suriyeliler ve uluslararası koruma başvuru sahipleri ile statü sahiplerinin ulusal sistemlere entegrasyonu ve hizmet sunumu, sosyal uyumun teşvik edilmesi ve etkili göç yönetimi şeklinde ele alınmaktadır (UNHCR, 2023, s.22).

2023-2025 döneminde, 3RP ortakları, kamu kurumları ve özel sektör ile yakın iş birliği içinde çalışarak, kayıtlı istihdama erişimi artırmaya ve sosyal sigorta sistemine katılımı sağlamaya öncelik vermektedir. Yeni iş olanaklarının yaratılması, özellikle kayıt dışı çalışanlar, kadınlar ve gençlerin karşılaştığı sorunlara odaklanarak kayıtlı işgücü piyasasına geçişlerini desteklemek için gerekli beceri, bilgi ve desteği sağlamayı

amaçlamaktadır. Ayrıca, işsiz bireylerin de kayıtlı sosyal koruma kapsamına dahil edilmelerine yönelik çalışmalar yürütülmektedir (UNHCR, 2023, s.12).

Türkiye’de hukuka uygun şekilde ikamet eden yabancıların sosyal yardımlara erişimini sağlayan düzenlemeler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında yer almaktadır. Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Sosyal Uyum Yardımı (SUY) ve Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı (T-SUY) programları, en kırılgan durumda bulunan ve geçim kaynaklarına erişimi olmayan yaklaşık 1,9 milyon geçici ve uluslararası koruma altındaki kişiye temel nakit desteği sunmaktadır. 3RP ortakları, yerel Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla ek mali yardım yöntemleri sağlamak ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile iş birliği yaparak Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), Sosyal Hizmet Merkezleri ve diğer yerel kuruluşlar vasıtasıyla istihdam ve sosyal hizmetlere erişimi artırmaya yönelik çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca, 3RP ortakları, altı aylık süreyle sosyal güvenlik primlerini karşılayarak kayıtlı işgücüne ve sosyal güvenlik sistemine geçişi desteklemek amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ile yakın iş birliği yapmaktadır (UNHCR, 2023, s.7).

3RP ortakları, 2023-2025 yılları arasında ev sahibi topluluk üyeleri arasında farkındalığı artırmayı, yanlış bilgilendirmeden kaynaklanan sosyal gerilimlerle ilgili sorunları çözmeyi ve yerel olarak yönetilen müdahaleleri ev sahibi toplum ve kanaat önderlerini kapsayan bir şekilde desteklemeyi hedeflemektedir. Sosyal uyum girişimleri izlenecek, değerlendirilecek ve sunulan hizmetlerin yürütülmesinde "Zarar vermeme" ilkesine uygun olarak yaygınlaştırılacaktır. "Zarar vermeme" ilkesi, 3RP ortaklarının programlarını tasarlarken ve uygularken, mülteci ve ev sahibi topluluklardan en savunmasız olanlarını desteklerken sosyal gerilimlerin daha da kötüleşmesini önlemek için bağlamı dikkate almalarını gerektirmektedir (UNHCR, 2023, s.19). 3RP 2024 yılı güncellemesine göre kalıcı çözüm hedeflerinden biri Türkiye’deki üçüncü ülkeye yerleştirme ihtiyaçlarının ölçeği ve devletlerin sorumluluk paylaşımı taahhütlerini göstermelerinin önemi göz önüne alınarak üçüncü ülkeye yerleştirme kotalarının artırılması ve Türkiye’deki geçici ve uluslararası koruma sağlanan kişiler için tamamlayıcı yöntemlerin genişletilmesi amacıyla ülke düzeyinde ve küresel düzeyde savunuculuk faaliyetleri devam etmektedir. Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeliler için vatandaşlık imkanları sınırlı olsa da 200.000’den fazla Suriyeliye Türkiye

Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmiştir ve geçici ve uluslararası koruma sağlanan kişiler sosyoekonomik kapsayıcılığı kolaylaştıran politikalardan yararlanmaya devam etmektedir. 3RP ortakları, müdahaleleri aracılığıyla, geçici koruma sağlanan Suriyelilerin, uluslararası koruma başvuru sahiplerinin ve statü sahiplerinin sosyoekonomik yönden kapsanmalarını desteklemek için dayanıklılıklarını ve kendi kendilerine yeterliliklerini artırmayı amaçlamaktadır (UNHCR, 2024, s. 31).

3.5. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Almanya'daki Sosyal ve Kültürel Uyum Faaliyetleri

Almanya Federal Cumhuriyeti, BMMYK'nın en büyük ikinci donörlerinden biri olduğu için BMMYK ile çeşitli ortaklıklara sahiptir. Almanya'nın BMMYK ile iş birliği genellikle küresel çapta mültecilerin korunması, insani yardım sağlanması ve yerinden edilmiş kişilere destek olunması gibi alanlarda odaklanmaktadır. BMMYK, Almanya'da koruma sağlayan kişilerin başarılı uyumu için koşulları teşvik etmekte, özellikle de mültecilerin hayatlarını kendi ellerine almaları ve katılımlarını arttırmaları için fırsatlar sunmaktadır (UNHCR, 2021, s.30). Etkili kabul ve entegrasyon desteği hem mültecilerin ihtiyaçlarına hizmet eden hem de kamu ve siyasi desteği sürdüren sürdürülebilir bir yeniden yerleşim programı oluşturmak için çok önemli olduğu görülmektedir.

Almanya'da ise yerleştirme programları, mültecilerin ülkeye yasal ve güvenli bir şekilde girmelerini sağlamaktadır. Almanya'ya yeniden yerleştirme söz konusu olduğunda, Almanya'dan yetkililer, BAMF ve Alman güvenlik yetkilileri, görüşmeleri doğrudan mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerde sağlamaktadır. Almanya'daki sığınmacılara ve mültecilere yönelik muamelenin büyük ölçüde uluslararası hukuka, özellikle de Cenevre Mülteci Sözleşmesi'ne uygun olduğu varsayımına dayanarak, Almanya'daki BMMYK, üçüncü ülkelerde yeniden yerleştirme için herhangi bir sözde "sevk" vermemektedir (UNHCR, 2021).

"Neustart im Team" (NesT) (Takımda Yeniden Başlat), Alman hükümeti tarafından gerçekleştirilen insani yardım kabulleriyle bağlantılı olarak özellikle hassas durumdaki 500'e kadar mültecinin kabul edilmesini sağlayan bir pilot proje niteliğindedir. Bu projede devlet ve sivil toplum, entegrasyonu kolaylaştırmak için

beraber hareket etmektedir. Almanya son yıllarda yeniden yerleştirme ve insani kabuller bağlamında korunmaya muhtaç binlerce mülteciyi kabul etmiştir. NesT ise bu kişilerin korunmasına ve uluslararası sorumluluk paylaşımına önemli bir katkı daha sağlamaktadır. İlk kez, kilise topluluklarının, derneklerin, şirketlerin ve özel şahıs gruplarının mültecilerin kabulünü doğrudan desteklemelerini sağlamıştır. NesT’de, BMMYK tarafından seçilen mülteciler, yeniden yerleştirme yoluyla Almanya’ya girmekte ve burada bir mentor grubu tarafından desteklenmektedirler. Mülteciler Almanya’da korumaya alınarak mentorlarla temas ve destek içinde entegrasyon konusunda önemli ilk adım sağlamış olmaktadır. Yeni oluşturulan sivil toplum iletişim noktası (ZKS) proje hakkında bilgi, eğitim vermekte ve ilgili taraflara tavsiyelerde bulunmaktadır. Pilot aşamada, Alman Caritas Derneği, Alman Kızıl Haç ve Westphalia Evanjelik Kilisesi temsilcilerinden oluşmaktadır. ZKS, Bertelsmann Vakfı, Mercator Vakfı ve Westphalia Evanjelik Kilisesi tarafından finanse edilmektedir. Federal hükümet adına NesT, Federal İçişleri, İnşaat ve Toplum Bakanlığı’nın, Federal Hükümet Göç, Mülteciler ve Uyum Komiseri’nin ve Federal Göç ve Mülteciler Dairesi’nin sorumluluğundadır. BMMYK, birkaç yıldır özel olarak finanse edilen bir kabul programının başlatılmasını teşvik ederek ve diğerlerinin yanı sıra Kanada ve Birleşik Krallık’taki benzer programlardan elde edilen zengin deneyime dayanarak başarılı olacağına inanmaktadır. Proje kapsamında ilk varışlar Kasım ve Aralık 2019’da gerçekleşmiştir. Aynı zamanda proje BAMF araştırma merkezi tarafından izlenmekte ve değerlendirilmektedir (UNHCR, 2019). BAMF, Almanya’nın göç ve mülteci politikalarının daha etkili ve sürdürülebilir hale getirilmesine yönelik olarak önemli bir rol oynamaktadır. Almanya’daki göç ve mülteci politikalarıyla ilgili araştırma yapmak ve politika önerileri geliştirmekle görevli bir kuruluş olup Federal Alman Göç ve Mülteci Dairesi’ne bağlı olarak faaliyet göstermektedir (BAMF, 2024).

Ulusal Beni Kurtar (Save Me) kampanyası ise (Münih gibi yerel ve şehir liderliğindeki kampanyalar için şemsiye kampanya), Almanya’daki yerel yönetimlerin ulusal yeniden yerleşim programının genişletilmesini savunmak için harekete geçirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Save Me ve Seebrücke kampanyaları, şehir düzeyinde toplumun ek kesimlerini harekete geçirmiş ve ülkenin yeniden yerleşim programında uzun süredir ortak olan Caritas ve Diakonie gibi STK’ların ötesinde yeni aktörlerin katılımını teşvik etmiştir (UNHCR, 2021, s.71). BMMYK, yeniden yerleşim ihtiyaçlarını kriterleri göre değerlendirip uygun olanları seçmektedir. Ancak, bir kişinin

kabul edilmesine ilişkin nihai karar, kabul eden devlete aittir. Almanya dahil birçok eyalet, BMMYK ile uyumlu olmayan ek ulusal kabul kriterlerine sahiptir. Almanya, koruma ihtiyacına, aile birliğini sürdürmeye ve Almanya ile entegrasyonu teşvik eden bağların yanı sıra, bir kişinin entegrasyon yeteneğini de içermektedir. Okul ve mesleki eğitimin derecesi, mesleki deneyim, dil becerileri, dini inanç ve genç yaş, entegrasyon yeteneğinin göstergeleri de belirleyici olmaktadır (UNHCR, 2021).

Almanya son yıllarda yeniden yerleştirme ve insani kabuller bağlamında korunmaya muhtaç binlerce mülteciyi kabul etmiştir. NesT ise bu kişilerin korunmasına ve uluslararası sorumluluk paylaşımına önemli bir katkı daha sağlamaktadır. İlk kez, kilise topluluklarının, derneklerin, şirketlerin ve özel şahıs gruplarının mültecilerin kabulünü doğrudan desteklemelerini sağlamıştır. NesT’de, BMMYK tarafından seçilen mülteciler, yeniden yerleştirme yoluyla Almanya’ya girmekte ve burada bir mentor grubu tarafından desteklenmektedirler. Mülteciler Almanya’da korumaya alınarak mentorlarla temas ve destek içinde entegrasyon konusunda önemli ilk adım sağlanmış olmaktadır. Yeni oluşturulan sivil toplum iletişim noktası (ZKS) proje hakkında bilgi, eğitim vermekte ve ilgili taraflara tavsiyelerde bulunmaktadır. Pilot aşamada, Alman Caritas Derneği, Alman Kızıl Haç ve Westphalia Evanjelik Kilisesi temsilcilerinden oluşmaktadır. ZKS, Bertelsmann Vakfı, Mercator Vakfı ve Westphalia Evanjelik Kilisesi tarafından finanse edilmektedir. Federal hükümet adına NesT, Federal İçişleri, İnşaat ve Toplum Bakanlığı’nın, Federal Hükümet Göç, Mülteciler ve Uyum Komiseri’nin ve Federal Göç ve Mülteciler Dairesi’nin sorumluluğundadır. BMMYK, birkaç yıldır özel olarak finanse edilen bir kabul programının başlatılmasını teşvik ederek ve diğerlerinin yanı sıra Kanada ve Birleşik Krallık’taki benzer programlardan elde edilen zengin deneyime dayanarak başarılı olacağına inanmaktadır. Proje kapsamında ilk varışlar Kasım ve Aralık 2019’da gerçekleşmiştir. Aynı zamanda proje BAMF araştırma merkezi tarafından izlenmekte ve değerlendirilmektedir (UNHCR, 2019). Ulusal Beni Kurtar (Save Me) kampanyası ise (Münih gibi yerel ve şehir liderliğindeki kampanyalar için şemsiye kampanya), Almanya’daki yerel yönetimlerin ulusal yeniden yerleşim programının genişletilmesini savunmak için harekete geçirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Save Me ve Seebrücke kampanyaları, şehir düzeyinde toplumun ek kesimlerini harekete geçirmiş ve ülkenin yeniden yerleşim programında uzun süredir ortak olan Caritas ve Diakonie gibi STK’ların ötesinde yeni aktörlerin katılımını teşvik etmiştir (UNHCR, 2021, s.71).

BMMYK, yeniden yerleşim ihtiyaçlarını kriterleri göre değerlendirip uygun olanları seçmektedir. Ancak, bir kişinin kabul edilmesine ilişkin nihai karar, kabul eden devlete aittir. Almanya, koruma ihtiyacına, aile birliğini sürdürmeye ve Almanya ile entegrasyonu teşvik eden bağların yanı sıra, bir kişinin entegrasyon yeteneğini de içermektedir. Okul ve mesleki eğitimin derecesi, mesleki deneyim, dil becerileri, dini inanç ve genç yaş, entegrasyon yeteneğinin göstergeleri de belirleyici olmaktadır (UNHCR, 2021).

BAMF, Almanya'daki göçmenlerin entegrasyon sürecinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Göçmenlerin dil becerileri ve kültürel bilgi edinmelerine yardımcı olmak için dil kursları, kültürel oryantasyon programları ve entegrasyon kursları sağlamaktadır. BAMF ayrıca göçmenlere destek ve danışmanlık hizmetleri sunarak entegrasyon sürecinde gezinmelerine ve özel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmaktadır. İltica başvurularının işlenmesinden ve mülteci statüsüne ilişkin kararlar almaktan, adil ve verimli bir sığınma sisteminin sağlanmasından sorumludur. BAMF, entegrasyon çabalarını koordine etmek ve göçmenlere kapsamlı destek sağlamak için yerel yönetimler, STK'lar ve toplum kuruluşları dahil olmak üzere çeşitli paydaşlarla iş birliği yapmaktadır (Klusmeyer ve Papademetriou, 2009, s. 258).

3.5.1. Sürdürülebilir Entegrasyon Uygulamaları (Sustainable Practices of Integration - SPRING)

Almanya'da BMMYK, mülteciler için etkili entegrasyon destekleri oluşturmalarına yardımcı olacak pratik araçlar (bir el kitabı ve çalışma kitabı dahil) tasarlamak için Brüksel merkezli düşünce kuruluşu Göç Politikası Grubu ile iş birliği yapmaktadır. AB İltica, Göç ve Entegrasyon Fonu (European Union's Asylum, Migration and Integration Fund - AMIF) tarafından finanse edilen SPRING projesi, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde uygulanabilecek etkili entegrasyon uygulamalarından oluşan bir araç kutusu geliştirmek için çalışmaktadır. Program, genellikle mülteciler, göçmenler ve yerel topluluklar arasındaki etkili etkileşimi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. SPRING programları genellikle devlet kurumları, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve uluslararası kuruluşlar arasındaki iş birliği ile yürütülmektedir (UNHCR, 2021, s.31).

3.5.2. Alman Akademik Değişim Servisi (German Academic Exchange Service DAAD)

Alman Hükümeti'nin desteklediği DAAD'ın, eğitim için bugüne kadarki en büyük programlardan biri niteliğinde olduğu görülmektedir. Programın beş yıllık süresi boyunca Suriyeli mültecilere toplam 221 çalışma yeri sağlayarak Suriye için liderlik programı yürütmektedir. Almanya'da, DAAD Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı'ndan sağlanan finansmanı kullanarak yaklaşık 150 yükseköğretim kurumunda mülteci öğrencileri desteklemek için dil kursları, tanıtım programları ve akademik danışmanlık hizmetleri oluşturmak için Integra ve Welcome programlarını finanse etmektedir. 2020'de, Suriye için Liderlik programının başarısından ilham alan DAAD ve Federal Dışişleri Ofisi, Doğu Afrika ülkelerinden (mülteciler ve vatandaşlar dahil) Almanya'da yüksek lisans derecesi almayı hedefleyen adaylara odaklanan Afrika için Liderlik programını başlatmıştır. Göç Politikası Enstitüsü Avrupa, göçün daha iyi anlaşılmasını sağlamayı ve böylece etkili politika oluşturmayı teşvik etmeyi amaçlayan kâr amacı gütmeyen, bağımsız bir araştırma enstitüsü konumundadır. MPI Europe, göçmenlik, göçmen entegrasyonu ve sığınma sistemlerinin daha etkin yönetimini ve yeni gelenler, göçmen kökenli aileler ve kabul eden topluluklar için başarılı sonuçlar arayan hükümet ve hükümet dışı paydaşlara yetkili araştırma ve pratik politika tasarımı sağlamaktadır (UNHCR, 2021, s.54).

3.5.3. Albert Einstein Alman Akademik Mülteci Girişimi (Deutsche Akademische Flüchtlingsinitiative Albert Einstein - DAFI)

DAFI, mülteci öğrencilerin yükseköğretime erişimini artırarak entegrasyon süreçlerini desteklemeyi amaçlamaktadır. 1992 yılında BMMYK ve Alman hükümeti tarafından başlatılan bu program, mültecilere eğitim yoluyla kendi potansiyellerini gerçekleştirme ve yeni toplumlarına katkıda bulunma fırsatı sunmaktadır. DAFI bursları, mülteci öğrencilerin üniversite eğitimlerini tamamlamalarına yardımcı olmaktadır. Dil yeterliliği, mültecilerin entegrasyonu için kritik öneme sahiptir. DAFI burs programı, mülteci öğrencilerin yerel dili öğrenmelerine yardımcı olmak için dil kursları sağlamaktadır. Bu hem akademik başarılarını artırır hem de topluma daha hızlı uyum sağlamalarına katkıda bulunur. Ayrıca mülteci öğrencilerin eğitim süreçlerinde karşılaştıkları psikososyal zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olacak destek

hizmetleri de sunmaktadırlar. Mülteci öğrencilerin yerel toplumla etkileşim kurmalarını teşvik eden sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlemekte ve öğrencilerin yeni kültürlerine daha iyi uyum sağlamalarını sağlayarak topluluklar arası anlayışı geliştirmektedirler. Benzer şekilde program, mülteci öğrencilerin mezuniyet sonrası iş piyasasına entegrasyonunu desteklemektedir. Mesleki eğitim kursları, staj fırsatları ve iş bulma hizmetleri, öğrencilerin profesyonel yaşamlarına geçişlerini kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda mültecilerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına ve toplumlarına aktif olarak katılmalarına yardımcı olmak amaçlanır (UNHCR, 2020).

Almanya, Federal Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Bakanlığı (*Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung - BMZ*), mültecilerin yerel topluluklara entegrasyonu ve ekonomik kapsayıcılığı destekleyen projelere yatırım yapmaktadır. Bu projeler, mültecilerin beceri geliştirme, istihdam ve eğitim gibi alanlarda fırsatlar yakalamasına yardımcı olmaktadır. Alman Uluslararası İş birliği Kurumu (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit - GIZ*) ise, uluslararası iş birliği alanında hizmet sunan Almanya'nın lider kurumudur. BMZ ve GIZ projeleri BMMYK'nın ortaklığı içinde yürütülmektedir. BMZ ve GIZ genellikle Almanya'nın kalkınma iş birliği ve uluslararası kalkınma projeleri için sorumludur. Bazı durumlarda BMZ, GIZ ve BMMYK ortak projelerde bir araya gelebilirler, ancak bu durumlar proje özelinde ve ihtiyaca göre değişebilmektedir (GIZ, 2024, s.4).

3.6. BMMYK'nın Sosyal ve Kültürel Uyum Faaliyetlerinin Türkiye ve Almanya Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi

BMMYK'nın Almanya ve Türkiye'deki faaliyetlerini karşılaştırmak, bu iki ülkenin mülteci politikaları ve BMMYK'nın her iki ülkede nasıl çalıştığını anlamak için önemlidir. Bu amaçla önceki bölümlerde Türkiye ve Almanya özelinde göç tarihleri incelenmiş ve BMMYK Türkiye ile BMMYK Almanya'nın yerinden edilmiş insanlar için ne gibi faaliyetlerde bulunduğu açıklanmıştır. Bahsi geçen iki ülkede BMMYK'nın amacı net ve öz olarak açıklanacak olursa; yapılan her faaliyet insan onuruna yakışır ve ev sahibi toplum ile yerinden edilmiş insanların bir arada yaşamasını mümkün kılacak, kolaylaştıracak ve olumlu sonuçlar doğurmaya itecek faaliyet yürütüldüğü söylenebilir. Yapılan analizde Türkiye ve Almanya'da BMMYK'nın faaliyetlerini açığa çıkarmak ve karşılaştırmak için BMMYK'nın kendi internet sitelerinde yer alan yıllık raporlardan, resmi raporlardan ve bölgesel raporlardan yararlanılmıştır. Bu bağlamda görülmektedir

ki ikinci büyük donör konumunda olan Almanya BMMYK'ya büyük mali destek sağlarken Türkiye ise BMMYK'dan insani yardım destekleri almaktadır. Almanya'nın bu finansal katkıları, BMMYK'nın dünya genelindeki operasyonlarını sürdürmesine yardımcı olmakta ve Almanya'nın uluslararası insani yardım çabalarındaki taahhüdünü bizlere göstermektedir. Diğer yandan Türkiye, günümüzde Suriyeli mülteciler konusunda büyük bir yük üstlenmiş haldedir ve BMMYK'nın sağladığı kaynaklar, Türkiye'nin bu mültecilere yönelik sunduğu hizmetlerin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır. Almanya'nın bu mali destek rolü göstermektedir ki; Almanya Federal Cumhuriyeti ve yerel yönetimleri yerinden edilmiş insanlar konusunda ülke içindeki sistematığı sağlamış ve uluslararası arenada diğer devletlere insani yardımlar konusunda destek sağlayıp küresel operasyonlarda etkisini artırma yolunda ilerlemektedir. BMMYK her iki ülkede farklı roller oynasa da tamamlayıcı roller üstlenmektedir.

Entegrasyona giden süreçteki eğitim programlarında ise Almanya'da eğitim programları mülteci çocuklar için geniş kapsamlıyken Türkiye ise son on yılda sık sık gündemi meşgul eden Suriye'den gelen yerinden edilmiş çocuklar özelinde eğitim projelerini yoğunlaştırmaktadır. Almanya'da dil kursları, okula entegrasyon programları ve mesleki eğitim fırsatları konusunda hali hazırda denenmiş ve sonuç alınmış bir sistem mevcutken Türkiye büyük mülteci nüfusuna rağmen, eğitim hizmetlerini sağlamaya çalışarak önemli bir çaba göstermektedir.

Tezin çıkış noktasını oluşturan sosyal ve kültürel uyum noktasında ise BMMYK'nın Türkiye'de yaşayan Suriyelileri toplumla uyumlaştırmak için daha çok çaba sarf ettiği sonucuna varılabilir. Almanya Federal Cumhuriyeti geçmişten günümüze ülkesine kendi isteği ile göç almakta ve getirisi olarak kendi ülkesinde bu insanları nasıl uyumlaştıracığı konusunda tecrübeye sahip bulunmaktadır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Arap Baharı sonrası göç sarmalı içerisinde kaldığında yerinden edilmiş insanlara misafir gözüyle bakmış ve uyumlaştırma konusunu geri plana itmiştir. Almanya ve Türkiye'deki BMMYK faaliyetleri, her iki ülkenin farklı ihtiyaçlarına ve mülteci profillerine göre şekillenmiştir. Yani Almanya, mültecilerin entegrasyonuna yönelik kapsamlı ve sistematik projelerle dikkat çekerken, Türkiye'de entegrasyon çabaları yerel düzeyde yoğunlaşmakta; BMMYK ve genellikle sivil toplum kuruluşları tarafından destek görmektedir. BMMYK ve Almanya Federal Cumhuriyeti arasında gerçekleştirilen ortak faaliyetler, mültecilerin korunması ve entegrasyonu üzerine

yoğunlaşmaktadır. Programlar ve projelerin, yerinden edilmiş insanların entegrasyonunu sağlamada hayati rol oynadığı görülmektedir. Oluşturulan programlar ile mültecilerin yeni yaşamlarında başarılı olmalarına ve topluluklarına değerli katkılar yapmalarına olanak tanınmıştır.

Türkiye ve Almanya özelinde yürütülen tüm program ve projelerin insani bir müdahale olarak hesap verebilirlik, şeffaflık, verimlilik ve esneklik temel ilkelerini ön planda tutarak onurlu bir şekilde yürütülmesinin amaçlandığı görülmektedir. Bu faaliyetler ve projeler insan odaklı yaklaşım ekseninde ve kimseyi geride bırakmama, zarar vermeme ilkeleri etrafında şekillenerek mültecilerin karşılaştığı zorluklara çözümler sunmuş ve onlara çok dilli hizmet aracılığıyla destekler sağlamıştır. UNHCR, insani yardım sektöründeki ihtiyaçların karşılanması için sistem içerisinde gerekli teknik iyileştirmeler başlatarak mevcut sistemin iyileştirilmesi ve gerektiğinde sistemin farklı bölge veya ülkelerde daha esnek hale getirilmesi amaçlanmıştır (UNHCR, 2023, s.9).

BMMYK'nın Almanya ve Türkiye'deki faaliyetleri, her iki ülkenin farklı ihtiyaçlarına ve mülteci politikalarına göre şekillenmektedir. Almanya, BMMYK'nın en büyük mali destekçilerinden biri olarak küresel düzeyde önemli bir rol oynarken, Türkiye, büyük bir mülteci nüfusuna ev sahipliği yaparak sahada daha fazla operasyonel destek almaktadır. Almanya'nın güçlü eğitim ve sosyal uyum projeleri, mültecilerin uzun vadeli entegrasyonuna katkıda bulunurken, Türkiye'nin, Suriye iç savaşından kaçan büyük bir mülteci nüfusuna ev sahipliği yapması mülteci politikaları ve uygulamalarının beklenmedik ve aniden aksiyon almasını gerektirmiştir. Bu yüzden de Türkiye ilk yıllarda mültecilerin acil ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hareket etmiştir. Bu karşılaştırma, BMMYK'nın her iki ülkede de mültecilerin yaşam koşullarını iyileştirme konusundaki farklı stratejilerini ve uygulamalarını ortaya koymaktadır. Almanya ve Türkiye'nin BMMYK ile olan iş birlikleri, mülteci krizine yönelik farklı yaklaşımlarını ve bu krizle başa çıkma yöntemlerini yansıtmaktadır. Türkiye'deki projeler mevzuat çerçevesinde yürütülmeli, yani hükümetin belirlediği yasa ve düzenlemelere uymaları gerekmektedir. Mültecilerin ve sığınmacıların entegrasyonu için ana yönergeler, BM ve AB tarafından belirlenen normlardan oluştuğu söylenebilir. Bu normlar, bu bireylerin topluma nasıl etkili bir şekilde entegre edileceği konusunda rehberlik sağlamaktadır.

BM Normlarına bakıldığında; 1951 Mülteci Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nde Mülteci statüsü, hakları ve devletlerin yükümlülüklerini tanımlanmıştır. Mültecilerin ayrımcılığa uğramadan barınma, çalışma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim hakları olduğunu belirtmektedir. Ayrıca geri gönderme yasağı ile mültecilerin, geldikleri ülkede zulüm görme riski taşıdıkları durumlarda zorla geri gönderilmelerini yasaklamaktadır (UNHCR, 2024, s.4). *BMMYK'nın entegrasyon normlarına* bakıldığında hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel entegrasyonun öneminin vurgulandığı görülmektedir. Mültecilere yasal statü kazandırmak, iş gücüne katılımını sağlamak eğitim fırsatlarına erişimine ve sosyal uyuma teşvik önem arz etmektedir. Kuruluş mültecilerin, yerel toplumlarla etkileşimde bulunmalarını ve toplum yaşamına aktif katılım göstermelerini sağlamak amacıyla Türkiye'ye rehberlik etmiştir (UNHCR, 2011, s.288).

BMMYK norm öğreticisi olarak mülteci haklarının ve koruma standartlarının küresel ölçekte tutarlı bir şekilde uygulanması yönüyle norm öğreticisi olarak kabul edilmiştir. Çünkü norm öğreticisi toplumsal normları ve değerleri belirleme ve öğretme işlevini üstlenen bir kavram olarak ele alınmıştır.

AB normlarına bakıldığında ise *AB Ortak Avrupa İltica Sistemi (Common European Asylum System - CEAS) Dublin III Tüzüğü*, mülteci başvurularının incelenmesinde hangi üye devletin sorumlu olduğunu belirterek mültecilerin, başvurularının adil ve etkin bir şekilde değerlendirilmesini sağlamaktadır. *Geri Kabul Anlaşmaları*, mültecilerin, güvenli üçüncü ülkelere gönderilmesini düzenlemekte, ancak geri gönderme yasağına saygı göstermektedir (UNHCR, 2002). *Avrupa Yeniden Yerleştirme Programı*, mültecilerin AB ülkelerine güvenli ve düzenli yollarla yerleştirilmesini sağlamak ve Entegrasyon süreçlerini destekleyerek üye devletlere finansal ve teknik destek sunmaktadır. *Avrupa İltica Destek Ofisi (European Asylum Support Office - EASO)*, üye devletlere entegrasyon politikalarının geliştirilmesinde rehberlik etmekte ve iyi uygulamaları teşvik etmektedir. *2021-2027 Entegrasyon ve Kapsayıcılık Eylem Planı* ile AB, mültecilerin eğitim, iş gücü piyasası, sağlık hizmetleri ve konut gibi temel hizmetlere erişimini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal uyum ve aktif vatandaşlık için fırsatlar sunmaktadır (European Commission, 2024). AB, mültecilerin entegrasyonunu desteklemek için yerel yönetimlerle iş birliği yapmakta ve yerel düzeyde entegrasyon projelerine finansman ve teknik destek sağlamaktadır. Bu normlar ve yönergeler, mültecilerin ve sığınmacıların topluma entegrasyonunu

desteklemek için uluslararası ve bölgesel düzeyde kapsamlı çerçeve sunarak uygulanmaktadır. Bu normlar, mültecilerin hakları, korunması ve entegrasyonu konusunda uluslararası standartları belirleyerek BMMYK'nın Türkiye ve Almanya'daki operasyonlarını şekillendirerek Türkiye ve Almanya için norm öğreticisi konumda olmuştur. Bu bağlamda BMMYK, Türkiye'de uluslararası mülteci hukuku normlarının yerleşmesine ve uygulanmasına katkı sağlamıştır. Türkiye'nin mültecilerle ilgili politikalarının geliştirilmesinde bir danışmanlık rolü oynamıştır. Sosyal inşacılık perspektifinden, BMMYK'nın Türkiye'deki rolü, Türkiye'nin uluslararası normlarla uyumlu bir mülteci politikasını benimsemesine katkıda bulunmuş ve Türkiye'nin uluslararası toplumda “insani yardım sunan ülke” kimliğinin inşasına destek vermiştir. BMMYK, Türkiye'deki mülteci politikasının şekillendirilmesinde bir “norm öğreticisi” olarak hareket etmiş, uluslararası normların içselleştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Sosyal inşacılık açısından, BMMYK'nın Almanya'daki rolü, Almanya'nın uluslararası normları benimsemesine ve bunları kendi mülteci politikalarıyla bütünleştirerek kimliğini yeniden tanımlamasına katkı sağlamıştır. Almanya, Avrupa Birliği içinde ve küresel düzeyde insani yardım ve mülteci koruma konularında öncü bir rol üstlenmiştir. Bu süreçte Almanya, BMMYK'ya kendi insan hakları odaklı politikalarını ve mülteci kabulündeki yüksek standartlarını yansıtarak, uluslararası alanda yeni normların oluşmasına katkıda bulunmuştur. Almanya'nın “Willkommenskultur” (hoş geldin kültürü) politikası (BLPD, 2015) ve açık kapı yaklaşımı, BMMYK ve diğer uluslararası aktörler için bir model oluşturmuş, Almanya'nın insani normları yeniden tanımlamada etkili bir aktör olmasını sağlamıştır.

Almanya'nın BMMYK'ya büyük bir donör olarak katkıda bulunması (UNHCR, 2024, s.1), ülkenin küresel mülteci politikalarındaki normatif etkisini artırmasına katkıda bulunacağı söylenebilir. Donör statüsü, Almanya'nın yumuşak gücünün bir yansıması olarak da görülebilir. Almanya, BMMYK'ya sağladığı finansal destek aracılığıyla, sadece maddi yardımda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda uluslararası toplumda mülteci hakları ve insani koruma konularında normatif bir lider olarak algılanmayı da sağlayabileceği düşünülmelidir. Bu durum, Almanya'nın uluslararası alanda prestij kazanmasına ve mülteci koruması alanındaki normatif etkisini pekiştirmesine yardımcı olabildiği söylenebilir.

SONUÇ

Göç, geçmişten günümüze insanlık tarihinin temel dinamiklerinden biri olmaktadır. Eskiden olduğu gibi günümüzde zorunlu göç, savaşlar, doğal afetler, siyasi baskılar ve insan hakları ihlalleri gibi sebeplerle dünya genelinde milyonlarca insanın hayatını derinden etkilemekte ve uluslararası toplumun önemli bir gündem maddesi haline gelmektedir. Bu bağlamda, 1950 yılında kurulan BMMYK, kuruluşundan bu yana mültecilerin ve zorla yerinden edilmiş kişilerin korunması ve desteklenmesi konusunda hayati bir rol oynamaktadır. İlk yıllarında, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da yerinden edilmiş milyonlarca insanın yeniden yerleştirilmesine odaklanan BMMYK, mültecilerin temel haklarına erişimini sağlamak ve onlara güvenli barınma, hukuki statü ve insani yardım sunmak amacıyla çeşitli politikalar geliştirerek kuruluşundan bu yana geçen yıllarda, mülteciler ve zorla yerinden edilmiş kişiler için kapsamlı bir uluslararası hukuk çerçevesi oluşturmuş ve uygulamaya koymuştur.

1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, mülteci haklarının korunmasında temel taşlar olarak kabul edilmektedir. Bu belgeler, mültecilerin geri gönderilmeme ilkesini ve onlara yönelik asgari yaşam standartlarını garanti altına alarak, devletlerin mültecilere yönelik sorumluluklarını net bir şekilde tanımlamıştır. Özellikle 2010 yılında başlayan Arap Baharı’nın ardından, Orta Doğu’da yaşanan siyasi kargaşa ve iç çatışmalar, milyonlarca insanın yerinden edilmesine neden olarak dünya genelinde büyük bir mülteci krizine yol açmıştır. Bu kriz, BMMYK’nın uluslararası arenadaki rolünü daha da önemli hale getirmiştir. Arap Baharı’nın ardından gelen bu göç dalgası, mültecilerin güvenli barınma, temel ihtiyaçların karşılanması ve yeni toplumlarına uyum sağlama süreçlerinde büyük zorluklarla karşı karşıya kalmalarına sebep olmuştur. Bu çerçevede BMMYK, mültecilere koruma, yardım ve destek sağlamakla görevli bir uluslararası örgüt olarak Arap Baharı’nın etkileriyle artan mülteci akınında kritik bir rol oynamaktadır. Yerinden edilmiş insanların sayıları arttıkça bu insanların yeni ülkelerinde nasıl uyumlaştırılacağı da BMMYK’nın faaliyet gösterdiği önemli konulardan biri haline gelmiştir. Burada uyum kavramı, mültecilerin yeni toplumlarına entegrasyonu ve uyum sağlama süreçlerini ifade ederken bu süreç mültecilerin geldikleri toplumlarla sosyal, ekonomik ve kültürel bağlar kurarak oluştuğu kabul edilmiştir. Uyum sürecinin başarılı olabilmesi

için mültecilerin dil öğrenimi, eğitim, iş bulma ve kültürel entegrasyon gibi birçok alanda desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye ve Almanya’da, BMMYK’nın sunduğu destek ve iş birliği, mültecilerin uyumu ve entegrasyonu konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmesini sağlamıştır. G/mültecilik alanında bir norm öğreticisi olarak BMMYK nasıl ve ne ölçüde Türkiye ve Almanya’daki sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerini etkilemektedir? sorusuyla araştırmasına başlayan bu tez, argümanını inşacı yaklaşımdan almıştır. İnşacılık teorisi, uluslararası ilişkilerde normların, kimliklerin ve değerlerin nasıl oluştuğunu ve devletlerin politikalarını nasıl şekillendirdiğini incelemektedir. Bu teoriye göre, uluslararası örgütler, devletler ve diğer aktörler, normların ve değerlerin yayılmasında ve işelleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. BMMYK da mültecilerin korunması ve entegrasyonu konusundaki normları teşvik ederek ve savunarak, uluslararası toplumun bu alandaki politikalarını etkilemektedir. Bu etkinin ve yetkinin Türkiye ve Almanya üzerinde nasıl oluşturulduğu, BMMYK’nın güç ve mülteci konusunda bu ülkelere hangi normları öğrettiği bu tezde baz alınmıştır. BMMYK’nın bir norm öğreticisi olduğu varsayımından hareketle; bir norm öğreticisi olan BMMYK’nın, mültecilerin haklarına sayđı gösterilmesi ve onların sosyal ve kültürel entegrasyonunun sağlanması konusunda uluslararası standartlar belirlemiştir. Bu normların, Türkiye ve Almanya gibi ülkelerde uygulanması, mültecilerin ev sahibi toplumlarla uyum içinde yaşamalarını kolaylaştırmaktadır.

İNşacı yaklaşım, uluslararası ilişkilerin ve devlet davranışlarının, sadece maddi çıkarlar ve g dinamikleriyle değil, aynı zamanda normatif ve ideolojik unsurlarla da şekillendiğini savunmaktadır. Bu çerçevede, normlar, kimlikler ve değerler, uluslararası sistemdeki aktörlerin davranışlarını belirleyen önemli faktörler olarak kabul edilmiştir. Tam da bu noktada BMMYK, mülteci hakları ve korunması konusundaki normları teşvik ederek, bu alanda uluslararası standartların ve politikaların oluşmasına katkıda bulunmuştur. BMMYK’nın sosyal ve kültürel uyum faaliyetleri, mültecilerin ev sahibi toplumlarla uyum sağlamalarını ve topluma entegrasyonlarını hedeflerken, aynı zamanda uluslararası normların yerel düzeyde benimsenmesine ve uygulanmasına da yardımcı olmuştur/olmaktadır. Gn uluslararası sınırları açan bir sorun olduğu gün geçtikçe gün yüzüne çıkmaktadır. UNHCR’ın g yönetimi ve mültecilerin korunması konusunda ülkeler arasında koordinasyon sağlaması, -Suriye’den gelen milyonlarca

insana özellikle Türkiye'nin nasıl çözümler üretmesi gerektiği konusunda destek vermesi- küresel boyutta etkili bir sorunla başa çıkmak için devletlerin uluslararası örgütlere ihtiyaç duyduğunu, koordinasyon, hukuki rehberlik ve ortak çözüm konularında uluslararası örgütlerin desteği olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Ayrıca BMMYK'nın her yıl yayımladığı raporları ve analizleri ile ortaya çıkan bulguları politika yapıcılarına sunması, BMMYK'nın devletler üzerinde bir norm oluşturduğunu ve devletlerin karar alma süreçlerine etki ettiğini göstermektedir.

Türkiye'nin göç rejimi ve yönetimi, uzun bir tarihe dayanmakla birlikte coğrafi konumu nedeniyle farklı göç dalgalarına ev sahipliği yapan bir ülke konumunda olmuştur. Özellikle son yıllarda, Suriye'deki iç savaşın patlak vermesiyle birlikte Türkiye, milyonlarca Suriyeli mülteciyi kabul etmiştir. Türkiye, açık kapı politikası ile Suriyeli mültecilere geniş çaplı bir misafirperverlik göstermiş, insani yardım ve barınma imkanları sunmuştur.

Almanya ise, göç rejimi ve mülteci politikalarını tarihsel olarak daha sınırlı bir şekilde geliştirmiş ancak son dönemlerde bu konuda önemli adımlar atmıştır. Almanya, mültecilerin entegrasyonu için kapsamlı uyum politikaları ve programları geliştirmiştir. Bu programlar, dil eğitimi, mesleki eğitim, iş bulma ve toplumla bütünleşme gibi alanlarda destek sağlamaktadır. Almanya'da mültecilerin entegrasyonu için çeşitli devlet destekli kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri faaliyet göstermektedir. Bu sayede, mültecilerin Alman toplumuna uyum sağlamaları ve ülkenin ekonomik ve sosyal yaşamına katılmaları teşvik edilmiştir.

Türkiye ve Almanya'nın bu farklı yaklaşımları, her ülkenin kendi tarihsel, kültürel ve ekonomik koşullarına göre şekillenmiştir. Türkiye'nin daha çok misafirperverlik ve insani yardım odaklı yaklaşımı, coğrafi konumu ve bölgedeki siyasi dinamiklerden kaynaklanırken, Almanya'nın daha çok entegrasyon ve uyum politikaları izlemesi, ülkenin ekonomik gücü ve uzun vadeli göçmen topluluklarıyla deneyimlerinden etkilenmiştir.

Sonuç olarak, bu tez bu iki ülkedeki mülteciler üzerindeki sosyal ve kültürel uyum politikalarının nasıl şekillendiğini ve BMMYK'nın bu süreçlerdeki rolüne vurgu yaparak uluslararası ilişkilerdeki aktörlerin kimliklerinin ve normlarının, devletlerin politikalarını ve davranışlarını nasıl etkilediğini somutlaştırmaya çalışmıştır.

Türkiye'nin mülteci politikalarının uluslararası normlar ve değerler ışığında şekillendiği görülmüştür. Türkiye, 1951 Mülteci Sözleşmesi'ni imzalayan ülkelerden biri olup mültecilere karşı açık kapı politikası benimsemiştir. BMMYK'nın Türkiye'deki rolüne bakıldığında, mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve uzun vadeli entegrasyonları için destek sağladığı açıktır. BMMYK, Türkiye'de mülteci hakları ve insani yardımlar konusundaki normların benimsenmesini ve uygulanmasını teşvik etmiş ve Türkiye'nin bu normları uygulama kapasitesini artırmıştır. Türkiye'nin ve BMMYK'nın sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerinde “norm basamaklanması” aşamasında olduğu söylenebilir. Çünkü bu aşamada uluslararası normlar geniş bir kabul görmeye başlamış ve çeşitli yasal, kurumsal ve toplumsal adımlar atılmıştır. Ancak, bu normlar henüz tam anlamıyla içselleştirilmemiştir ve toplumsal düzeyde tam bir kabul görmesi için daha fazla çaba ve zaman gerekmektedir. Ancak Türkiye'nin mültecilerin sosyal uyum süreçlerini destekleyen politikaları ve BMMYK ile olan iş birlikleri, norm basamaklanması sürecinin ilerlemesine ve zamanla içselleştirilmesine geçiş olacağı/ olması gerektiği sonucuna varılabilir. Bu duruma karşıt olarak; Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne taraf bir ülke olmasına rağmen, mülteci statüsünü yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen kişiler için tanımakta, diğer ülkelerden gelenleri geçici koruma rejimi altında değerlendirmektedir. Bu durum, uluslararası mülteci hukuku normlarının tam olarak içselleştirilmesinin önünde bir engel olduğu söylenebilir. Bu durum Türkiye'de normların içselleştirilmesinde en büyük *norm dengesizliğini* yaratacağı açıktır. Benzer şekilde Türkiye'de mülteciler konusunda Avrupaya yapılan baskıların ülke içinde norm içselleştirilmesini geciktireceği ve uyum/entegrasyon süreçlerinde sıkıntılar yaratacağı söylenebilir. Bu gibi süreçler özellikle Türkiye'nin uluslararası mülteci koruma normlarını tam anlamıyla benimsemekte geri kalmasına neden olmuştur. Benzer şekilde Türkiye'nin bir anda dünyada en çok mülteci kabul eden ülke noktasına gelmesi Türkiye'ye ciddi mali ve sosyal baskılar getirmiştir. Sağlık, eğitim, barınma gibi alanlarda mültecilere yönelik harcamalar, Türkiye'nin ekonomik kaynaklarını zorlayarak belkide normları göz ardı etmesine, bugünü düşünerek yarını göz önünde bulundurmasına yol açmıştır. Gelen mültecilerin sayısındaki yoğunluk Türkiye içinde mülteci karşıtı söylemlerin güçlenmesine, toplumsal gerilimlere yol açarak siyasi malzeme olarakta kullanılmış ve reel tabloda ne yapılabileceği göz ardı edilmiştir. Türkiye'nin norm içselleştirme konusunda geri kalmasının arkasında, coğrafi, ekonomik, sosyal, siyasi ve uluslararası iş birliği eksiklikleri gibi çok boyutlu

faktörler bulunduğu söylenebilir. Bu dinamikler, Türkiye'nin uluslararası normları tam olarak benimseme ve uygulama sürecinde yaşadığı zorlukları ortaya koymaktadır.

Almanya ise İkinci Dünya Savaşı sonrası insan hakları ve demokrasi konusundaki uluslararası normlara güçlü bir şekilde bağlı kalarak BMMYK'nın norm öğreticisi rolü haline gelmesinde hem de kendi politikalarını şekillendirmesinde önemli etkiye sahip olduğu söylenebilir. Almanya BMMYK'nın sosyal ve kültürel uyum faaliyetlerinde “norm içselleştirme” aşamasını tamamladığı düşünülebilir. Yani Almanya'da devlet uluslararası normları kendi iç dinamiklerine ve politikalarına entegre etmeyi başarmıştır. Bu durumu halk açısından kesinlikle söylebilmek için saha çalışmalarını analiz etmek gerekmektedir. Sonuç olarak bu tezde BMMYK'nın Almanya ve Türkiye'de Arap Baharı sonrasında yerinden edilmiş insanlar üzerindeki uyguladığı sosyal ve kültürel faaliyetleri, Türkiye'de/Almanya'da ve uluslararası sistemde norm öğretici olarak kabul edilmiş olup sadece BMMYK'nın uyguladığı faaliyetler açısından Türkiye'de “norm basamaklanması,” Almanya'da ise “norm içselleştirmesi” aşamasında olduğu söylenebilir. Burada Almanya uluslararası normların oluşturulması sürecinde Türkiye'den daha çok destek sağlamıştır. Türkiye ise oluşturulmuş normlara uyum sağlama çabası içerisine girmiştir.

KAYNAKÇA

- Adler, E. (2005). *Communitarian International Relations*. New York: Routledge.
- Ager, A., ve Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework.
- Agius, C. (2022). Social Constructivist International Relations and the Military. A.M. Sookermany (Editör), *Handbook of Military Sciences* içinde (s. 1-16). Cham: Springer International Publishing.
- Akcan, L. (2023). The History of Turkey's Migration Policies. *International Review of Migration and Refugee Studies*, 4 (1), 64-80.
- Akgündüz, A. (2018). *Labour migration from Turkey to Western Europe, 1960-1974: A multidisciplinary analysis*. London: Routledge.
- Alfan, R. F. (2018). *Dampak Implementasi Open Door Policy Terhadap Turki Pada Tahun 2011-2017*. Lisans Tezi. Malang: Muhammadiyah Malang Üniversitesi, Sosyal Bilimler ve Siyaset Bilimleri Fakültesi.
- Altan, H. N., ve Budak, M. M. (2023). İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Almanya Göç Politikalarının Dönüşümü. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22 (4), 1409-1423.
- Altaylı, M. (2020). "The Integration of Syrian Refugees in Turkey: Policies, Practices, and Challenges." *Turkish Studies*, 21(3), 417-436.
- Anderson, L. (2011). Demystifying the Arab Spring: Parsing the Differences Between Tunisia, Egypt, and Libya. *Foreign Affairs*, 90 (3), 1-7.
- Arı, T. (2014). Uluslararası İlişkilerde Büyük Tartışmalar ve Post-Modern Teoriler. T. Arı (Editör), *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar* içinde (s. 1-47). Bursa: Dora Yayınları.
- Bade, K. J. (2003). *Migration in European History*. Oxford: Blackwell Publishing.
- BAMF (2024). *International Tasks*.
<https://www.bamf.de/EN/Behoerde/Aufgaben/InternationaleAufgaben/internationaleaufgaben-node.html> (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- Berger, P. L., ve Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. USA: Penguin Books.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied psychology*, 46 (1), 5-34.
- BLPD, (2015). Willkommenskultur.

- <https://www.politische-bildung-brandenburg.de/lexikon/willkommenskultur> (Erişim Tarihi: 18.08.2024).
- Canbey-Özgüler, V. (2018). Migration and Integration Policies. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 1 (1), 1-14.
- Carlsnaes, W., Risse, T. ve Simmons, B. A. (2012). *Handbook of International Relations*. London: Sage Publications.
- Çakmak, S. (2022). 1989 Bulgaristan Zorunlu Göçünün Nedenleri ve Sonuçları: Belene Kampı, *International Academic Social Resources Journal*, 7 (39), 784-792.
- Danış, D. ve Dikmen, H. (2022). Türkiye’de Göçmen ve Mülteci Entegrasyonu: Politikalar, Uygulamalar ve Zorluklar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (Özel Sayı), 24-45.
- Davison, R. H. (2015). *Reform in the Ottoman Empire, 1856-1876*. United States: Princeton University Press.
- Demirci, M. ve Kırdar, M. G. (2021). The Labor Market Integration of Syrian Refugees in Turkey. *IZA – Institute of Labor Economics*, (14973), 1-48.
- Demirtaş, B. (2014). İnşacılık. Ş. Kardaş ve A. Balcı (Editörler), *Uluslararası İlişkilere Giriş* içinde (s.110-123). İstanbul: Küre Yayınları.
- Demirtaş, B. (2023). *Türkiye’nin Mülteci Politikasının Evrimi: Uzun İnce Yolda Yaşanan Çelişkiler Yumağı*. <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/08/05/bd-2/> (Erişim Tarihi: 18.08.2024).
- Efe, H. (2018). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’de Yaşanan Göçler ve Etkileri. *Sosyal Bilimler Metinleri*, (1), 16-27.
- Erdoğan, M. M. (2014). Syrians in Turkey: Social Acceptance and Integration Research. *Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi*, 1-44.
- Erdoğan, M. (2022). *Suriyeliler Barometresi - 2021: “Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi”*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Erdenir, B. (2021). 18 Mart Mutabakatı: Bir Hukuki Analiz. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 20 (2), 447-480.
- Ergüven, N. S., ve Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *AÜHFD*, 62 (4), 1007-1061.
- European Council (2016). *EU-Turkey statement*, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> (Erişim tarihi: 23.06.2024).

- European Commission (2024). *Resettlement and other pathways to protection*. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/legal-migration-and-integration/resettlement-and-other-pathways-protection_en (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- European Union Report (2024). Syrian refugees in Türkiye A State of Limbo. *European Union*, <https://www.3rpsyriacrisis.org/wp-content/uploads/2024/01/11-Upinion-report-State-of-limbo-Syrian-refugees-Turkiye.pdf> (Erişim Tarihi: 06.09.2022).
- Evans, R. J. (2003). *The Coming of the Third Reich*. New York: Penguin Press.
- Eyigün, M. ve Hacısalıhoğlu, M. (2019). Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşları Muhacirlerine Yönelik Yardım ve İstihdam Politikası. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 254-271.
- Finnemore, M. (1993). International organizations as teachers of norms: the United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization and science policy. *International Organization*, 47 (4), 565-597.
- Finnemore, M. ve Sikkink, K. (1998). International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*, 52 (4), 887-917.
- Fratantuono, E. (2017). State Fears and Immigrant Tiers: Historical Analysis as a Method in Evaluating Migration Categories. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 2 (1), 97-114.
- GIZ (2024). Türkiye'deki Mülteciler ve Ev Sahibi Toplum için Ekonomik Fırsatların Desteklenmesi. *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH*, 1-20. <https://www.giz.de/de/downloads/giz2024-tr-t%C3%BCrkiye-economic-prospects-refugees.pdf> (Erişim Tarihi: 06.09.2022).
- Goodwin-Gill, G. S., McAdam, J. ve Dunlop, E. (2021). *The Refugee In International Law*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Göç İdaresi Başkanlığı (2021). *Statü Değişikliği Hakkında*. <https://www.goc.gov.tr/statu-degisikligi-hakkinda2> (Erişim tarihi: 18.08.2024).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2022). *"Türkiye'de Ulusal Destekli Gönüllü Geri Dönüş Mekanizmasının Desteklenmesi" Projesi Açış Toplantısı Gerçekleştirildi*. <https://www.goc.gov.tr/turkiyede-ulusal-destekli-gonullu-geri-donus-mekanizmasinin-desteklenmesi-projesi-acis-toplantisi-gerceklestirildi> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2022). *Türkiye, 2023 Yılında İlk Kez Uluslararası Göç Politikaları Merkezi Yürütme Kurulu Dönem Başkanlığını Üstlenecek*.

- <https://www.goc.gov.tr/turkiye-2023-yilinda-ilk-kez-uluslararası-goc-politikaları-merkezi-yurutme-kurulu-donem-baskanligini-ustlenecek> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2024). *Mülteci*. <https://www.goc.gov.tr/multeci> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2024). *Temporary Protection*. <https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27> (Erişim tarihi: 18.08.2024).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). *Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı*. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/UYUM-STRATEJI/Uyum-Strateji-Belgesi-ve-Ulusal-Eylem-Plani.pdf> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- Hansen, R. (2003). Migration to Europe since 1945: Its History and its Lessons. *The Political Quarterly*, 74 (1), 25-38.
- Henrich, C. J. (2010). Einwanderung und Integration: Türkische Migrationspolitik. W. Gieler ve C. J. Henrich (Editörler), *Politik und Gesellschaft in der Türkei* içinde (91-102). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- IOM, (2019). *Glossary on Migration*. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf (Erişim Tarihi: 10.07.2024).
- Işıldaklı, B. (2020). İnsan Haklarının Evrenselliği ile Kültürel Rölativizmin Paradoksu. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 17-29.
- Journal of Refugee Studies*, 21, 166-191.
- İçduygu, A. (2015). Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead. Migration Policy Institute, 1-23.
- İçduygu, A. (2000). The Politics of International Migratory Regimes: Transit Migration Flows in Turkey. *International Social Science Journal*, 52 (165), 357 – 367.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, F. (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere. *Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi*, 1-406.
- Kershaw, I. (2013). *The Twentieth Century: A World History*. New York: Penguin Books.
- Kirişçi, K. (2014). *Syrian Refugees and Turkey's Challenges: Going Beyond Hospitality*. Washington: Brookings Institution.
- Klusmeyer, D. B., ve Papademetriou, D. G. (2009). *Immigration Policy in the Federal Republic of Germany: Negotiating Membership and Remaking the Nation*. New York: Berghahn Books.

- Koçak, A. ve Kaygısız, A. D. (2023). Cumhuriyet'ten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikaları: Göç Yönetimindeki Ulusal Ve Uluslararası Aktörler. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 5 (13), 253-273.
- Küçük, M. (2014). Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık. R. Gözen (Editör), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* içinde (s. 325-378). İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Loescher, G. (2001). *The UNHCR and World Politics: A Perilous Path*. United States: Oxford University Press.
- Loescher, G. (2001). The UNHCR and World Politics: State Interests vs. Institutional Autonomy. *International Migration Review*, 35 (1), 33-56.
- McCourt, D. M. (2022). *The New Constructivism in International Relations Theory*. United Kingdom: Bristol Policy Press.
- Onuf, N. G. (2013). *World of Our Making: Rules And Rule in Social Theory and International Relations*. New York: Routledge.
- Oran, B. (2019). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar- Cilt 1: 1919-1980*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Phillips, C. (2016). *The Battle for Syria: International Rivalry in the New Middle East*. United States: Yale University Press.
- Polat, Y. (2021). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikasına Tarihsel Bir Bakış. *Journal of Awareness*, 6 (2), 145-160.
- Redpath-Cross, J. ve Perruchoud, R. (2011). Göç Terimleri Sözlüğü. *Uluslararası Göç Hukuku*, (31), 1-116.
- Schlesinger, S. C. (2003). *Act of creation: The founding of the United Nations: A story of superpowers, secret agents, wartime allies and enemies, and their quest for a peaceful world*. United States: Westview Press.
- Schunka, A. (2016). Migrations in the German Lands: An Introduction. J. Coy, J. Poley ve A. Schunka (Editörler), *Migrations in the German Lands, 1500-2000* içinde (s. 1-34). New York: Berghahn Books.
- Schunck, R. (2014). *Transnational Activities and Immigrant Integration in Germany*. Germany: Springer International Publishing.
- Sepili, M. (2022). Uluslararası İlişkiler ve İnşacılık Teorisi. N.K. Özsoy (Editör), *Uluslararası İlişkilerde Teoriler ve Yaklaşımlar* içinde (s. 89). Ankara: Astana Yayınları.

- Shaw, S. J., ve Shaw, E. K. (1976). *History of The Ottoman Empire and Modern Turkey: Volume 1: Empire of the Gazis: The Rise and Decline of The Ottoman Empire 1280-1808*. United States: Cambridge University Press.
- Smith, S., Hadfield, A., ve Dunne, T. (2016). *Dış Politika, Teoriler, Aktörler, Örnek Olaylar*. (Çev: N. Uslu). İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.
- Snyder, T. (2010). *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin*. London: Basic Books.
- Soysal, Y. N. (1994). *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tams, C. J. (2007). League of Nations. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 1-26.
- Tuncel, G. ve Mamık, F. (2023). Göç ve Uyum: 1984-1989 Göçü ve Bulgaristan Türklerinin Deneyimleri. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 48, 84-104.
- Türkiye Bilimler Akademisi (2023). *Tüba Filistin – İsrail Savaşı Raporu*, (53), <https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/TUBA-978-625-8352-81-8.pdf> (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- Tüzünkan, D. (2019). The International Migration Movements and Immigrant Policies From the Ottoman Empire 1299 to Republican Turkey 2016. M. Khosrow-Pour (Editör), *Immigration and the current social, political, and economic climate: Breakthroughs in research and practice information resources management association* içinde (s. 19-43). USA: IGI Global.
- UNHCR (2002). Refugee Resettlement: An International Handbook to Guide Reception and Integration. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/publications/refugee-resettlement-international-handbook-guide-reception-and-integration-contents> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2005). *An Introduction to International Protection*. <https://www.onlinelibrary.iihl.org/wp-content/uploads/2020/05/2005-UNHCR-An-Introduction-to-International-Protection-1.pdf> (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- UNHCR (2007). OAU Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/4ec262df9.pdf> (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- UNHCR (2007). Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International

- Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/media/cartagena-declaration-refugees-adopted-colloquium-international-protection-refugees-central> (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- UNHCR (2011). *UNHCR Resettlement Handbook*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.
- UNHCR (2011). The 1951 Convention Relating to The Status of Refugees and Its 1967 Protocol. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/4ec262df9.pdf> (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- UNHCR (2011). Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- UNHCR (2019). NesT–Neustart im Team. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/dach/de/was-wir-tun/nest-neustart-im-team> (Erişim Tarihi: 06.09.2022).
- UNHCR (2020). Handbook for Repatriation and Reintegration Activities. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/411786694.pdf> (Erişim Tarihi: 06.05.2024)
- UNHCR (2020). Albert Einstein Academic Refugee Initiative (DAFI). The UN Refugee Agency, <https://services.unhcr.org/opportunities/education-opportunities/albert-einstein-academic-refugee-initiative-dafi> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2020). Stratejik Yönelim ve Müdahaleler. *BM Mülteci Örgütü*, <https://www.unhcr.org/tr/genel-bakis-2> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2020). Global Report 2019. *The UN Refugee Agency*, https://reporting.unhcr.org/files/gr2019/pdf/GR2019_English_Full_lowres.pdf (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- UNHCR (2021). Germany Fact Sheet. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/media/bi-annual-fact-sheet-2021-09-germany> (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- UNHCR (2021). “Refugee Resettlement and Complementary Pathways: Opportunities For Growth”. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/media/refugee-resettlement-and-complementary-pathways-opportunities-growth> (Erişim Tarihi: 06.09.2022).
- UNHCR (2021). FAQ Resettlement. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/dach/de/services/faq/faq-resettlement> (Erişim tarihi: 8.06.2024).

- UNHCR (2021). Türkiye Ülke Bölümü 2021-2022. *The UN Refugee Agency*,
https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2021/03/3RP-Turkey-Country-Chapter-2021-2022_TR-opt.pdf (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2021). Mid-Year Trends 2021. *The UN Refugee Agency*,
<file:///C:/Users/Admin/Downloads/UNHCR%20M%C4%B0D%20YEARS%20TREND%20S.pdf> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2022). Global Appeal 2023. *The UN Refugee Agency*,
<https://reporting.unhcr.org/global-appeal-2023> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2022). Promoting integration of Syrian kids into the Turkish education system (PIKTES). *The UN Refugee Agency*, <https://globalcompactrefugees.org/good-practices/promoting-integration-syrian-kids-turkish-education-system-piktes> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2022). The 1951 Refugee Convention. *The UN Refugee Agency*,
<https://www.unhcr.org/about-unhcr/who-we-are/1951-refugee-convention> (Erişim Tarihi: 06.09.2022).
- UNHCR (2022). Turkey Fact Sheet. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2022/03/UNHCR-Turkey-Factsheet-February-2022.pdf> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2023). Global Appeal 2024. *The UN Refugee Agency*,
<https://reporting.unhcr.org/global-appeal-2024-6383> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2023). Mid-Year Trends 2023. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/mid-year-trends-report-2023> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2023). *Türkiye Ülke Bölümü 2023-2025: Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP)*. https://www.3rpsyriacrisis.org/wp-content/uploads/2023/03/3RP-2023-2025-Turkiye-Country-Chapter_TR.pdf (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2024). *Türkiye Ülke Bölümü 2023-2025: Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP)*. [file:///C:/Users/Admin/Desktop/3RP%20T%C3%BCrkiye%20Chapter%202024%20Update%20\(TR\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Desktop/3RP%20T%C3%BCrkiye%20Chapter%202024%20Update%20(TR)%20(1).pdf) (Erişim tarihi: 18.08.2024).
- UNHCR (2024). *3RP Regional Strategic Overview 2024*.
<https://reliefweb.int/report/turkiye/3rp-regional-strategic-overview-2024> (Erişim tarihi: 8.06.2024).

- UNHCR (2024). Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2024). Freiwillige R ckkehr. *The UN Refugee Agency*, <https://help.unhcr.org/germany/de/freiwillige-ruckkehr/> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2024). Local integration. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/local-integration-49c3646c101.html> (Erişim Tarihi: 06.09.2022).
- UNHCR (2024). Projected Global Resettlement Needs. *The UN Refugee Agency*, <https://reporting.unhcr.org/unhcr-projected-global-resettlement-needs-2024> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2024). Solutions. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/solutions.html> (Erişim Tarihi: 06.09.2022).
- UNHCR (2024). Turkey Fact Sheet. *The UN Refugee Agency*, https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2024/04/Bi-annual-fact-sheet-2024-02_Turkiye_FINAL-25March24.pdf (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2024). UNHCR'nin Tarih esi. *BM Mülteci  rg t *, <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi> (Erişim Tarihi: 23.11.2022).
- UNHCR (2024).     nc  ülkeye yerleştirme. *The UN Refugee Agency*, <https://help.unhcr.org/turkiye/tr/resettlement/> (Erişim tarihi: 8.06.2024).
- UNHCR (2024). Refugee Data Finder. *The UN Refugee Agency*, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> (Erişim tarihi: 18.08.2024).
- United Nations (2023). *Universal Declaration of Human Rights (UDHR)*. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- United Nations (2024). *Main Bodies*. <https://www.un.org/en/about-us/main-bodies> (Erişim Tarihi: 17.05.2024).
- United Nations (2024). *Milestones in UN History 1941-1950*. <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un/1941-1950> (Erişim Tarihi: 17.05.2024).
- Uzun, E. (2016). Uluslararası Hukuk  er evesinde BMMYK'nın Yapısı, G revleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri. *G    raştırmaları Dergisi* (4), 60-85.
- Viotti, P. R., ve Kauppi, M. V. (2014). *International Relations Theory* (Fifth Edition). United States: Pearson Education.

- Weiss, T. G., Forsythe, D. P., Coate, R. A., ve Pease, K. K. (2013). *The United Nations And Changing World Politics*. United Nations: Westview Press.
- Weiss, T. G., ve Daws, S. (2018). *The Oxford Handbook on the United Nations*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Wendt, A. (1992). "Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics". *International Organization*, 46 (2), 391-425.
- Wendt, A. (1995). Constructing International Politics. *International Security*, 20 (1), 71-81.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). *Resmi gazete*, 53 (28615).
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6458&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim tarihi: 23.06.2024).
- Yalvaç, F. (2014). Uluslararası İlişkilerde Teori Kavramı ve Temel Teorik Tartışmalar. R. Gözen (Editör), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* içinde (s. 31-63). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldırım, O. (2006). *Diplomacy and Displacement Reconsidering the Turco-Greek Exchange of Populations, 1922–1934*. London: Routledge.
- Zunes, S. (2011). The United States and the Arab Spring: A Critical Retrospective. *Third World Quarterly*, 32 (5), 919-928.